

Uudelleenkääntämishypoteesi ja lasten- ja nuortenkirjallisuus
Tarkastelussa Louisa M. Alcottin *Little Women* -teoksen
neljä eri suomennosversiota

Mirva Seppänen
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (englanti)
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2009

Tampereen yliopisto
Käännöstiede (englanti)
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

SEPPÄNEN, MIRVA: Uudelleenkääntämishypoteesi ja lasten- ja nuortenkirjallisuus.
Tarkastelussa Louisa M. Alcottin *Little Women* -teoksen neljä eri suomennosversiota

Pro gradu -tutkielma, 82 sivua + englanninkielinen lyhennelmä 16 sivua
Kevät 2009

Uudelleenkääntämishypoteesi on olettamus siitä, että ensimmäisiä käännöksiä kotoutetaan uudelleenkäännöksiä enemmän. Tässä tutkielmassa on tarkoitus selvittää, ovatko Louisa M. Alcottin vuonna 1868 ilmestyneen *Little Women* -teoksen neljä eri suomennosversiota uudelleenkääntämishypoteesin mukaisia. Suomennokset ovat ilmestyneet vuosien 1916 ja 2004 välisenä aikana, ja tarkoitus on tutkia myös, miten suomen kirjakielen ja yhteiskunnan kehitys sekä lasten- ja nuortenkirjallisuudelle asetettujen vaatimusten muutokset näkyvät suomennoksissa.

Uudelleenkääntämishypoteesia ovat muovanneet useat tutkijat, ja yksi hypoteesin taustalla olevista ajatuksista on, että teoksen ensimmäistä käännöstä kotoutetaan, jotta lukijat ottaisivat sen mahdollisimman hyvin vastaan. Uudelleenkäännös voi olla vieraannuttava, koska teos on kohdekulttuurissa entuudestaan tuttu. Uudelleenkääntämishypoteesin tueksi ei toistaiseksi ole kattavaa tutkimusaineistoa, ja on esitetty myös, että käännöksiin todennäköisesti vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin niiden ilmestymisjärjestys. Mielestäni tämä on perusteltu olettamus etenkin silloin, kun on kyse lasten- ja nuortenkirjallisuudesta. Lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta käännettäessä on otettava huomioon esimerkiksi lukijoiden ymmärryskyky ja heidän rajallinen elämäkokemuksensa. Toisaalta myös kohdekulttuurissa vallitsevat arvot ja normit voivat vaikuttaa kääntäjän ratkaisuihin.

Uudelleenkääntämishypoteesi ei saanut vahvistusta *Little Women* -teoksen ja sen suomennosten rinnakkaisen vertailun perusteella. Ensimmäistä, vuonna 1916 ilmestynyttä Tyyni Haapasen *Pikku naisia* -suomennosta ja viimeisintä, vuonna 2004 julkaistua Sari Karhulahden suomennosta on kotoutettu miltei yhtä paljon. Vertailun tulokset osoittavat myös, että käännösten välillä voi olla muitakin kuin kotouttamisesta johtuvia eroja. Kynäbaari Oy:n kustantaman, vuonna 1961 julkaistun lyhennetyin muokauksen levittäminen kiellettiin korkeimman oikeuden päätöksellä, koska teoksen katsottiin olevan tekijänoikeuslain vastaisesti toteutettu. Vuonna 1962 taas ilmestyi Haapasen suomennoksen kahdeksas painos kieliassultaan uudistettuna. Kynäbaari Oy:n suomennosta on lyhentämisen lisäksi muokattu monin eri tavoin, Haapasen suomennoksen kahdeksas painos puolestaan eroaa teoksen ensimmäisestä painoksesta lähinnä kielellisesti. Myös yhteiskunnan ja lasten- ja nuortenkirjallisuudelle asetettujen vaatimusten muutokset näkyivät kaikkien suomennosversioiden välillä muun muassa poistoista aiheutuvina eroina.

Avainsanat: uudelleenkääntäminen, uudelleenkääntämishypoteesi, lasten- ja nuorten kirjallisuus, adaptoiminen

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Uudelleenkäntämishypoteesi ja tekstien adaptoiminen lasten- ja nuortenkirjallisuuden kääntämisen näkökulmasta.....	5
3. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden sekä suomen kirjakielen kehitysvaiheita 1900-luvulta nykypäivään	16
4. <i>Little Women</i> eli <i>Pikku naisia</i>	22
4.1 Aineisto, tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen tavoite.....	26
4.2 Haapasen suomennos, uudistettu suomennos ja Karhulahden suomennos.....	29
4.2.1 Rakenteellisia, kieliopillisia ja sanastollisia eroja.....	32
4.2.2 Poistoja	40
4.2.3 Kotouttaminen eri suomennosversioissa	46
4.3 Kynäbaarin suomennos.....	58
4.4 Yhteenveto ja päätelmiä	65
5. Pohdintaa.....	72
Kirjallisuus	78

ENGLISH SUMMARY

1. Johdanto

Klassikkoteosten uudet käännökset saattavat herättää lukijoissa voimakkaitakin tunteita. Tästä hyvä esimerkiksi on vaikkapa Juhani Lindholmin uusi *Maamme*-laulun suomennos, joka ilmestyi *Vänrikki Stålin tarinoiden* uudessa laitoksessa vuonna 2007 ja josta vaihdettiin vilkkaasti mielipiteitä muun muassa internetin keskustelupalstoilla. Uudelleensuomennokset ovat tämän vuosituhannen puolella olleet melko näkyvästi esillä myös muussa mediassa, sillä klassikoiden uusia suomennoksia on 2000-luvulla ilmestynyt säännöllisin väliajoin, ja näitä uusia tulkintoja on esitelty muun muassa lehtien palstoilla. Kaisa Koskinen (2007: 22) mainitsee artikkelissaan ”Elämmekö uudelleensuomennosten kulta-aikaa?” muutamia tämän vuosituhannen puolella julkaistuja klassikoiden uusia suomennoksia. Niihin lukeutuvat *Vänrikki Stålin tarinoiden* ohella *Sieppari ruispellossa* sekä lastenkirjaklassikot *Robinson Crusoe*, *Peter Pan*, *Liisa Ihmemaassa* ja *Pikku naisia*. Listaani voisi vielä lisätä esimerkiksi *Peppi Pitkätossun*, sillä tämän rakastetun klassikon uusi tulkinta ilmestyi vuoden 2007 lopulla.

Edellä luetellut teokset ovatkin kiistämättä klassikoita, mutta mitä oikeastaan vaaditaan, että teos kohoaisi klassikon asemaan? Mervi Koski (2000: 7) toteaa *Ulkomaisia nuortenklassikoita* -kirjansa esipuheessa, että perinteisesti klassikoina on pidetty teoksia, jotka ovat säilyttäneet elinvoimansa sukupolvesta toiseen. Tämän määritelmän mukaan Louisa May Alcottin *Pikku naisia* on eittämättä klassikko. Vuonna 1916 julkaistusta ensimmäisestä suomennoksesta ja sen uudistetusta laitoksesta vuodelta 1962 on otettu tähän mennessä yhteensä kaksikymmentäkaksi painosta. Myös vuonna 2004 ilmestyneestä uudesta suomennoksesta on jo markkinoilla toinen painos. (WSOY 1.9.2008; Fennica 1.9.2008.) Klassikon tuntomerkinä voisi mielestäni pitää myös sitä, että teos kestää useita lukukertoja, ja *Pikku naisia* varmasti kuluu sekä uusien että vanhempienkin lukijasukupolvien käsissä. Itsekin kuulun jälkimmäiseen joukkoon, sillä luin Alcottin tarinan ensimmäisen kerran noin kymmenen vanhana, minkä jälkeen olen lukenut teoksen useita kertoja uudelleen. Kun tätä tutkielmaa suunnitelllessani sain selville, että *Pikku naisia* oli vain muutamaa vuotta aiemmin suomennettu uudelleen, ei aihetta tarvinnut enää pohtia pidempään.

Helsingin Sanomissa ilmestyneessä, *Pikku naisia* käsittelevässä artikkelissa Päivi Lehtinen (2004) arvelee, että osa lukijoista haluaa edelleen lukea ”lempikirjansa prikulleen sellaisena kuin lapsuudessaan – ’paltettuja nenäliinoja’ ja ’Minä kökötän säädyllisenä kuin liemikulho’ -lausahduksia myöten.” Nuoren nykylukijan mielestä nämä ilmaukset todennäköisesti kuitenkin kuulostavat vierailta tai vanhanaikaisilta, mahdollisesti jopa huvittavilta. Kieli kehittyy ja yhteiskunta muuttuu, ja tuoreita tulkintoja vanhoista klassikoista tarvitaan, jotta myös uudet lukijasukupolvet voisivat nauttia teoksista kompastelematta vanhahtaviin sanoihin tai nykykielestä poikkeaviin kirjoitusasuihin ja rakenteisiin. Usein vanhat käännökset jäävät kuitenkin elämään uusien rinnalla, ja ne ovat myös tutkimuksen kannalta kallisarvoisia. Eri-ikäisiä käännoiksi tarkastelemalla voidaan tutkia muun muassa kielen ja kirjoittamisen konventioiden muutoksia, ja siksi klassikkoteosten eri versioita onkin perinteisesti vertailtu käännöstieteellisissä tutkimuksissa. Tästä huolimatta uudelleenkääntämistä on ilmiönä tutkittu varsin vähän.

Outi Paloposki ja Kaisa Koskinen (2004: 27–28) käsittelevät artikkelissaan *uudelleenkääntämishypoteesia*, jonka mukaan ensimmäisiä käännoiksi kotoutetaan uudelleenkäännöksiä enemmän. Uudelleenkääntämishypoteesia ovat muovanneet useat tutkijat, muiden muassa Paul Bensimon ja Yves Gambier, mutta hypoteesin tueksi – tai sitä vastaan – ei Paloposken ja Koskisen mukaan toistaiseksi kuitenkaan ole juuri esitetty tutkimusaineistoa. Omien tutkimustensa perusteella Paloposki ja Koskinen osittain kyseenalaistavat uudelleenkääntämishypoteesin, ja myös tämän tutkielman tulokset ovat samansuuntaisia. Paloposki ja Koskinen toteavat, että käännoksiin todennäköisesti vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin niiden ilmentymisjärjestys. Samoilla linjoilla on myös Andrew Chesterman, joka esittelee artikkelissaan tapoja, joilla käännöstieteellisiä hypoteeseja on perinteisesti tutkittu. Esimerkkinä hän käyttää uudelleenkääntämishypoteesia ja esittää samalla myös mahdollisia syitä sille, että ensimmäiset käännökset tuntuivat olevan myöhempiä käännoiksi kotouttavampia. Chesterman toteaa kuitenkin, että uudelleenkääntämishypoteesin tutkiminen on edelleen kesken, koska toistaiseksi tutkimuksista saadut tulokset ovat olleet ristiriitaisia (Chesterman 2000: 23).

Tässä tutkielmassa aion vertailla Louisa May Alcottin kirjoittaman *Little Women* -tyttökirjaklassikon ensimmäisen osan neljää eri suomennosversiota. Alcottin teos ilmestyi vuonna 1868, ja se on tähän mennessä suomennettu kokonaisuudessaan kaksi kertaa. WSOY:n kustantama ensimmäinen *Pikku naisia* -suomennos julkaistiin vuonna 1916. Suomennoksesta vastasi Tyyni Haapanen. Vuonna 2004 markkinoille tuli Sari Karhulahden uusi käännös, jonka on kustantanut Art House Oy. Tällä välillä on ilmestynyt myös kaksi muuta suomennosversiota. Vuonna 1962 julkaistiin Haapasen suomennos kieliasultaan uudistettuna, ja vuotta aiemmin oli ilmestynyt Kynäbaari Oy:n lyhennelmä, jonka levittämisen opetusministeriö kielsi vuonna 1962 tekijänoikeuslain nojalla. Pyrkimyksenäni on näitä neljää suomennosversiota vertailemalla ensin selvittää, miten *Pikku naisia* on muuttunut ajan myötä. Tämän jälkeen aion tarkastella, ovatko suomennokset uudelleenikäntämishypoteesin mukaisia eli onko ensimmäistä suomennosta kotoutettu myöhempiä suomennosversioita enemmän. Tästä eteenpäin viittaan aineistona käyttämiini teoksiin nimityksillä *lähdeteksti*, *Haapasen suomennos*, *uudistettu suomennos*, *Kynäbaarin suomennos* sekä *Karhulahden suomennos*.

Tutkielmani teoriaosuuden aluksi tarkastelen luvussa 2 uudelleenikäntämisen taustaa eli sitä, miksi ylipäättään on tarpeen käntää joitakin tekstejä uudelleen. Tämän jälkeen esittelen uudelleenikäntämishypoteesista esitettyjä ajatuksia. Samassa luvussa käsittelen myös lasten- ja nuortenkirjallisuuden käntämistä sekä sitä, miten lasten- ja nuortenkirjallisuuden kotouttamiseen, adaptoimiseen ja sensuroimiseen suhtaudutaan ja on suhtauduttu. Luvun lopuksi tarkastelen vielä käntösten hyväksyttävyyteen vaikuttavia tekijöitä Gideon Touryn ja Andrew Chestermanin ajatusten pohjalta sekä Katharina Reissin ja Hans J. Vermeerin *skoposteorian* kannalta. Teoriaosuuteni päättävässä luvussa 3 esittelen muutoksia, joita suomenkielisessä lasten- ja nuortenkirjallisuudessa ja siihen kohdistuneissa odotuksissa on tapahtunut 1900-luvun alusta tähän päivään. Lisäksi tarkastelen suomen kirjakielen kehityksen vaiheita saman ajanjakson aikana.

Tutkielmani neljännen luvun aluksi esittelen Alcottin *Little Women* -teoksen ja kerron hieman myös kirjailijasta itsestään. Luvussa 4.1 esittelen yksityiskohtaisesti tutkiel-

mani aineiston, käyttämäni tutkimusmenetelmät sekä tutkimukseni tavoitteen. Luvussa 4.2 siirryn tarkastelemaan Haapasen suomennoksen, uudistetun suomennoksen ja Karhulahden suomennoksen välisiä eroja ja esittelen samalla myös kääntäjät. Kynäbaarin suomennosta käsittelen luvussa 4.3 muista suomennoksista erillään, koska se on lyhennelmä ja siinä määrin muokattu, että suora vertaaminen muihin käännöksiin olisi suurelta osin mahdotonta. Luvussa 4.4 esittelen tutkielmani tuloksista tekemiäni päätelmiä ja lopuksi arvioin, ovatko *Pikku naisten* suomennokset uudelleenkääntämishypoteesin mukaisia. Työni viidennessä luvussa pyrin syventämään edellisessä luvussa esittelemiäni päätelmiä. Aivan luvun aluksi pohdin kuitenkin sitä, miksi *Pikku naisia* on edelleen suosittu. Alcottin teos kun on ”hyvin opettavainen, hieman siirappinen ja melko lailla kristillinen”, kuten Lehtinen (2004) *Helsingin Sanomien* artikkelissaan toteaa.

2. Uudelleenkääntämishypoteesi ja tekstien adaptoiminen lasten- ja nuortenkirjallisuuden kääntämisen näkökulmasta

Käännökset ovat oman aikansa tuotteita, ja ne heijastelevat syntyajankohtaansa. Lähde- ja kohdetekstit ymmärretään eri aikoina eri tavoin, koska ihmiset ja heidän ympäristönsä muuttuvat vuosien kuluessa. Myös käännöksiä koskevat odotukset ja vaatimukset muuttuvat. Tekstejä onkin tämän vuoksi lähes välttämätöntä kääntää uudelleen, jotta eri sukupolvet voisivat nauttia samasta käännöskirjallisuudesta. Vanhahtava kieli ja sanasto voivat vaikuttaa tekstin tunnelmaan ja sanoman välittymiseen; teksti voi tuntua lukijasta kömpelöltä, vieraalta tai huvittavalta. (Mäkinen 2001: 408, 410–412.) Toisaalta pelkästään oikeinkirjoitukselliset seikat, esimerkiksi yhdysmerkin käyttö ja yhteen ja erikseen kirjoittaminen, vaikuttavat tekstin yleisilmeeseen (Sorvali & Häkkinen 2007: 380). Eri aikakausien käännöksiä vertailemalla voidaan tutkia ajan vaikutusta kieleen ja kirjoittamisen konventioihin (Mäkinen 2001: 408).

Kirjailija voi kirjoittaa sellaisella tyyllillä kuin haluaa, ja hänen käyttämänsä kieli saattaa esimerkiksi poiketa kirjoitusajankohdan standardeista. Sorvali ja Häkkinen toteavatkin, että juuri persoonallista tyyliä pidetään usein hyvän kirjailijan tunnusmerkkinä. Kääntäjällä ei ole vastaavaa vapautta: toisaalta hän on sidoksissa alkutekstiin, toisaalta työtä rajoittavat kohdekulttuurissa vallitsevat käännösperiaatteet sekä tarkoitus, jota varten käännöstä tehdään. Kääntäjä voi mukailia alkutekstin tyyliä joko tuomalla kirjailijan käyttämiä kielellisiä erikoisuuksia kohdekieleen tai käyttämällä kohdekielen keinoja vastaavan vaikutuksen aikaansaamiseksi. Nämä keinot eivät välttämättä kuitenkaan kestä aikaa yhtä hyvin kuin alkutekstin kielelliset erikoisuudet. (Sorvali & Häkkinen 2007: 376–377.)

Kielen ja yhteiskunnan muutosten ohella myös ideologioiden muutokset voivat saada aikaan uudelleenkääntämisen tarpeen. Aiemmin sensuroituja tekstejä halutaan ehkä kääntää uudelleen vapaammin – tai päinvastoin. (Helin 2005: 148.) Automaattisesti tekstejä ei kuitenkaan käännetä uudelleen, vaikka kieli, yhteiskunta ja ideologiat muuttuisivatkin. Klassikoista on usein markkinoilla eri-ikäisiä käännöksiä, ja hyvin

vanhojakin suomennoksia saatetaan painaa uudelleen. Uudelleenkäännökset tosin tuovat kustantajalle enemmän julkisuutta kuin uusintapainokset. (Koskinen & Paloposki 2004.) Janna Kantola toteaa, että klassikkokäännökset ovat kustantajalle varma tulonlähde. Kustannuspäätökseen saattaa vaikuttaa myönteisesti myös yleinen keskustelu. Kantola arvelee, että näin on hyvinkin voinut käydä esimerkiksi uuden *Sieppari ruispellossa* -käännöksen kohdalla, joka ilmestyi Pekka Tarkan *Pentti Saarikoski* -elämäkerran vanavedessä vuonna 2004. (Kantola 2007a: 319–320.) Toisaalta myös kääntäjä voi ehdottaa teoksen uudelleenkääntämistä. Otavan suomennetun kaunokirjallisuuden kustannuspäällikkö Minna Castrén toteaa Helsingin Sanomien uudelleenkääntämistä koskevassa artikkelissa, että aloite klassikoiden uudelleensuomentamiseksi tulee harvoin pelkästään kustantamosta – hankkeesta keskustellaan useimmiten suomentajan kanssa (Petjä 2004).

Uudelleenkäännöksiä on perinteisesti tutkittu käännöstieteiden piirissä, mutta ilmiönä uudelleenkääntäminen on saanut vain vähän huomiota osakseen. Jonkin verran aihetta on kuitenkin lähestytty tältäkin kannalta; esimerkiksi Paloposki ja Koskinen käsittelevät artikkelissaan uudelleenkääntämishypoteesia eli oletusta siitä, että ensimmäisiä käännöksiä kotoutetaan uudelleenkäännöksiä enemmän. Hypoteesi perustuu ajatuksiin, joita ovat esittäneet muiden muassa Paul Bensimon ja Yves Gambier. Bensimonin (1990 teoksessa Paloposki & Koskinen 2004: 27) mukaan ensimmäinen käännös esittelee työn kohdeyleisölle. Jotta tekstin vastaanotto olisi mahdollisimman hyvä, käytetään kotouttavaa käännösstrategiaa. Myöhemmät käännökset voivat olla vieraannuttavia, koska teksti on ennestään tuttu kohdekulttuurissa. Gambier (1994 mts. 27–28) puolestaan toteaa, että ensimmäisissä käännöksissä karsitaan vieraita elementtejä kulttuurisista ja toimituksellisista syistä. Gambierin mukaan uudelleenkäännökset merkitsevät paluuta lähdetekstin äärelle.

Kotouttaminen määritellään Helsingin Yliopiston Monikielisen ammattiviestinnän eli MonAKOn termipankissa käännösmenetelmäksi tai -strategiaksi, jossa ensisijaisena pyrkimyksenä on tuottaa sujuva kohdekielinen teksti, josta vieraus on häivytetty mahdollisimman tarkasti esimerkiksi mukauttamalla kulttuurisidonnaiset elementit kohdekulttuuriin sopiviksi. Vieraannuttaminen puolestaan määritellään käännös-

menetelmäksi tai -strategiaksi, jossa lähdetekstin erilaisuus pyritään säilyttämään ja jossa pyrkimyksenä ei ole täysin sujuvan kohdetekstin tuottaminen. Termipankin määritelmät perustuvat Lawrence Venutin ajatuksiin vuodelta 1995. (MonAKO Glossary 7.3.2008.)

Paloposki ja Koskinen myöntävät artikkelissaan, että on mahdollista ja jopa todennäköistä, että monet käännökset ovat uudelleenikäntämishypoteesin mukaisia. He kuitenkin toteavat omaan esimerkkiaineistoonsa nojaten, että osaan käännöksistä hypoteesi ei sovi lainkaan ja osa on siihen nähden käännteisiä. Käännösten luonteeseen vaikuttavatkin mitä luultavimmin monet muutkin tekijät kuin niiden ilmestymisjärjestys. Paloposki ja Koskinen pitävät todennäköisenä, että kotouttavaa käännostrategiaa suositetaan esimerkiksi silloin, kun kirjallisuuden kehitys on alkuvaiheessa. Toisaalta tekstejä kotoutetaan usein myös siinä tapauksessa, että lähdekulttuuri on kohdekulttuurissa vieras. Kun lähdekulttuuri myöhemmin tunnetaan paremmin, uudelleenikäntös voi olla ensimmäistä vieraannuttavampi. Eivätkä ensimmäiset käännökset aina suinkaan ole kotouttavia. Jos lähdekulttuuri on kohdekulttuurissa ennestään tuttu, ensimmäistäkään käännoästä tuskin tarvitsee kotouttaa. Vieraita elementtejä saatetaan lisäksi jättää käännoäseen tarkoituksellisesti tai tahattomasti. (Paloposki & Koskinen 2004: 27–29, 36.)

Myös Chesterman (2000: 24–25) sivuaa artikkelissaan uudelleenikäntämishypoteesia. Hän luettelee neljä mahdollista selitystä sille, että uudelleenikäntökset tuntuvat noudattavan läheisemmin lähdetekstiään kuin ensimmäiset käännökset. Ensimmäisenä Chestermanin listalla on käännoäntäjän asenne aiempaa käännoästä kohtaan. Jos käännoäntäjä suhtautuu käännoäseen kriittisesti, hän pyrkii luonnollisesti tekemään parannuksia uuteen versioon. Toisekseen käännoäntäjä tietää, että olemassa oleva käännoä vaikuttaa uuden käännoäksen vastaanottoon. Kolmanneksi syyksi Chesterman listaa kohdekielen kehityksen, jonka ansiosta käännoäntäjällä on aiempaa enemmän liikkumavaraa. Viimeisenä luettelossa on käännoäsnormien muutos, joka mahdollistaa lähdetekstiä lähempänä olevan käännoäksen tuottamisen. Chesterman kuitenkin painottaa, että edellä mainitut selitysmallit ovat hypoteeseja, eikä ilman lisätutkimuksia ole mahdollista sanoa, voisiko jokin selityksistä olla muita

merkityksellisempi. Ei edes ole varmaa, soveltuuko jokin yleispätevä selitysmalli kaikkiin tapauksiin, joissa uudelleenkäntämishypoteesi vaikuttaisi toteutuvan.

Lasten- ja nuortenkirjojen käänöksistä puhuttaessa on mielestäni varsin perusteltua otaksua, että ilmestymisjärjestys ei ole ainoa käänöksiin vaikuttava tekijä. Etenkin lapsille käännettäessä on huomioitava useita seikkoja, olipa työn alla sitten teoksen ensimmäinen tai toinen käänös. Lasten- ja nuortenkirjallisuudella tarkoitan tässä tutkielmassa kirjallisuutta, joka on kirjoitettu tai käännetty nimenomaan lapsille tai nuorille lukijoille. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden voi kuitenkin ymmärtää laajemminkin ja lukea siihen kuuluvaksi kaiken kirjallisuuden, jota lapset ja nuoret todellisuudessa lukevat. Riitta Oittinen pohtii lastenkirjallisuuden olemusta laajasti teoksessaan *Translating for Children*, ja hän myös esittelee useiden eri tutkijoiden näkemyksiä asiasta (ks. Oittinen 2000: 61–71). Tämän tutkielman kannalta ei kuitenkaan ole tarpeen pohtia määritelmää tarkemmin, sillä Alcott on selvästi suunnannut *Pikku naisten* ensimmäisen osan lapsille tai varhaisnuorille, vaikkakin myös aikuiset teokseen varmasti toisinaan tarttavat.

Tiina Puurtinen (1995: 22) toteaa, että lasten- ja nuortenkirjallisuuden kääntäjän on käänöstä tehdessään otettava huomioon lasten lukutaito ja luetun ymmärtämiskyky sekä heidän rajallinen elämäkokemuksensa ja maailman tuntemuksensa. Riitta Oittinen puhuu tässä yhteydessä kääntäjän lapsikuvasta, joka muotoutuu kääntäjän omien kokemusten sekä yhteiskunnassa vallalla olevien ajatusten pohjalta. Lapsikuvansa perusteella kääntäjä arvioi, pystyykö lukija ymmärtämään esimerkiksi lähtökulttuuriin tai -kieleen sidoksissa olevan viittauksen. Joskus kääntäjä joutuu selittämään asioita tarkemmin kuin alkutekstissä tai jättämään jotakin kokonaan pois. (Oittinen 1997: 55; Oittinen 2000: 4.) Aloitteleva lukija saattaa lannistua, jos tekstissä on suuri määrä vieraita nimiä tai mittayksiköitä, hankalia rakenteita tai viittauksia vieraisiin tapoihin tai ainoastaan vieraassa kulttuurissa yleisesti tunnettuihin asioihin (Puurtinen 1995: 22). Toisaalta esimerkiksi 1900-luvun alussa, jolloin *Pikku naisten* ensimmäinen suomennos ilmestyi, tekstejä suomalaistettiin yleisesti kääntämisen yhteydessä, koska lukijat vieroksivat vieraita elementtejä (Oittinen 1997: 126).

Kääntäjän mielikuva käännöksen lukijasta ei kuitenkaan ole ainoa kääntämistä rajoittava tai siihen vaikuttava tekijä. Esimerkiksi kääntäjän kulttuuritausta, käännöksen tarkoitus sekä tilanne, jossa käännöstä tehdään, vaikuttavat lopputulokseen (Oittinen 2000: 3). Myös ajan myötä muuttuvat didaktiset, ideologiset, moraaliset, eettiset ja uskonnolliset periaatteet ja normit säätelevät sitä, millaista kirjallisuutta lapsille tiettyssä kulttuurissa tiettyinä ajanjaksona tuotetaan. (Puurttinen 1995: 22). Lastenkirjallisuutta onkin aina sekä adaptoitu että sensuroitu monista erisyistä. Kustantaja tai kääntäjä voi muokata tekstiä opetuksellisessa mielessä tai halutessaan tehdä tekstistä helpommin ymmärrettävän. Ääneen lukeva aikuinen puolestaan saattaa jättää lukematta tarinan, jota pitää pelottavana. Myös lähdekulttuurista poikkeava poliittinen tai uskonnollinen ilmapiiri sekä erilainen arvomaailma voivat olla syynä kohdetekstin muokkaamiseen. (Oittinen 2000: 52–53, 77, 99.)

Adaptoimisen, sensuroimisen ja kotouttamisen välinen ero on häilyvä. Perinteisesti adaptaatio on määritelty suhteessa alkutekstiin; alkuteksti ja siitä tehty käännös nähdään jollain tavalla samoina tai toisiaan vastaavina, adaptaation puolestaan katsotaan poikkeavan alkutekstistä. Tästä syystä adaptaatiota useimmiten pidetään alkutekstiin tai siitä tehtyyn käännökseen verrattuna vähempiarvoisena. Nykyisin adaptoimista ei kuitenkaan välttämättä nähdä pelkästään negatiivisessa valossa. Esimerkiksi Oittinen tekee eron adaptoimisen vakiintuneen merkityksen sekä uuden, laaja-alaisemman ajattelutavan välille. Vakiintuneessa merkityksessään adaptaatio voi olla esimerkiksi kirjallisen teoksen lyhennelmä tai elokuvasoitus. Laaja-alaisemmin taas voidaan ajatella, että adaptoiminen ja kotouttaminen kuuluvat aina jossain määrin käännösprosessiin. (Mts. 6, 76–77, 99.)

Adaptoimista ei ole määritelty yksiselitteisesti myöskään MonAKOn termipankissa tai *Kääntämisen opetussanastossa* Turun yliopiston internetsivuilla. MonAKOn termipankissa määritelmä on varsin perinteinen, sillä adaptaatiota luonnehditaan muun muassa hyvin vapaaksi käännökseksi, jossa muodollista vastaavuutta ei ole asetettu etusijalle. Kääntämisen opetussanaston määritelmä taas on lähempänä Oittisen kuvailemaa laaja-alaisempaa ajattelutapaa. Opetussanaston määritelmä alkaa

seuraavasti: ”[Adaptaatio on] kääntämisstrategia, jossa välitetään tarkasti lähtötekstin asiasisältö/syvämerkitys poikkeamalla joskus lähtötekstin muodollisesta vastaavuudesta.” Adaptaatiota mainitaan käytettävän erityisesti silloin, kun kohdekulttuurissa ei esimerkiksi ole käyttäytymismallia, joka esiintyy lähdetekstissä. (MonAKO Glossary 17.6.2008; Kääntämisen opetussanasto 17.6.2008.)

Göte Klingberg (1986: 11–12, 58–62) jakaa lasten- ja nuortenkirjojen adaptoimisen kahteen eri osa-alueeseen. Ensimmäisestä hän käyttää nimitystä *kulttuurisidonnainen kontekstiadaptaatio* (cultural context adaptation) ja toisesta *puhdistaminen* (purification). Kulttuurisidonnaisen kontekstiadaptaation tarkoituksena on helpottaa tekstin ymmärtämistä sekä tehdä siitä lapsilukijan näkökulmasta riittävän kiinnostava. Puhdistaminen puolestaan perustuu aikuisten näkemyksiin siitä, millaisia arvoja lapsille on sopivaa opettaa, eivätkä muutetut tai poistetut tekstikatkelmat näin ollen useimmiten haittaisi tekstin ymmärtämistä. Puhdistamisen kohteeksi voivat joutua esimerkiksi lähdetekstin poliittiset ja uskonnolliset ainekset sekä viitteet seksuaalisuuteen, ruumiin eritteisiin, huonosti käyttäytyviin lapsiin tai erehtyviin aikuisiin.

Myös Marisa Fernández López (2006: 41–42) puhuu lastenkirjallisuuden puhdistamisesta artikkelissaan, jossa hän tarkastelee ideologisten aineiden käsittelyä eri maiden lastenkirjallisuudessa. Puhdistamisella Fernández López tarkoittaa sensuroimista, joka voi olla joko kirjailijan harjoittamaa itsesensuuria tai käännösten tai uusintapainosten muokkaamista vallitsevien normien mukaisiksi. Fernández López toteaa, että sensuurin kohteeksi ovat maasta riippumatta joutuneet varsin samankaltaiset ainekset. Esimerkkinä hän käyttää Anne Scott MacLeodin (1994 mts. 41) luetteloa aiheista, joita on perinteisesti vältetty amerikkalaisessa lastenkirjallisuudessa. Tällaisia aiheita ovat olleet esimerkiksi lapsen tai vanhemman kuolema, avioero, alkoholismi, seksuaalisuus sekä väkivalta, josta seuraa lisää väkivaltaa. Ajan myötä sensurointikriteerit ovat muuttuneet, ja Fernández Lópezin mukaan nykyisin lastenkirjoista varsin todennäköisesti poistetaan rasistisiksi tai sosiaalipoliittisesti epäkorrekteiksi katsottuja piirteitä.

Klingberg (1986: 10, 14, 62, 73) suhtautuu lastenkirjojen muokkaamiseen ja erityisesti niiden puhdistamiseen varsin kielteisesti. Kantaansa perustellakseen Klingberg toteaa, että hänen näkemyksensä mukaan lastenkirjallisuutta käännetään lähinnä kahdesta syystä: käännosten avulla halutaan sekä laajentaa saatavilla olevaa kirjavalikoimaa että kehittää lasten ajatusmaailmaa kansainvälisempään suuntaan. Jälkimmäiseen tavoitteeseen ei luonnollisesti päästä, jos lähdekulttuuriin kuuluvat erityispiirteet tai ideologiset ja moraaliset näkemykset poistetaan tai korvataan kohdekulttuuriin kuuluvilla elementeillä. Klingberg toteaaakin, että on yksinkertaisinta jättää teos kokonaan kääntämättä, jos se on pahasti ristiriidassa kohdekulttuuristen arvojen kanssa, sillä muutosten johdosta kirjan luonteesta tai tunnelmasta saattaa kadota jotain tärkeää. Sama pätee tekstin lyhentämiseen, koska lyhennettäessä teoksesta saattaa hävitä jotain kontekstin kannalta olennaista. Erityisen kriittisesti Klingberg suhtautuu radikaalisti lyhennettyihin teoksiin, joissa ei ole mainintaa lyhentämisestä. Jos maininta puuttuu, lukija olettaa kirjan olevan lyhentämätön. Klingberg kutsuu tällaisia teoksia *kätketyiksi lyhennelmiksi* (hidden abridgements).

Klingbergin yli kaksikymmentä vuotta sitten esittämät näkemykset lastenkirjojen muokkaamisesta vaikuttavat nykynäkökulmasta varsin jyrkiltä. Tänä päivänä ei varmasti myöskään ajatella, että lastenkirjojen kääntämisen lähtökohdat olisivat aivan niin pyyteettömiä, kuin Klingberg teoksessaan otaksuu. Kirjojen kustantajat haluavat saada teoksiaan kaupaksi, ja tekstejä saatetaan muokata jo pelkästään myynninedistämistarkoituksessa. Esimerkiksi 1930-luvulta lähtien ilmestyneiden *Neiti Etsivä*-kirjojen uusintapainoksia muokattiin Yhdysvalloissa systemaattisesti, jotta nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa elävät kuluttajat hyväksyisivät teokset helpommin. Muokkauksen kohteeksi joutuivat erityisesti ruokaan, vaatetukseen ja kulkuneuvoihin liittyvät viittaukset. (Hildick 1974 teoksessa Fernández López 2006: 41.) Vaikka Klingbergin näkemykset lastenkirjojen muokkaamisesta ovat jyrkkiä ja ehkä osittain vanhentuneitakin, lasten- ja nuortenkirjojen käännoksiä voidaan kuitenkin edelleen tarkastella kulttuurisidonnaisen kontekstiadaptaation näkökulmasta. Yhteiskunta muuttuu, mutta tietyt ainekset voivat vaikeuttaa tekstin ymmärtämistä ajankohdasta riippumatta.

Kulttuurisidonnaisen kontekstiadaptaation piiriin kuuluvat sellaiset lähdetekstin ainekset, jotka todennäköisesti hankaloittavat tekstin ymmärtämistä, jos niitä ei muokata millään tavoin. Klingberg jakaa kulttuurisidonnaisen kontekstiadaptaation tutkimusaineistonsa pohjalta kymmeneen eri kategoriaan. Omat kategoriansa muodostavat esimerkiksi kasvit ja eläimet sekä mittayksiköt. Tämän tutkielman kannalta kuusi olennaisinta kategoriaa ovat: 1) kirjalliset viitteet, kuten kirjojen ja lehtien nimet tai viittaukset kirjallisuuden henkilöihin ja kirjojen tapahtumiin, 2) vieraat kielet lähdetekstissä, 3) historialliset, uskonnolliset ja poliittiset olosuhteet, 4) rakennukset, kalusteet ja ruoka, 5) erisnimet, puhuttelusanat ja tittelit sekä 6) maantieteelliset nimet. Jaottelun lisäksi Klingberg esittelee yhdeksän eri tapaa, jolla kulttuurisidonnaista kontekstiadaptaatiota voidaan käytännössä toteuttaa. Kääntäjä voi esimerkiksi säilyttää lähdetekstin kulttuurisidonnaisen elementin sellaisenaan ja lisätä tekstiin lyhyen selityksen tai vaihtoehtoisesti muotoilla sanoman kokonaan uudelleen. Käännöksessä voidaan myös selittää kulttuurisidonnaisen elementin funktio tai käyttötapa tai korvata elementti kohdekulttuurin tai -kielen vastaavalla tai samankaltaisella aineksella. Lisäksi tekstistä voidaan esimerkiksi poistaa sanoja, lauseita, kappaleita tai kokonaisia lukuja. (Klingberg 1986: 17–19.)

Lastenkirjallisuuden kääntämistä koskevia normeja ja samalla lastenkirjallisuuden muokkaamista tarkastelevat artikkelissaan myös Isabelle Desmidt sekä Zohar Shavit. Desmidt (2006: 88, 92) toteaa, että adaptoimisen taustalla saattavat olla puhtaasti teknisetkin syyt. Jos käännettävä teos on esimerkiksi tarkoitus julkaista kirjasarjassa, jonka kaikissa osissa on sama määrä sivuja, kääntäjän on luonnollisesti tehtävä muottiin sopiva käännös. Vanhoja lastenklassikoita myös pidetään usein ikään kuin yhteisenä omaisuutena, jota voi vapaasti muokata vastaamaan kohdekulttuurisen lukijan toiveita ja tarpeita. Desmidtin mukaan tällaisen kohtalon ovat kokeneet muun muassa Lewis Carrollin *Alice in Wonderland* sekä James M. Barrien *Peter Pan*. Zohar Shavit (2006: 26, 38) puolestaan toteaa, että kääntäjä ei voi mielivaltaisesti muunnella lapsille tai nuorille suunnattua teosta. Shavitin mukaan adaptoiminen on sallittua vain siinä tapauksessa, että kahta lastenkirjallisuuden kääntämistä koskevaa perusperiaatetta noudatetaan: 1) tekstiä voidaan muuttaa, jos siitä muokataan kohdekulttuuristen näkemysten mukaan sopivassa määrin opettavainen tai 2) juonta,

karakterisaatiota ja kieltä voidaan muuttaa, jos muokkaamattomasta käännöksestä tulisi kohdekulttuuristen näkemysten mukaan liian vaikeaselkoinen tai kielellisesti hankala. Näiden periaatteiden painotus on muuttunut ajan myötä. Shavit toteaa, että nykyisin pidetään tärkeämpänä tekstin muokkaamista lasten ymmärryskykyä vastaavaksi, aiemmin tekstin opettavaisuus oli etusijalla – jopa siinä määrin, että kääntäjät saattoivat opettavaisuuden nimissä muuttaa lähdetekstin lähes täysin.

Muutoksia on tehty myös Kynäbaari Oy:n *Pikku naisia* -suomennokseen, joka ilmestyi sarjassa, jonka kaikissa osissa on lähes sama määrä sivuja. Kynäbaarin suomennos on huomattavasti lyhyempi kuin lähdeteksti, mutta siihen on tehty muitakin merkittäviä muutoksia. Korkein oikeus katsoi, että nämä muutokset olivat uuden tekijänoikeuslain vastaisia, joten se kielsi suomennoksen levittämisen. Tämän vuoksi käsittelen vielä yleisellä tasolla käännösten hyväksyttävyyteen vaikuttavia tekijöitä. Aivan ensimmäiseksi on kuitenkin tarpeen määritellä, mitä käännöksellä oikeastaan tarkoitetaan. Kattavan määritelmän luominen ei tosin ole aivan yksikertaista, vaikka jokainen on joutunut käännösten kanssa tavalla tai toisella tekemisiin ja tämän johdosta varmasti muodostanut jonkinlaisen mielikuvan siitä, mitä käännökset ovat.

Deskriptiivista kääntämisen tutkimusta edustava Gideon Toury (1995: 26, 34–35) toteaa, että käännös sekä sen asema ja tehtävä määräytyvät ennen kaikkea kohdekulttuurissa. Touryn mukaan mitä tahansa kohdekulttuurin tekstiä voidaan kutsua käännökseksi, jos on syytä epäillä, että se pohjautuu toisessa kulttuurissa ja toisella kielellä tuotettuun tekstiin. Tekstien välille on muodostunut tiettyjä yhtäläisyyksiä, joita voidaan kohdekulttuurin mittapuulla pitää tarpeellisina ja/tai riittävinä. Vaikka Touryn määritelmä onkin laaja, ja siihen sisältyvät esimerkiksi myös niin kutsutut pseudokäännökset, kielensisäistä kääntämistä siinä ei kuitenkaan oteta huomioon. Andrew Chestermanin määritelmä taas kattaa tämänkin kääntämisen lajin.

Chestermanin (1997: 59–60) mukaan käännöksenä voidaan pitää mitä tahansa tekstiä, joka kohdekulttuurissa hyväksytään käännökseksi. Vaihtoehtoisesti teksti voidaan

määritellä käännökseksi, jos se ei poikkea liikaa kohdekulttuurissa normin mukaisina pidetyistä käännöksistä. Chesterman toteaa, että edellisiin määritelmiin sisältyy kolme ajatusta, joista ensimmäinen on peräisin Tourylta. Koska käänнос on käänнос nimenomaan kohdekulttuurissa, myös käänноksen hyväksyttävyyys määritellään ensisijaisesti kohdekulttuuristen normien pohjalta. Kääntäjiä ei yleensä ole myöskään tapana epäillä; kun kääntäjä sanoo kääntäneensä tekstin, kohdekulttuurissa se myös hyväksytään käännökseksi. Viimeiseksi Chesterman toteaa, että käänноksen ei suinkaan tarvitse olla täydellinen. Vaikka käänнос olisi kohdekulttuurin mittapuun mukaan huono, sen katsotaan siitakin huolimatta olevan käänнос.

Kääntäminen ei ole pelkästään lingvististä toimintaa, eivätkä sitä näin ollen rajoita vain lähdeteksti, kielten väliset erot tai tekstuaaliset traditiot. Kääntämisessä on mukana myös sosiokulttuurinen ulottuvuus. Touryn mukaan kääntäjän on toimittava niiden ehtojen puitteissa, joita yhteisö on käänноstoiminnalle asettanut, mutta toisaalta kääntäjän on myös noudatettava alan omia käytäntöjä. Kääntämisestä eivät kuitenkaan rajoita pelkästään kohdekulttuuriset normit, koska käänноksiä tehdään kahden eri kielen ja samalla kahden eri kulttuuritradition välillä. Kääntäjä voi käänноstä tehdessään pitäytyä lähellä lähdetekstiä ja samalla lähdekulttuurisia normeja, jolloin käänноstä kutsutaan *adekvaattiseksi*. Adekvaattinen käänнос saattaa olla ristiriidassa joidenkin kohdekulttuuristen normien kanssa. Jos käänнос puolestaan noudattaa kohdekulttuurisia normeja, sitä kutsutaan *hyväksyttäväksi*. Hyväksyttävä käänнос poikkeaa lähes väistämättä jollain tavoin lähdetekstistä. Käänноstoimintaa ohjaavat normit ovat voimakkuudeltaan eriasteisia, ja ne muuttuvat ajan myötä, samoin kuin niiden tärkeysjärjestyskin. Toury huomauttaa myös, että vallitsevista normeista voidaan luonnollisesti poiketa, mutta hän jatkaa, että tästä on yleensä kuitenkin jonkinlaisia seuraamuksia. (Toury 1995: 53–57.)

Katharina Reissin ja Hans J. Vermeerin skoposteorian mukaan käänнос on onnistunut, kun se täyttää käänноksen tarkoituksen eli *skopoksen* asettamat vaatimukset. Kääntäjä ja toimeksiantaja määrittelevät skopoksen yhdessä, ja kääntäjä valitsee tarkoitukseen parhaiten sopivan käänноsstrategian. Koska skopokset ovat erilaisia, myös käänноkset poikkeavat toisistaan, vaikka lähdeteksti pysyisikin

samana. Kääntäjä ei tuota automaattisesti lähdetekstin rakenteita noudattavaa kohdetekstiä, sillä rakenteen määrää ensisijaisesti käännöksen skopos – tosin skopos voi edellyttää mahdollisimman monien lähdetekstin piirteiden siirtämistä kohdetekstiin, mihin esimerkiksi kaunokirjallisuutta käännettäessä useimmiten pyritään. (Vermeer 1996: 7, 15, 50.) Christiane Nord on laajentanut skoposteoriaa *lojaalisuuden* käsitteellä. Nordin mukaan kääntäjän tulee ottaa ensisijaisesti huomioon tilanne, johon kohdeteksti on tarkoitettu, mutta samanaikaisesti hänen tulisi myös säilyttää tiettyjä yhtäläisyyksiä lähdetekstin kanssa sekä välittää vääristelemättä lähdetekstin sanoma kohdekieliselle lukijalle. Jos kääntäjä joutuu muokkaamaan tekstiä, jotta se toimisi skopoksen edellyttämällä tavalla, hänen olisi lojaalisuuden nimissä ilmaistava, mitä lähdetekstin ominaisuuksia hän on joutunut muuttamaan. (Nord 1991: 28–29.)

Seuraavassa luvussa tarkastelen suomenkielisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden kehitystä viimeisen vuosisadan aikana. Erityistä huomiota kiinnitän siihen, miten lasten- ja nuortenkirjallisuutta koskevat odotukset ja normit ovat tänä aikana muuttuneet ja miten nämä muutokset näkyvät lasten- ja nuortenkirjoissa. Tämän lisäksi kuvailen seuraavassa luvussa lyhyesti sitä, miten suomen kirjakieli on kehittynyt saman ajanjakson aikana.

3. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden sekä suomen kirjakielen kehitysvaiheita 1900-luvulta nykypäivään

Ensimmäiset lapsille ja nuorille suunnatut suomalaiset teokset syntyivät kirkon vaikutuspiirissä, ja ne oli tarkoitettu maalliseen ja hengelliseen opetukseen. Ennen vuotta 1850 oli julkaistu 101 lastenkirjaa, joista osa oli kirjoitettu suomeksi, osa ruotsiksi. Mukana oli 36 kaunokirjallista teosta. 1800-luvun puolivälin jälkeen lasten- ja nuortenkirjallisuus yleistyi ja samalla maallistui sävyltään, mutta kirjallisuuden alana se oli kuitenkin suhteellisen nuori vielä 1900-luvun alkaessa. (Heikkilä-Halttunen 2004: 225; Lehtonen 1981 teoksessa Kuivasmäki 1985: 12–13.) Nuortenkirjallisuuden kasvuun ja kehitykseen vaikuttivat olennaisesti yhteiskunnalliset olot. Suomenkielisen sivistysvaltion kehittämisen kannalta oli tärkeää, että myös nuorisolle tarjottiin suomenkielistä luettavaa. Alun perin suomeksi kirjoitettua kirjallisuutta ei kuitenkaan ollut riittävästi saatavilla, joten muiden maiden nuortenkirjallisuudesta etsittiin käännettäväksi soveltuvia teoksia. Käännöskirjallisuus toimi myös mallina omakieliselle kirjallisuudelle. (Kuivasmäki 2007: 280.)

Lasten- ja nuortenkirjallisuudelta vaadittiin 1900-luvun alussa kahta asiaa: sen piti olla viihdyttävää ja opettavaista. Nuorille suunnatuissa teoksissa käsiteltiinkin opettavaisessa hengessä muun muassa kristinuskoa, raittius-, eläinsuojelu- sekä hyväntekeväisyysaatteita (mts. 280). Mielikuvituksen varaan rakennettuun kirjallisuuteen ei suhtauduttu erityisen suopeasti, sillä sen pelättiin kiihottavan lapsia (Heikkilä-Halttunen 2004: 225). *Pikku naisten* ensimmäinen kääntäjä Tyyni Haapanen-Tallgren kirjoittaa näin *Lapset ja kirjat* -vihkosessa, jonka hän laati vuoden 1926 kirjallisuusviikkoa varten:

Lapseen kiinnitetään nyt huomiota aivan eri tavalla kuin ennen, ja jotta hänen henkensä saisi sopivaa ravintoa, asettuvat kynänkäyttäjät hänen palvelukseensa, – – . Tiede, uskonto, runous, moraali, kaikki saa lapsenomaisen, helpostisulavan muodon. Tämän lapsille aiotun kirjallisuuden tarkoituksena on toisaalta vaikuttaa lapsen kasvatukseen, toisaalta välittää hänelle kirjallisia elämyksiä, jotka ovat ikäänkuin siltana niihin vahvempiin elämyksiin, joita hän myöhemmin tulee saamaan suoraan suuresta kirjallisuudesta. Lastenkirjallisuus on siis ymmärtääkseni aiottu sekä siveellisesti että taiteellisesti kasvattavaksi. – – Lisäksi on tullut kolmas

näkökohta: lastenkirjallisuuden pitää olla siksi huvittavaa, että lapset viitsivät lukea sitä. (Haapanen-Tallgren 1926: 7.)

[H]arvemmin tullaan ajatelleeksi, että lapsille kirjoitetut kirjat voisivat vaikuttaa lapsiin pahaa. Puhutaan paljon siitä yleisestä villiintymisestä, joka vallitsee kaikkialla sota-ajan jälkeen, kai jotakin sukua tälle ilmiölle on se kepposten ja koirankurien ihannoiminen, joka on niin tavallista uudemmassa lastenkirjallisuudessa. ”Villikissa”, ”huimapää”, ”poikaviikari” on mitä suosituin tyyppi. (Mts. 17.)

Haapanen-Tallgrenin vihkosesta kuvastuvat kauttaaltaan 1900-luvun alkupuolen näkemykset siitä, millaista lapsille ja nuorille suunnatun kirjallisuuden piti olla. Haapanen-Tallgren painottaa, että lapsille ja nuorille on tarjottava korkeatasoista ”hengenravintoa”, joka on nimenomaan heille suunnattua. Hänen mukaansa erityisesti huonoimpien aikuisille suunnattujen rikosromaanien ja ”naisten romaanien” lukeminen voi ”johtaa suorastaan rikoksiin”. (Mts. 16–17.)

Ennen 1800-luvun loppua nuortenkirjoissa ei korostettu sukupuolten eroja; kirjojen henkilöhahmot oli jaettu hyvin ja huonosti kasvatettuihin lapsiin. Vuosituhannen vaihteessa länsimainen yhteiskunta ja kulttuuri modernisoituivat teollistumisen myötä, ja muun muassa jako miesten ja naisten töihin korostui. Tämä kehitys heijastui myös nuortenkirjoihin. Englantilaisen kielialueen nuortenkirjallisuudessa alettiin tarjota erilaisia roolimalleja tytöille ja pojille vuosien 1890–1910 aikana. Samoihin aikoihin myös Suomessa alettiin kirjoittaa tyttö- ja poikakirjoja kansainvälisen mallin mukaan. Poikakirjoissa korostettiin miehille tärkeiksi koettuja piirteitä: rohkeutta, urhoollisuutta ja taitoa selvitä luonnossa. Tyttöjä puolestaan valmisteltiin perhe-elämään ja äitiyteen. Tytöt eivät kuitenkaan lukeneet pelkästään heille suunnattuja kirjoja vaan tarttuivat myös poikakirjoihin. Niinpä tyttökirjojen sankaritariksi luotiin poikatyttyjä, jotka myöhemmin naisellistuivat. (Huhtala & Juntunen 2004: 54, 62.)

Lasten- ja nuortenkirjallisuuteen kohdistuvat odotukset ovat vaihdelleet huomattavasti eri aikakausina. Nykynäkökulmasta moderniksi luokiteltavan suomalaisen lastenkirjallisuuden juuret ulottuvat 1940- ja 1950-luvuille, jolloin lasten- ja nuortenkirjallisuudessa tapahtui voimakas murros. Toisen maailmansodan jälkeen

alettiin kirjoittaa kirjoja, jotka kunnioittivat lasten vastaanottokykyä, kielitajua ja mielikuvitusta. Huhtalan ja Juntusen (2004: 76) sanoin ”opettavaisuus väheni, nonsense sai tilaa, lähestyttiin aikuisten kirjallisuutta”. Astrid Lindgrenin teokset saavuttivat suuren suosion, ja fantasian ja nonsensen uranuurtajat, kuten Lewis Carroll, A. A. Milne ja Kenneth Grahame, löydettiin Suomessa oikeastaan vasta 1950-luvun aikana. Samoihin aikoihin myös suomenkielinen tyttökirja muuttui. Vuonna 1952 aloitetun Vihreä kirjasto -sarjan myötä tyttökirjojen keskushenkilöiksi nousivat vakavamieliset, älykkäät ja taiteelliset tytöt, jotka siihen saakka olivat tyttökirjoista puuttuneet. Päähenkilö saattoi myös olla työläis- tai avioero-perheestä, hänen elämäänsä saattoi varjostaa esimerkiksi kuolemantapaus tai hänellä saattoi olla äiti, joka oli kyvytön huolehtimaan perheestään. (Heikkilä-Halttunen 2004: 225; Huhtala & Juntunen 2004: 76, 110.)

Myös lastenkirjakritiikki kehittyi 1950-luvulta alkaen, mikä oli suurelta osin *Helsingin Sanomissa* työskennelleen Toini Havun aikaansaannosta (Huhtala & Juntunen 2004: 77). Havu käsittelee vuonna 1966 ilmestyneessä artikkelissaan ”Nuortenkirja ja me” lastenkirjallisuuden arvostelijan työtä. Artikkelista käyvät ilmi tuon ajan asenteet ja odotukset lastenkirjallisuutta kohtaan. Havu (1966: 94, 99) toteaa artikkelinsa ensimmäisessä kappaleessa näin: ”[N]uortenkirjallisuuden tehtävänä ei ole vain huvittaa ja kehittää esteettistä aistia, vaan myös kasvattaa.” Havun näkemys vaikuttaisi identtiseltä vuosisadan alun ihanteiden kanssa. Myöhemmin hän luettelee asioita, joita ”tekstiin taiten upotetut ohjeet” voivat lukijalleen opettaa. Luetteloon kuuluvat muun muassa luonnon, ihmisten ja eläinten tunteminen ja arvostaminen sekä iättömien eettisten arvojen hyväksyminen. Havu jatkaa kuvailemalla, mihin kriitikot kiinnittävät huomiota nuortenkirjoja arvostellessaan:

[A]inakin varttuneemmille lukijoille tarkoitetun nuortenkirjan rakentavat ominaisuudet nähdäksemme riippuvat siitä, missä määrin se on taiteellinen ja joka suhteessa aito ja rehellinen, jolloin se todella on myös oikeassa mielessä kasvattava (mts. 99).

Vaikka opettavaisuus koettiin edelleen 1960-luvulla tärkeäksi ominaisuudeksi nuortenkirjassa, se ei kuitenkaan enää saanut vaikuttaa liian päälle liimatulta. Havun

(1966: 99) sanojen mukaan nuortenkirjojen piti olla ”välillisesti kasvattavia”. 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa lapsille ja nuorille suunnatussa kirjallisuudessa tuotiin esille myös yhteiskunnallisia ongelmia ja vasemmistolaisia aatteita. Sadut ja fantasia joutuivat väistymään ongelmakeskeisen ja opettavaisen realismin tieltä, mutta ne saivat uudelleen jalansijaa 1970-luvun puolivälin paikkeilla, jolloin esimerkiksi Tolkienin tekstit saapuivat Suomeen. (Huhtala & Juntunen 2004: 113.)

Vuosisadan loppupuolelle tultaessa raja nuorten ja aikuisten kirjallisuuden välillä oli hämärtynt. Kerronta oli muuttunut realistiseksi, ja laskelmoitua ja silmiinpistävää opettavaisuutta pyrittiin välttämään. 2000-luvun kynnyksellä julkaistujen kirjojen aiheet ja tilanteet ovat monesti lähtöisin ympäröivästä todellisuudesta ja siihen kuuluvista ongelmista. (Loivamaa 1996: 59.) 1990-luvulla ilmestyneissä nuortenkirjoissa kuvataan usein avioero- ja yksinhuoltajaperheitä sekä perheenjäsenten välisiä yhteenottoja. Teemoiksi ovat myös nousseet muun muassa syömishäiriöt ja mielenterveysongelmat, ja muutamassa teoksessa kuvataan itsetuhoon ajautuvaa nuorta. (Heikkilä-Halttunen, Päivi 2001: 228–231; Härkönen 2001: 297–298.) Myös seksuaalisuuden kuvaus on tullut nuortenkirjoihin mukaan. Esimerkiksi Tuija Lehtinen, jonka ensimmäinen nuortenkirja ilmestyi vuonna 1986, on kuvannut realistisesti nuorten seksikokemuksia, ja hän myös toi suomalaiseen nuortenkirjallisuuteen ensimmäiset kuvaukset seksuaalisesti aktiivisista tytöistä, joilta ei odotettu toisenlaista moraalia kuin pojilta. (Loivamaa 1996: 66–67.) Hankaliakaan teemoja ei ole vältetty: abortti, ei-toivottu raskaus, homoseksuaalisuus, jopa insesti ja raiskaus ovat olleet aiheina 1900-luvun lopun suomenkielisessä nuortenkirjallisuudessa (Grünn 2001: 286).

Realistisen nuortenkirjallisuuden ohella lapsille ja nuorille kirjoitetaan ja käännetään runsaasti myös fantasiaa. J. K. Rowlingin Harry Potter -kirjat ovat ilmiömäisen suosittuja, ja esimerkiksi toisen palkitun brittiläisen kirjailijan Philip Pullmanin *Universumien Tomu* -trilogia on suomennettu vuosien 1996–2001 aikana. (Ihonen 2001: 141, 143.) Fantasiakirjallisuuden vanavedessä myös historiallinen nuortenkirjallisuus on saavuttanut suosiota. Historiallisella nuortenkirjalla tarkoitetaan teosta, jonka tarina sijoittuu kirjailijan lapsuutta huomattavasti varhaisempaan aikaan.

Näiden tarinoiden päähenkilö joutuu poikkeuksetta uhmaamaan ja rikkomaan yhteisönsä vaalimia perinteitä saavuttaakseen sisäisen rauhan. (Heikkilä-Halttunen 2001: 233–235.)

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden ohella myös suomen kieli on muuttunut viimeisen vuosisadan aikana monin tavoin. Kirjakieli ei vielä 1900-luvun alkaessa ollut vakiintunut eikä yhtenäinen, vaikkakin nyky-suomen kauden katsotaan alkaneen 1870-luvun tienoilla varhaisnyky-suomen kauden päätyttyä. (Pulkinen 1972: 48.) Epäyhtenäisyyksien lisäksi kirjakieltä vaivasivat vierasperäisyydet, joita oli erityisesti käännösuomessa. Aiheesta käytiin 1900-luvun alkupuolella keskustelua *Virittäjä*-lehdessä, ja esimerkiksi Jalo Kalima arvosteli vuonna 1906 kirjoituksessaan ”Suomennostyöstä” käännöksiä seuraavasti:

Kenellä on vähänkään kieliäistia, se voi huomata, miten vieraaseen kaavaan valettua kieli useimmiten käännöksissä on. Useiden kirjojen, etenkin käännöskirjojen, kieli on joutunut hyvin kauas siitä, miten kieltään hyvästi osaava suomalainen puhuu. (Teoksessa Juusela 2006: 124.)

Vuonna 1907 Artturi Kannisto puolestaan vaati, että kustantajien olisi käytettävä kielentarkastajia. Perusteena vaatimukselleen Kannisto käytti Volter Kilven suomennosta, joka oli hänen mielestään ”hullunkurisen muukalaissävyinen ja holtiton”. Käännöskielen kömpelyyteen kiinnitti huomiota myös Eemil Arvi Saarimaa, jonka kieliopas *Huonoa ja hyvää suomea* ilmestyi vuonna 1930. Oppaassa puututtiin ankarasti sellaisiin kielen piirteisiin, joiden katsottiin olevan vieraiden kielten haitallista vaikutusta. Saarimaan neuvoi kielenkäyttäjiä muun muassa karttamaan epäsuomalaista käänteissanajärjestystä. (Pulkinen 1972: 54, 57–58; Häkkinen 1994: 518–519.)

Suomen kieltä on kehitetty tietoisesti, mutta se on muovautunut myös spontaanisti. Kulttuurin muuttuessa sanasto on kehittynyt ja kasvanut. Merkitysisällöt ovat täsmentyneet, osa vanhoista sanoista on kadonnut tai jäänyt taka-alalle, ja kieleen on syntynyt uusia sanoja esimerkiksi johdosten ja käännöslainojen avulla. Monet ilmaukset ovat lyhentyneet, esimerkiksi *itsekkäisyys* on muuttunut muotoon *itsekkyyys*,

ja erityisesti joiden vierasperäisten sanatyypin kirjoitusasu ovat tiivistyneet, esimerkiksi *dramatillisen* sijaan on alettu käyttää sanaa *dramaattinen*. Kirjakielissä on tapahtunut myös muoto- ja lauseopillisia muutoksia. (Pulkinen 1972: 63, 66–70.)

4. *Little Women* eli *Pikku naisia*

Vuonna 1868 ilmestyneen *Little Women* -teoksen ensimmäinen osa kertoo Marchin perheen neljästä siskoksesta, jotka asuvat äitinsä ja vanhan Hannah-palvelijan kanssa parhaat päivänsä nähneessä talossa jonkin virginialaisen kaupungin laidalla. Perheen isä ei ole kotona, sillä hän on lähtenyt sisällissotaan sotilaspastoriksi. Tyttöjen ollessa pieniä isä menetti omaisuutensa yrittäessään auttaa ahdinkoon joutunutta ystäväänsä. Perheen vanhimmat työt, kuusitoistavuotias Meg ja viisitoistavuotias Jo, käyvät töissä helpottaakseen perheensä taloudellista tilannetta. Kolmetoistavuotias Beth ja kaksitoistavuotias Amy käyvät vielä koulua. Tytöt ovat luonteeltaan hyvin erilaisia. Meg on hieman turhamainen ja suree menetettyä varallisuutta, sillä hän muistaa edelleen hyvin ajan, jolloin perheellä ei ollut rahahuolia. Jo on kiivasluonteinen ja intohimoisen kiinnostunut lukemisesta ja kirjoittamisesta. Hän on myös nuortenkirjallisuuden ensimmäinen poikatyttö, joka kadehtii poikien vapauksia (Koski 2000: 17). Musikaalisesti lahjakas Beth on niin ujo, ettei pysty käymään koulua muiden lasten kanssa, ja siksi häntä opetetaan kotona. Perheen kuopus, kuvataiteissa lahjakas Amy puolestaan on melko itsekeskeinen.

Tyttöjen naapurissa asuu rikas herra Laurence ja hänen viisitoistavuotias pojanpoikansa Laurie, joka on menettänyt vanhempansa. Tyttöjen käy sääliksi yksinäistä poikaa ja he ottavat Laurien mukaan puuhiinsa. Laurie on kiitollinen tyttöjen ystävyydestä ja järjestää muun muassa koko päivän kestävä retken läheiselle niitylle sekä vie tyttöjä huviajeluille isoisänsä vaunuissa. Erityisesti Jon ja Laurien välille kehittyy lämmin ystävyys suhde, ja Laurie on Jon tukena, kun Marchin perhe kohtaa vastoinkäymisiä. Herra March sairastuu vakavasti rintamalla ollessaan, ja rouva March matkustaa Washingtoniin häntä hoitamaan. Äidin poissa ollessa Beth sairastuu tulirokkoon ja on vähällä kuolla. Romaanin lopussa perhe saadaan jälleen kokoon. Herra March palaa jouluksi kotiin, eikä tyttöjen onnea hetkeen varjosta edes se, että Beth on taudin jäljiltä edelleen heikko. Alcottin teoksessa on mukana myös romantiikkaa. Jon järkytykseksi aikuistumisen kynnyksellä oleva Meg ihastuu Laurien kotiopettajaan, ja romaani päättyy parin kihlaukseen. Jo ei voi sietää

tilannetta, mutta lupaa kuitenkin urheasti ja valittamatta sen kestää. Vaikka Alcott loikin poikatyttö Jon, romaanissa kuitenkin korostetaan perinteisiä arvoja: ”Naiselle ei voi tapahtua mitään parempaa eikä ihanampaa kuin se, että kelpo mies rakastaa häntä ja tahtoo hänet omakseen”, kuten tyttöjen äiti toteaa (Karhulahti 2004: 125).

Pikku naisia perustuu John Bunyanin *The Pilgrim's Progress* -teokseen vuodelta 1678. Bunyan kirjoitti teoksensa vankilassa, jonne oli joutunut uskonnollisen vakaumuksensa vuoksi (Bunyan 2002: 217–218). Suomessa kirja tunnetaan nimellä *Kristityn vaellus*, ja sen ensimmäinen käännös julkaistiin vuonna 1879. *Kristityn vaellus* on allegorinen kertomus, jossa seurataan Kristityn matkaa Turmion kaupungista kohti Taivaan kaupunkia. Teoksen alussa Kristitty on ahdistunut, koska on lukenut kirjasta, että häntä odottaa kuoleman jälkeen tuomio. Kristitty itkee tuskissaan, koska ei usko pelastuvansa. Hänen luoksensa saapuu mies nimeltä Evankelista, joka neuvoo Kristittyä suuntaamaan portille, jonka takaa alkaa tie kohti Taivaan kaupunkia. Kristitty lähtee matkaan kantaen selässään raskasta taakkaa. Heti alkumatkasta hän vajoaa Epäilyksen suohon, koska ei katso kävellessään eteensä. Mies nimeltä Apu auttaa hänet ylös suosta, ja Kristitty jatkaa matkaansa portille, jonka Hyvä tahto hänelle avaa. Hyvä tahto kehottaa Kristittyä seuraamaan kapeaa tietä, joka johtaa Taivaan kaupunkiin. Hän myös varoittaa Kristittyä harhautumasta tien poikki kulkeville mutkaisille ja leveille teille, joita myöten joutuu eksyksiin. Matkallaan Kristitty kohtaa useita ihmisiä, joista toiset auttavat häntä, toiset taas houkuttelevat harhapoluille. Vaelluksen aikana taakka irtoaa Kristityn selästä, mutta monesti hän myös epäilee, ettei tulisi pääsemään perille. Kristitty joutuu matkallaan monenlaisiin vaaroihin: hän muun muassa kohtaa hirviö Apollyonin Nöyryytyksen laaksossa ja on päästä hengestään Turhuuden markkinoilla, jossa Kristityn seurana kulkenut Uskollinen kokee väkivaltaisen kuoleman. Vaivalloisen vaelluksen päätteeksi Kristitty saapuu korkean vuoren juurelle mukanaan Toivo, joka on liittynyt hänen seuraansa matkan varrella. Loistavien olentojen johdattamina Kristitty ja Toivo kiipeävät vuoren huipulle ja pääsevät sisään Taivaan portista.

Pikku naisissa on monia suoria viittauksia *Kristityn vaellukseen*, mutta myös romaanin pääteema on peräisin Bunyanin teoksesta. *Pikku naisten* ensimmäisessä

luvussa tytöt saavat rintamalta kirjeen, jossa isä kehottaa heitä kilvoittelemaan itsensä kanssa, jotta he vapautuisivat ”helmasynneistään”. Tytöt suhtautuvat kehotuksen innokkaasti, mutta eivät tiedä, miten parhaiten onnistuisivat toteuttamaan isänsä toiveen. Rouva March muistuttaa tyttöjen mieliin vaellusleikin, jota heillä oli pieninä tapana leikkiä. Kellarista, Turmion kaupungista he matkasivat tilkkupusseista tehtyjä taakkoja kantaen kattotasanteelle Taivaan kaupunkiin. Rouva March ehdottaa, että tytöt voisivat jatkaa matkaansa edelleen, mutta tällä kertaa oikeasti. Tyttöjen taakkoina olisivat heidän vikansa, ja isän kotiin tultua tytöt voisivat arvioida, kuinka pitkälle he ovat matkallaan edenneet. Tyttöjen vaellus ei ole helppo, ja esimerkiksi Meg ja Amy joutuvat harhapoluille ystäviensä houkuttelemina. Tyttöjen ponnisteluja ja kehittymistä seurataan koko teoksen ajan, ja kirjan lopussa kotiin palaava isä huomaa tytöissä tapahtuneen muutoksen ja toteaa heidän varmasti pian pääsevän eroon taakoistaan.

Pikku naisten repliikeissä on suoria viittauksia *Kristityn vaellukseen*. Tyttöjen puheessaan vilahtelevat Bunyanin kertomuksen henkilöt, tapahtumat sekä tapahtumapaikat, kuten Epäilyksen suo, Apu ja loistavat olennot. Suoria viittauksia sisältyy myös *Pikku naisten* lukujen otsikoihin. Kirjan ensimmäinen luku on nimeltään ”Vaellusleikki”, ja muita viittauksen sisältäviä otsikoita ovat muun muassa ”Taakkoja”, ”Beth löytää Ihanuuden palatsin”, ”Amyn Nöyryytyksen laakso”, ”Jo kohtaa Apollyonin” sekä ”Meg lähtee turhuuden markkinoille” (Karhulahti 2004). Kirjan seitsemästoista luku on nimeltään ”Pieni uskollinen”. Tämän otsikon avulla Bethin kohtalo rinnastetaan *Kristityn vaelluksen* Uskollisen kohtaloon. Bunyanin teoksessa Uskollinen kuolee Turhuuden kaupungissa, jonne hän matkaa Kristityn rinnalla, vaikka miehille on ennustettu, että toinen heistä tulee perillä kuolemaan. *Pikku naisten* seitsemännessätoista luvussa Beth sairastuu tulirokkoon, jonka hän saa vieraillessaan köyhässä Hummelien perheessä. Rouva March on ennen Washingtoniin lähtöä kehottanut tyttöjä auttamaan Hummeleita hänen poissa ollessaan. Eräänä iltana muut tytöt eivät viitsi lähteä viemään perheelle ruokaa, joten Beth lähtee matkaan väsymyksestä ja päänsärystä huolimatta, koska haluaa noudattaa äitinsä toivomusta. Tämä koituu Bethin kohtaloksi, sillä hän ei koskaan kunnolla toivu tulirokosta ja kuolee lopulta *Pikku naisten* toisessa osassa.

Louisa May Alcott kirjoitti omiin lapsuudenkokemuksiinsa perustuvan menestysteoksensa ollessaan 35-vuotias. Alcottilla oli kolme sisarta, ja hän itse oli sisaruskatraan toiseksi vanhin. *Pikku naisten* kirjoittamista harrastava Jo onkin kirjailijan omakuva. Alcott teki Marchin perheestä köyhän, aivan kuten hänen oma perheensä oli ollut. Alcottin isä oli ammattikasvattaja ja epäkäytännöllinen idealisti, jonka kasvatustimet olivat epäsoinnaisia. Hän joutui sulkemaan perustamansa *Temple-schoolin* ympäristön painostuksesta, koska kertoi oppilailleen avoimesti muun muassa lasten syntymästä ja kelpuutti kouluunsa mustan oppilaan. Alcottin isä perusti myös *Fruitlands*-yhdistyksen, jonka jäsenet olivat vegetaristeja ja jotka työskentelivät ja opiskelivat yhdessä. Hanke päättyi vararikkoon vain kahdeksan kuukautta toiminnan alkamisen jälkeen. Alcottin isä sai hermoromahduksen, minkä jälkeen äidistä tuli perheen pää. Koska Alcottin perhe näki usein nälkää, Louisa alkoi 15-vuotiaana työskennellä opettajana ja talousapulaisena auttaakseen perheensä elättämisessä. Vapaa-aikoinaan hän kirjoitti ja sai novellejaan julkaistuksi *Boston Evening Gazette* ja *Atlantic Monthly* -lehdissä. Vuonna 1854 ilmestyi satukokoelma *Flower Fables*, joka oli 20-vuotiaan Alcottin esikoisteos. (Koski 2000: 11–13.)

Alcott kirjoitti sekä nuorille että aikuisille. Aikuisille suunnatuissa kirjoissaan hän kuvasi ihmisluonteen nurjaa puolta; nuortenkirjoissa keskeisiä teemoja olivat naiseksi kasvu ja perheen ihannointi. Alcottin nuortenkirjat myötäilivätkin aikakauden arvomaailmaa, vaikka kirjailija ei itse suostunut toimimaan odotusten mukaisesti. Alcott ei esimerkiksi koskaan mennyt naimisiin, ja hän teki koko ikänsä töitä elättääkseen lapsuudenperheensä. Jonkin verran Alcottin nuortenkirjoissa – etenkin myöhemmissä teoksissa – oli mukana myös ajan normeista poikkeavia aineksia. Alcott esimerkiksi kannatti vegetarismia, lempeitä lastenkasvatustimeja sekä naisten fyysistä kuntoilua, ja hän toi näitä ajatuksia esille myös kirjoissaan. (Mts. 2000: 14–16, 18.) Alcott ei myötäillyt aikakauden patriarkaalisia arvoja pelkästään omasta tahdostaan. Hän ei itse asiassa edes olisi halunnut kirjoittaa *Pikku naisia*, mutta kustantajan mielestä markkinoille kaivattiin tytöille suunnattua kirjaa. Koska Alcott oli rahapulassa, hän suostui kustantajan pyyntöön. Teoksen menestyksen myötä Alcott joutui ristiriitaiseen tilanteeseen: jatko-osat olivat varma tulonlähde, mutta niiden kirjoittaminen merkitsi sitä, että Alcottin oli pakko ainakin osittain

luopua taiteellisesta vapaudestaan. Lukijat esimerkiksi kyselivät kirjeissään, kenen kanssa sankarittaret jatko-osassa menisivät naimisiin. Alcottista tämä oli sietämätöntä, mutta siitä huolimatta *Pikku naisten* toisessa osassa¹ myös Jo joutuu naimisiin. Alcott ei tosin suostunut naittamaan häntä Laurielle, kuten olisi voinut odottaa, vaan loi Jolle puolta vanhemman ja varsin epäromanttisen aviomiehen. (Foster & Simons 1995: 88, 92.)

Pohtiessaan *Pikku naisten* menestyksen salaisuutta Foster ja Simons (1995: 87–88) toteavat, että suosion taustalla oli todennäköisesti juuri Alcottin penseä suhtautuminen tyttökirjan kirjoittamiseen. *Pikku naisia* ei ollut samanlainen kuin aikakauden muut tytöille suunnatut tarinat. Tunteellinen paatos oli korvattu huumorilla, ja sovinnaisesti käyttäytyvän sankarittaren tilalle tuli poikatyttö Jo. *Pikku naisissa* aikuistumista ei myöskään kuvattu luonnollisena, omalla painollaan etenevänä tapahtumasarjana kuten valtaosassa tuon ajan tyttökirjallisuutta. Alcottin kertomuksessa naiseksi kasvaminen on vaikea prosessi: siskokset oppivat vähitellen yrityksen ja erehdyksen kautta käyttäytymään siten kuin ympäristö heiltä vaatii. Alcottin omat ristiriitaiset kokemukset naiseudesta heijastuivat hänen tyttökirjoihinsa, ja Fosterin ja Simonsin mukaan *Pikku naisten* suosio on innoittanut etenkin feministisiä kirjallisuudentutkijoita tarkastelemaan teoksesta paistavaa kaksijakoista suhtautumista perinteisiin naisen malleihin (ks. esim. Alberghene & Clark 1999 sekä *Children's Literature Volume 17*, 1989).

4.1 Aineisto, tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen tavoite

Tässä tutkielmassa olen käyttänyt aineistona Louisa May Alcottin *Little Women* -teoksen vuonna 1962 ilmestynyttä laitosta, Haapasen suomennoksen toista sekä kahdettatoista painosta vuosilta 1920 ja 1976, Kynäbaarin suomennosta, jonka ilmestymisvuosi on 1961, sekä Sari Karhulahden uutta *Pikku naisia* -suomennosta vuodelta 2004. Käytin *Little Women* -teoksen vuoden 1962 laitosta sen vuoksi, että

¹ Annikki Haahdin suomennos vuodelta 1921 ja sen myöhemmät painokset ilmestyivät nimellä *Viimevuotiset ystävämmme*.

teoksen ensimmäistä painosta vuodelta 1868 tuskin olisi Suomen yleisissä kirjastoissa ollut saatavilla. Tampereen seudun kirjastojen vanhimmat englanninkieliset laitokset olivat vuosilta 1961 ja 1962. Haapasen suomennoksen ensimmäisestä tai kahdeksannesta painoksesta ei puolestaan ole Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin kokoelmissa lainakappaleita, eikä ensimmäistä painosta ole saatavilla Tampereen seudun yleisissä kirjastoissa. Kahdeksannen painoksen jäljittäminen olisi myös ollut hankalaa, sillä teoksen useilla peräkkäisillä painoksilla on sama ISBN-numero, ja PIKI-aineistotietokannassa kaikkien julkaisuajankohdaksi ilmoitetaan vuosi 1962. Varsinainen ilmestymisvuosi olisi pitänyt selvittää tarkastamalla kirjat yksitellen. Haapasen suomennoksen toinen painos kuitenkin vastaa ensimmäistä painosta vuodelta 1916 ja vastaavasti kahdestoista painos vuonna 1962 ilmestynyttä kieli-asultaan uudistettua kahdeksatta painosta. Yllä esiteltyjen suomennosten lisäksi *Pikku naisista* on tehty kaksi suomenkielistä kuvakirjaa, jotka perustuvat englanninkielisiin mukaelmiin Alcottin romaanista. Nämä noin kolmekymmentäsivuiset, Gummeruksen ja Satukustannus Oy:n vuosina 1996 ja 2004 julkaisemat teokset jäivät kuitenkin tämän tutkielman ulkopuolelle, koska ei olisi ollut perusteltua verrata niitä muihin *Pikku naisten* suomennoksiin.

Olen lukenut lähdetekstiä, Haapasen suomennosta, uudistettua suomennosta sekä Karhulahden suomennosta rinnakkain sivu kerrallaan. Löytämiäni eroja olen kirjannut taulukkomuotoon. Kielellisiä eroja olen selvittänyt ensisijaisesti kirjan ensimmäisen luvun perusteella, mutta joitakin yksittäisiä esimerkkejä lähinnä sanojen kirjoitusasujen muutoksista olen huomionnut myös kirjan muista osista. Muita eroja olen etsinyt koko teoksesta. Kynäbaarin suomennosta olen lukenut lähdetekstin kanssa rinnakkain ja merkinnyt samalla teoksesta ottamaani kopioon kohdat, joissa se eroaa merkittävästi lähdetekstistä. Eroiksi luokittelin muutetut tapahtumat, lisäykset, poistot sekä lähdetekstiä yksinkertaisemmin ilmaistut asiat. Uudelleenkiääntämishypoteesin toteutumista olen tarkastellut vertailemalla *Pikku naisten* eri suomennos-versioiden kotouttamisastetta. Apuna olen käyttänyt Klingbergin *kulttuurisidonnaisen kontekstiadaptaation* jaottelua, jonka esittelin tämän tutkielman toisessa luvussa sivulla 12. *Little Women* -teoksessa on muun muassa viitteitä kirjallisuuteen, ruokaan sekä historiallisiin tapahtumiin, ja lisäksi kirjassa on muutamia ranskan-, saksan- ja

latinankielisiä ilmauksia. Kaikki edellä luetellut ainekset voivat muokkaamattomina vaikeuttaa kohdekielisen tekstin ymmärtämistä, ja sen vuoksi olen tarkastellut nimenomaan näiden ainesten käsittelyä eri suomennosversioissa.

Tässä tutkielmassa halusin ensin selvittää, miten *Pikku naisia* on ajan mittaan muuttunut. Ensimmäinen *Pikku naisia* -suomennos ilmestyi vuonna 1916 ja viimeisin käännösversio julkaistiin 88 vuotta myöhemmin vuonna 2004. Tänä aikana suomen kirjakieli, yhteiskunta ja nuortenkirjallisuudelle asetetut vaatimukset ovat muuttuneet. Vertailemalla *Pikku naisten* eri käännösversioita olen pyrkinyt selvittämään, millaisia kielellisiä eroja niiden välillä on. Halusin myös ottaa selvää, miten muutokset yhteiskunnassa ja nuortenkirjallisuudelle asetetuissa vaatimuksissa näkyvät käännöksissä. Ovatko käännösten erot lähinnä sananvalintojen tasolla vai onko tekstiä muokattu muutenkin? Kynäbaarin suomennosta en ole käsitellyt muiden suomennosversioiden rinnalla, koska se on huomattavasti muita suomennoksia lyhyempi, ja teoksen tapahtumia on muutettu monin paikoin niin paljon, että suora vertaaminen muihin suomennoksiin olisi suurelta osin ollut mahdotonta. Halusin kuitenkin vertailla lähdetekstiä ja Kynäbaarin suomennosta selvittääkseni, miksi opetusministeriö katsoi aiheelliseksi kieltää suomennoksen levittämisen. Mitä käännöksille asetettuja yleisiä odotuksia se ei täyttänyt?

Totesin tutkielmani toisessa luvussa, että etenkin lasten- ja nuortenkirjojen käännöksiin vaikuttavat varsin todennäköisesti muutkin tekijät kuin niiden ilmestymisjärjestys. Halusin selvittää, saisiko tämä olettamukseni vahvistusta uudelleenikäntämishypoteesin tutkimisen yhteydessä. Uudelleenikäntämishypoteesin toteutumista tarkastellessani olen pohtinut myös sitä, pitäisikö Haapasen suomennoksen uudistettu laitos tai Kynäbaarin suomennos ottaa tässä yhteydessä huomioon. Kynäbaarin suomennos on mukaelma, jonka levittäminen kiellettiin, ja se on tämän vuoksi hypoteesin kannalta ongelmallinen. Uudelleenikäntämishypoteesiin ei myöskään ole suoranaisesti sisällytetty käännösten uudistettuja laitoksia. Käännösten uudistaminen on kuitenkin varsin tavallista, joten mielestäni on aiheellista pohtia, pitäisikö uudistetut laitokset ottaa uudelleenikäntämishypoteesia tutkittaessa huomioon.

Pikku naisten suomennosversioita tarkastellessani aikomukseni ei ole ollut arvostella kääntäjien ratkaisuja tai asettaa suomennoksia paremmuusjärjestykseen. Tämä ei varmasti olisi edes ollut mahdollista, koska esimerkiksi kääntämiskäytännöt ovat muuttuneet merkittävästi viimeisen sadan vuoden aikana. Kynäbaarin suomennosta käsitellessäni otteeni on kuitenkin väistämättä ollut jonkin verran kriittinen, koska tarkoitukseni on tutkia piirteitä, joiden vuoksi teoksen katsottiin olevan yleisten kääntämiskäytäntöjen vastainen.

4.2 Haapasen suomennos, uudistettu suomennos ja Karhulahden suomennos

Pikku naisia ilmestyi ensimmäisen kerran suomeksi vuonna 1916 WSOY:n kustantamana. Suomennoksen oli tehnyt Tyyni Haapanen, josta joissakin kirjan myöhemmissä painoksissa käytetään nimeä Tyyni Haapanen-Tallgren. Nykyisin Haapanen kuitenkin tunnetaan parhaiten nimellä Tyyni Tuulio. Tuulio kirjoitti yli kolmekymmentä kirjaa ja käänsi lukuisia teoksia, joista ensimmäinen ilmestyi vuonna 1915 ja viimeisimmät 1980-luvun alkupuolella. Lisäksi Tuulio kirjoitti muun muassa sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleita, kirja-arvioita, pakinoita, esseitä ja runoja. Tuulio kutsuikin itseään ”kirjalliseksi sekatyöläiseksi”. Suurin osa Tuulion omista teoksista käsitteli historiallisia aiheita, mutta hän kirjoitti jonkin verran kaunokirjallisiakin teoksia, vaikka vähätteli ansioitaan romaanien kirjoittajana. (Oittinen 2005: 161, 163–164.) Myös naisten asema oli esillä Tuulion tuotannossa, ja hän kirjoitti muun muassa elämäkertoja naiskirjailijoista ja -vaikuttajista. Kääntäjänä Tuulio oli hyvin monipuolinen. Hänen suomennoksiinsa kuuluu laaja kirjo erilaisia tekstejä, kuten asiaproosaa, lasten- ja nuortenkirjoja, runoutta, romaaneja ja näytelmiä. (Kantola 2007b: 597.)

Tuulion tärkeimmät työkielet olivat englantia, ranska ja italia, mutta hän osasi myös ruotsia, tanskaa, saksaa ja portugalia. Hänen ensimmäinen käännoistyönsä oli Charlotte Brontën *Kotiopettajattaren romaani*, joka ilmestyi vuonna 1915 – vain neljä vuotta sen jälkeen, kun Tuulio oli päässyt ylioppilaaksi. (Kantola 2007b: 595,

596; Oittinen 2005: 161.) Tuulio kirjoittaa muistelmateoksessaan näin: ”Oli varmasti puutetta englannin kääntäjistä, kun tuollainen tehtävä voitiin uskoa ylioppilastyölle, joka oli koulussa lukenut englantia vain kolme vuotta ja yliopistossakin paljon vähemmän kuin ranskaa” (Tuulio 1967: 281). *Kotiopettajattaren romaanin* ja *Pikku naisten* ohella muita tunnettuja Tuulion suomentamia teoksia ovat muun muassa John Galsworthyn *Forsytein tarina* (1929) sekä lasten- ja nuortenkirjoista *Hanhiemon satuja* (1922) ja *Pekka Poikanen* (1922; 2. uudistettu painos ilmestyi 1954 nimellä *Peter Pan*; Fennica 19.11.2007). Tuuliolla oli kirjallisten töidensä ohella myös lasten- ja nuortenkirjallisuuteen liittyviä asiantuntijatehtäviä. Hän oli *Arvostelevan kirjaluettelon* lasten- ja nuortenkirjojen esittelijä 1920–1930-luvulla ja hän kuului Nuorten Kirja ry:n arvostelu- ja palkintolautakuntaan vuosina 1947–1950. Tuulio oli perehtynyt lasten- ja nuortenkirjallisuuteen toimiessaan Kirjastoseuran sihteerin sijaisena vuonna 1919. (Heikkilä-Halttunen 2000: 168–169.)

Haapasen *Pikku naisia* -suomennoksen vuonna 1962 ilmestynyt kahdeksas painos uudistettiin kieli-asultaan. Tekstiin tehtiin muun muassa kieliopillisia korjauksia, ja joidenkin sanojen kirjoitusasuja ajanmukaistettiin. Myös Haapasen käyttämiä, hyvin läheisesti lähdetekstiä seuraavia lauserakenteita muokattiin. Kaikki kahdeksanteen painokseen tehdyt muutokset eivät kuitenkaan ole puhtaasti kielellisiä, sillä uudistustyön yhteydessä teoksesta on kauttaaltaan poistettu useita erimittaisia tekstinkatkelmia. Joistakin kahdeksanteen painokseen tehdyistä muutoksista on mahdollista päätellä, että uudistustyön tekijä, jota kirjassa ei mainita, on käyttänyt työssä apunaan lähdetekstiä. Esimerkiksi lähdetekstin kolmannessa luvussa Laurie kehuu Megin ulkonäköä ja tanssitaitea. Haapasen suomennoksesta on poistettu suurin osa tanssimiseen liittyvistä viittauksista, ja niinpä Laurie kehuukin ainoastaan Megin ulkomuotoa. Uudistettuun suomennokseen on Laurien repliikkiin lisätty lähdetekstin mukainen huomio siitä, että Meg ”tanssii hyvin” (Haapanen 1976: 34). Kaikista teokseen tehdyistä muutoksista huolimatta kahdeksannen painoksen tunnistaa kuitenkin edelleen vaivatta Haapasen käännökseksi, kuten tuonnempana esitellyistä esimerkkikatkelmista on mahdollista havaita.

Uusi, täysimittainen *Pikku naisia* -suomennos julkaistiin vuonna 2004, kahdeksankymmentäkahdeksan vuotta ensimmäisen käännöksen ilmestymisen jälkeen. Suomennoksesta vastasi Sari Karhulahti, joka on työskennellyt päätoimisena kääntäjänä vuodesta 1997 alkaen. Karhulahti (2007a), jonka työkieli on englanti, aloitti kääntämällä viihde- ja rikoskirjallisuutta sekä lasten- ja nuortenkirjoja, nykyisin hän on keskittynyt lähinnä aikuisten laatuproosaan. *Pikku naisten* suomentamista ehdotti Karhulahdelle teoksen kustantaja Art House Oy, ja Karhulahti sanoo, että lapsuusajoilta tuttuun kirjaan oli mieluisaa tarttua. Karhulahti muistelee lukeneensa *Pikku naisten* molemmat osat kahteen tai kolmeen kertaan, vaikka pitikin enemmän L. M. Montgomeryn kirjoista. Karhulahti sanoo käännöstä tehdessään tutkineensa vanhaa *Pikku naisten* suomennosta joissakin ongelmakohtissa, mistä ei kuitenkaan ollut apua. Hän toteaa, että pienten yksityiskohtien selvittäminen oli hankalampaa kuin yleensä, koska kirjailijalta ei voinut kysyä neuvoa. Karhulahti kuvailee seuraavasti erästä käännösongelmaa:

Pikku naisten ensimmäisessä luvussa tytöt miettivät, mitä hankkivat äidilleen joululahjaksi. Jo huutaa: "Army shoes, best to be had!" Ihmettelin pitkään, mitä nämä armeijan kengät oikein voisivat olla. Netistä löytyy onneksi paljon kuvia jalkineista, joita Pohjoisvaltioiden sotilaat käyttivät sisällissodassa, ja kun olin aikani niitä selannut, päätin että Jo tarkoittaa varmaankin tukevia nauhakenkiä. Samassa luvussa puhutaan näet paljon myös "slippereistä", jotka voivat olla tohvelit, avokasmalliset kengät tai tanssikengät. Tuntui järkevältä tulkita kohta niin, että Jo haluaa hankkia äidilleen tosi tuhdit jalkineet kevyiden pikkukenkien sijaan, mutta tätä kohtaa olisi kyllä mielellään kysynyt Alcottilta itseltään. (Karhulahti 2007b.)

Karhulahti on suomentanut myös *Pikku naisten* toisen osan, ja hän arvelee Alcottin suunnan kirjat eri-ikäisille lukijoille. Ensimmäinen osa on tarkoitettu noin kymmenvuotiaille ja sitä vanhemmille tytöille, toinen osa puolestaan ”aikuistuville neidoille”. Tämän voi Karhulahden mukaan päätellä kirjojen sisällön ohella myös niiden tyylistä, sillä ensimmäisen osan kieli on toisen osan kieltä yksinkertaisempaa. Ensimmäistä osaa kääntäessään Karhulahti halusikin välttää turhaa mutkikkuutta ja vaikeaselkoisuutta. Hän pyrki muotoilemaan selkeitä ja helppoja lauseita sekä välttämään sivistyssanoja. Karhulahti muistelee myös selventäneensä esimerkiksi joitakin *Kristityn vaellus* -viitteitä lisäämällä tekstiin selittävän käännöksen. Hän ei

kuitenkaan ajatellut kääntäessään pelkästään nuoria lukijoita, sillä hän otaksuu, että lukijakuntaan saattaa kuulua myös ”niitä aikuisia, jotka palaavat lapsuusvuosiensa suosikkikirjoihin”. Karhulahti ei silti epäröinyt tarttua Alcottin klassikkoon, vaikka hänellä oli ennestään kokemusta siitä, että uusiin käännösratkaisuihin ei välttämättä suhtauduta pelkästään positiivisesti. Karhulahden uudelleen suomentama, vuonna 2002 julkaistu *Peter Pan* sai osakseen sekä myönteistä että kielteistä huomiota, sillä kaikki eivät olleet tyytyväisiä teoksessa käytettyjen nimien uusiin suomennoksiin. Karhulahti sanoo kuitenkin osanneensa varautua negatiiviseen palautteeseen. ”Aina on niitä, joiden mielestä vanhoja ratkaisuja ei saisi kyseenalaistaa, vaikka syytä olisi”, hän toteaa. (Karhulahti 2007a, 2007b.)

Haapasen suomennoksessa, uudistetussa suomennoksessa ja Karhulahden suomennoksessa on rakenteellisia, sanastollisia ja kieliopillisia eroja, ja lisäksi joidenkin sanojen kirjoitusasut poikkeavat toisistaan. Näitä lähinnä kielen kehityksestä johtuvia, mutta osittain myös käännöskäytäntöjen muuttumisesta aiheutuvia eroja esittelen luvussa 4.2.1. Luvussa 4.2.2 keskityn poistojen vuoksi syntyneisiin eroihin ja luvussa 4.2.3 tarkastelen kotouttamista eri suomennosversioissa. Muutamia yksittäisiä käännösvirheitä suomennoksista löytyi myös, mutta niitä en esittele tai erittele, koska ne eivät perustu kääntäjien tietoihin ratkaisuihin.

4.2.1 Rakenteellisia, kieliopillisia ja sanastollisia eroja

Pikku naisten suomennokset ovat rakenteellisesti monin paikoin varsin erilaisia. Haapasen suomennos noudattaa hyvin läheisesti lähdetekstin lauserakenteita, ja joiltain osin teksti on käännetty lähes sanatarkasti. Uudistetussa suomennoksessa osa Haapasen käyttämistä lauserakenteista on muutettu, ja sanatarkkoja katkelmia on korvattu idiomaattisemmilla ilmauksilla. Karhulahden suomennoksessa lauserakenteet ovat nykykirjakielen mukaisia; tosin pilkkusäännöistä on jossain määrin poikettu kaunokirjallisuudelle ominaiseen tapaan. Seuraava esimerkki, jossa kuvaillaan herra Marchin rintamalta kotiin lähettämää kirjettä, havainnollistaa

suomennosten rakenteellisia eroja. Ensimmäinen katkelma on lähdetekstistä, seuraavat kolme suomennoksista ilmestymisjärjestyksessä:

Very few letters were written in those hard times that were not touching, **especially those which fathers sent home**. In this one little was said of the hardships endured, the dangers faced – – **and only at the end did the writer’s heart overflow with fatherly love and longing for the little girls at home**. (Alcott 1962: 9.)

Noina kovina aikoina kirjoitettiin **hyvin harvoja kirjeitä**, jotka eivät olleet liikuttavia, **varsinkin mitä tulee sellaisiin, joita isät lähettivät koteihin**. Tässä kirjeessä puhuttiin vähän kestätyistä kärsimyksistä, voitetuista vaaroista – – **ja vasta lopussa tulvehti valloilleen kirjoittajan isänsydämen rakkaus ja pienten, kotona-olevien tyttöjen ikävöiminen**. (Haapanen 1920: 13–14.)

Noina kovina aikoina kirjoitettiin **hyvin harvoin kirjeitä**, jotka eivät olleet liikuttavia – **varsinkin rintamilta kotiin**. Tässä kirjeessä puhuttiin vähän kestätyistä kärsimyksistä, voitetuista vaaroista – – **ja vasta lopussa kirjoittaja päästi rakkautensa ja ikävänsä valloilleen**. (Haapanen 1976: 13.)

Lähes kaikki kirjeet olivat liikuttavia noina raskaina vuosina, ja **aivan erityisen sydämeenkäyviä olivat isien kirjeet lapsilleen**. Herra March ei kertonut juuri mitään kestämistään koettelemuksista, välttämistään vaaroista – – **ja vasta [viestin] loppu paljasti, miten kovasti sen kirjoittaja rakasti ja kaipasi pikku tyttöjään, jotka odottivat häntä kotosalla**. (Karhulahti 2004: 16–17.)

Edellisessä esimerkissä Haapasen suomennos noudattaa lähes sanatarkasti lähdetekstiä; ainoastaan asioiden esittämisjärjestyttä on hieman muutettu. ”Very few letters” -ilmauksen käänös mukailee sekä Haapasen suomennoksessa että uudistetussa suomennoksessa lähdetekstin näkökulmaa, Karhulahden suomennoksessa on puolestaan käytetty suomen kielelle ominaisempaa käänteistä ilmausta ”lähes kaikki kirjeet”. Uudistetussa suomennoksessa sekä katkelman loppu että sen keskivaiheilla ollut epäidiomaattinen ilmaus ”varsinkin mitä tulee sellaisiin” on kuitenkin muotoiltu uudelleen. Haapasen suomennoksen vierautta lisää monin paikoin myös se, että lähdetekstin monimutkaiset verbirakenteet on suomennettu hyvin samankaltaisia rakenteita käyttäen, jolloin suomenkielisestä tekstistä on tullut raskaan ja kömpelön oloinen. Tällaisia verbirakenteita on uudistetussa suomennoksessa useimmiten yksinkertaistettu seuraavan esimerkkikatkelman tavoin. Tässä katkelmassa Beth yrittää lohduttaa Jo-sisartaan, joka toivoisi olevansa poika.

“Poor Jo! It’s too bad, but it can’t be helped; so **you must try to be contented with making** your name boyish, **and playing** brother to us girls,” – (Alcott 1962: 4.)

”Jo parka! Se on kauhean ikävää, mutta sitä ei voi auttaa, ja **sinun täytyy koettaa tyytyä tekemään** nimesi poikamaiseksi **ja leikkimään** veljeä meille tytöille”, – (Haapanen 1920: 7.)

– Jo parka. Se on kauhean ikävää, mutta sitä ei voi auttaa. **Sinun täytyy vain tyytyä olemaan leikisti** veli meille tytöille, – (Haapanen 1976: 8.)

”Jo parka! Ikävää että sinua harmittaa, mutta et sinä voi muuttua pojaksi. **Yritä tyytyä siihen, että lyhennät** nimesi poikamaiseksi **ja olet** veljenä meille muille”, – (Karhulahti 2004: 11.)

Edellä kuvattujen erojen lisäksi suomennoksissa on muitakin rakenteellisia eroavaisuuksia. Haapasen suomennoksessa on melko usein käytetty käänteistä sanajärjestystä, joka ei useimmiten kuitenkaan ole lähtöisin lähdetekstistä, kuten muut vieraat rakenteet. Uudistetussa suomennoksessa käänteinen sanajärjestys on pääsääntöisesti muutettu suoraksi. Lähdetekstissä on tämän lisäksi käytetty jonkin verran irrallisia lisiä lauseiden keskellä. Haapasen suomennoksessa on hyvin usein käytetty vastaavia rakenteita, uudistetussa suomennoksessa osa irrallisista lisistä on jätetty ennalleen, osa on poistettu. Karhulahden suomennoksessa irrallisia lisiä on käytetty vähemmän kuin muissa suomennoksissa. Seuraavissa esimerkeissä on esitelty näitä rakenne-eroja. Ensimmäisessä, käänteistä sanajärjestystä havainnollistavassa katkelmassa Beth muistelee lapsuudenaikaista vaellusleikkiä, ja toisessa, irrallisen lisän sisältävässä esimerkissä Jo kyseenalaistaa Megin ilmoituksen siitä, ettei tämä enää ottaisi osaa tyttöjen näytelmiin.

“My favorite part was when we came out on the flat roof - - ,” said Beth, smiling, **as if that pleasant moment had come back to her** (Alcott 1962: 12).

”Minun lempipaikkani oli tasainen katto - - ”, sanoi Beth hymyillen, **kuin olisi tuo hauska hetki tullut takaisin** (Haapanen 1920: 15).

– Minun lempipaikkani oli tasainen katto - - . Beth hymyili **aivan kuin tuo hauska hetki olisi tullut takaisin** (Haapanen 1976: 15).

”Minun lempikohtani oli se, kun me tulimme kattotasanteelle - - ”, Beth sanoi ja hymyili **kuin eläisi parhaillaan uudelleen kuvailemiaan mieluisia hetkiä** (Karhulahti 2004: 18).

“You won’t stop, **I know**, as long as you can trail round in a white gown with your hair down, and wear gold-paper jewelry. – –” (Alcott 1962: 6).

”Sinä et lakkaa, **sen tiedän**, niin kauan kuin suinkin voit laahustaa ympäri valkoisessa puvussa, tukka hajalla ja kultapaperi-jalokiviä yllä. – –” (Haapanen 1920: 10).

– Et sinä lakkaa niin kauan kuin suinkin voit laahustaa ympäri valkoisessa puvussa, tukka hajallaan ja kultapaperi-jalokiviä ylläsi. – – (Haapanen 1976: 10).

”**Minä tiedän**, ettet sinä lopeta, jos vain saat käyttää kultapaperikoruja ja kuljeskella ympäriinsä valkoisessa puvussa hiukset valtoimenaan. – –” (Karhulahti 2004: 13–14).

Edellä kuvatut rakenteelliset erot eivät varsinaisesti johdu kielen kehityksestä Haapasen käyttämää käänteistä sanajärjestystä lukuun ottamatta. Lähdetekstin rakenteiden noudattaminen tuntui 1900-luvun alkupuolella olevan käännöskirjallisuudessa suhteellisen yleinen käytäntö, jota kielen ammattilaiset arvostelivat muun muassa *Virittäjä*-lehdessä, kuten tutkielmani kolmannessa luvussa kuvailin. Haapasen käyttämät rakenteet eivät myöskään sinällään tee tekstistä vanhahtavaa vaan lähinnä hieman vieraan tai kömpelön oloisen, ja suurelta osin lähes sata vuotta sitten ilmestynyt suomennos toimisi nykykontekstissakin. Esimerkiksi seuraava katkelma Haapasen suomennoksesta voisi hyvinkin olla peräisin jostakin nykypäivän käännöksestä. Katkelmassa kuvataan tyttöjen touhuja, kun heidän äitinsä on tullut pitkän päivän päätteeksi kotiin. Vertailukohtana on sama katkelma Karhulahden suomennoksesta.

Näiden äidillisten kysymysten aikana Mrs. March riisui yltään märät vaatteensa, pani lämpimät toivelit jalkaansa, istuutui nojatuoliin, veti Aryn polvelleen ja valmistautui viettämään työteliään päivänsä onnellisinta hetkeä. Tytöt lentelivät sinne tänne koettaen kukin omalla tavallaan edistää yleistä mukavuutta. Meg kattoi teepöydän, Jo kantoi puita sisään ja järjesti tuoleja pudottaen, kaataen ja kolhien kaikkea mihin koski, Beth kulki hiljaisena ja toimeliaana edestakaisin keittiön ja arkihuoneen välillä ja Amy istui kädet ristissä jaellen määräyksiään joka taholle. (Haapanen 1920: 12.)

Rouva March kyseli lempeästi tyttäriensä kuulumisia samalla kun riisui märät päällyysvaateensa ja pani lämpimät sisäkengät jalkaan, ja sitten hän istuutui nojatuoliin, veti Aryn syliinsä ja valmistautui nauttimaan kiireisen päivänsä parhaista hetkistä. Tytöt hyörivät touhukkaina ja yrittivät kukin omalla tavallaan tehdä illasta mukavan. Meg kattoi teepöydän, Jo haki polttopuita ja järjesti tuolit pöydän ympärille niin että halot putoilivat ja istuimet kaatuilivat kolisten, Beth juoksi keittiön ja olohuoneen väliä hiljaisena ja ahkerana, ja Amy komenteli muita ja istui itse kädet ristissä. (Karhulahti 2004: 15.)

Pikku naisten suomennoksissa on kuitenkin rakenteellisten erojen ohella myös puhtaasti kielen kehityksestä aiheutuvia eroja, joiden vuoksi uudistetussa suomennoksessa ja etenkin Haapasen suomennoksessa käytetty kieli tuntuu vanhahtavalta. Viimeisen sadan vuoden aikana on tapahtunut muutoksia sekä kieliopillisissa muodoissa että joiden sanojen kirjoitusasuissa, ja tällaisia Haapasen suomennoksesta ja uudistetusta suomennoksesta löytämiäni vanhoja muotoja olen luetellut alla. Seuraavia kirjoitusasuja ja kieliopillisia muotoja esiintyi sekä Haapasen suomennoksessa että uudistetussa suomennoksessa:

- *-eA*-loppuisten adjektiivien *-tA*-päätteisiä partitiivimuotoja: *hirveätä, kauheata, rohkeata*
- yksikön 3. persoonan *-nsA*-omistusliitteitä: *pukuansa, itseänsä*
- *a*-vartaloisten nominien *-in*-päätteisiä monikon genetiivejä: *astiain, poikain, ahkerain*
- päätteettömiä yksikön akkusatiiviobjekteja: *[hän] kertoi kaikki mitä oli tapahtunut*
- nominatiiveja predikaatiivin sijamuotona: *puvut olivat yksinkertaiset, iltapäivät olivat lyhyet*
- vierasperäisten adjektiivien tiivistymättömiä taivutusmuotoja: *koomillisia, traagillisen*
- *h*:llisiä muotoja: *huvittelihe, heittelehtihe, tahi, toivehikas* (uudistetussa suomennoksessa esiintyi ainoastaan *huvittelihe*).

Haapasen suomennoksessa oli lisäksi seuraavia kirjoitusasuja ja kieliopillisia muotoja:

- geminaatallisia liitepartikkeleita: *juokseppa, odotappas*
- j:llisiä muotoja: *hyljätty, peljätä*
- yhdyssanoja, jotka nykyisin kirjoitetaan erilleen: *minkätähden, sentähden, senvuoksi, hyväätarkoittavat*
- heittomerkillisiä nimien taivutusmuotoja: *Jo'ta, Jo'n, Beth'ille, Laurie'iin*
- nykyisestä poikkeavia verbimuotoja: *tuiottaa, tarjoo, alotti, en tietänyt*
- nykyisestä lauseopista poikkeavia muotoja: *miehet saavat kärsiä niin paljon rintamassa, yllätetään häntä, ei puhunut paljoa, tuli Mr. Laurencen korville, oletteko tyytyväiset.*

Edellisten muotojen lisäksi seuraavien Haapasen suomennoksessa olleiden yksittäisten sanojen kirjoitusasut ovat muuttuneet: *kaakuista, kodikkaisuudessaan, huoneustossa, lähinnäisistuvien, kamiinitorveen, jälestäpäin, arvaamma, suklaatinappeja* sekä *(saivat vieraansa pian) kodittumaan*. Erityisesti Haapasen suomennoksessa lukijan huomio saattaakin paikka paikoin kiinnittyä tarinan sijasta tekstiin, ja jotkin vanhahtavat ilmaukset voivat jopa saada aikaan vääränlaisen tunnelman. Esimerkiksi sana *peljätä* tuo tekstiin raamatullinen sävyn – ainakin jos jouluevankeliumi on tuttu vuonna 1938 ilmestyneestä Uuden testamentin käännöksestä. Vanhojen kieliopillisten muotojen ja kirjoitusasujen lisäksi Haapasen suomennoksessa, uudistetussa suomennoksessa ja niiden ohella myös Karhulahden suomennoksessa on useita sanoja, jotka ovat nyttemmin poistuneet jokapäiväisestä kielenkäytöstä. Seuraavan sivun *Taulukkoon 1* olen koonnut esimerkkejä eri suomennosversioissa käytetyistä vanhahtavista ilmauksista.

Taulukko 1. Vanhahtavia ilmauksia.

<i>Alcott 1962</i>	<i>Haapanen 1920</i>	<i>Haapanen 1976</i>	<i>Karhulahti 2004</i>
turning up my hair (3)	tukkalaitteeni (6)	tukkalaitteeni (7)	nutturakampaus (10)
Her father called her "Little Tranquillity," -- (5)	Hänen isänsä sanoi häntä "Pikku Tyveneksi ", -- (8)	Hänen isänsä sanoi häntä "Pikku Tyveneksi ", -- (9)	Tyttöjen isä kutsui häntä pikkuneiti Levolliseksi, -- (12)
cheap (16)	helppohintaisen (21)	halvemman (19)	halvan (23)
holiday (32)	lupapäivinä (40)	lupapäivinä (34)	loma-aikoina (42)
chatted (32)	pakisivat (41)	juttelivat (34)	rupattelivat (42)
rascals (41)	hirtehisä (50)	hirtehisä (41)	kiusankappaleita (51)
between the rich curtains (53)	rikkaitten uutimien takaa (66)	uutimien takaa (52)	paksujen verhojen raoista (64)
the "go abroady" trunk (94)	matkalaukkuaan (116)	matkalaukkuaan (90)	" kapsekkiä " (107)
rice-pudding (153)	riisiputinkia (184)	riisivanukasta (145)	riisiputinkia (169)
omnibus (173)	raitiovaunuun (207)	raitiovaunuun (162)	hevosvetoisen omnibussin (189)
what's to become of the dinner (243)	mitä tulee päivällisestä (293)	mitä tehdä päivälliselle (228)	miten iltaselle käy (265)
a lion (247)	jalopeura (298)	jalopeura (232)	leijona (269)

Edellisen taulukon lihavoidut sanat eivät luultavasti ole nykynuorellekaan niin vieraita, etteikö niitä pystyisi ymmärtämään tai niiden merkitystä päättämään tekstiyhteydestä. Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa on kuitenkin mukana myös sellaisia sanoja, joiden merkitys ei nykypäivän nuorelle välttämättä aukea. Molemmassa suomennoksissa on käytetty sanoja *merkata* ja *paltettuina*, ja Haapasen suomennoksessa esiintyvät lisäksi ilmaukset *isoava katse*, *koketti* sekä *umppu* (sic). Nykyisin nämä ilmaukset voitaisiin kääntää esimerkiksi seuraavasti: *nimikoida*, *päärmättyinä*, *kaipaava katse*, *keimailija* ja *nuppu*. Myös

Karhulahden suomennoksessa on käytetty ilmausta, jonka merkitystä nykynuori ei välttämättä ymmärrä.

[Hannah] survoi perunoita ruoaksi aivan kuin möyhentäisi herra Davisia **petkeleellään** (Karhulahti 2004: 91).

On mahdollista, että edellisen virkkeen perusteella jää epäselväksi, millainen väline oikeastaan on kyseessä, jos lukija ei oivalla, että Hannah käyttää *petkelettä* juuri perunoiden hienontamiseen. Tämä yksittäinen, mahdollisesti hieman epäselväksi jäävä ilmaus tuo kuitenkin muiden Karhulahden käyttämien arkaististen ilmausten ohella käännökseen vanhan ajan tuntua, mitä Karhulahti on varmasti tavoitellutkin. Aina kääntäjä ei kuitenkaan voi ennakoida sitä, millainen vaikutus hänen sananvalinnoillaan tulee olemaan tarinan tunnelmaan, kuten *Taulukosta 2* voi havaita.

Taulukko 2. Muuttuneita merkityksiä.

<i>Alcott 1962</i>	<i>Haapanen 1920</i>	<i>Haapanen 1976</i>	<i>Karhulahti 2004</i>
-- , and Amy never minded the rumpling of her curls -- (10)	-- , ja Amy ei välittänyt vaikka hänen kiharansa joutuivatkin epäkuntoon -- (14)	-- , eikä Amy välittänyt, vaikka hänen kiharansa pörröntyivät, -- (14)	-- , eikä Amy piitannut siitä että pörrötti kiharansa, -- (17)
-- a certain cedar chest, in which Mrs. March kept a few relics of past splendor, -- (94–95)	-- erään setripuisen lippaan, jossa [Mrs. March] säilytti harvoja jätteitä menneestä loistosta -- (117)	-- erään setripuisen lippaan, jossa [rouva March] säilytti harvoja muistoja menneiltä hyvinvoinnin ja yltäkylläisyyden päiviltä -- (91)	-- mäntykirstun, jossa [rouva March] säilytti muutamia menneen loiston muistoja -- (108)
Meg helped Jo clear away the remains of the feast, -- (135)	Meg auttoi Jo’ ta siivoamaan pois juhla-aterian jätteet , -- (162)	Meg auttoi Jota siivoamaan juhla-aterian jätteet ; -- (128)	Meg auttoi Jota siivoamaan juhla-aterian jäljet, -- (150)
“ -- ; it’s fun to watch other people philander, -- ” (260)	” -- . On vitsikästä katsella toisten ihmisten rakastelua , -- ” (314)	-- . On vitsikästä katsella toisten ihmisten rakastelua , -- (244)	” -- . Minusta on hauskaa katsella muiden kosiopuuhia, -- ” (283)

Kaikki edellisen taulukon lihavoidut sanat ovat edelleen jokapäiväisessä käytössä, mutta niiden merkitykset ovat ajan oloon muuttuneet niin, että katkelmat ovat nykyisin tahattoman koomisia. Kielen ja erityisesti sanaston kehitys on sidoksissa yhteiskunnan muutoksiin, mutta viimeisen sadan vuoden aikana ovat muuttuneet myös odotukset lasten- ja nuortenkirjallisuuden suhteen. Näiden muutosten vaikutusta *Pikku naisten* eri suomennosversioihin käsittelem seuraavassa kappaleessa.

4.2.2 Poistoja

Käännöksiin voidaan tehdä poistoja monista eri syistä: lastenkirjallisuuden kääntäjä saattaa poistaa esimerkiksi kulttuurisidonnaisen viittauksen, jota pitää nuorelle lukijalle liian vaikeana, tai teos on voitu suunnitella osaksi kirjasarjaa, jonka kaikki osat ovat samanpituisia, jolloin tekstiä täytyy lyhentää. Toisaalta poistoja voidaan tehdä myös siksi, että käännökseen ei haluta kohdekulttuuristen arvojen tai normien vastaisia aineksia. Tällaisten poistojen tekemistä voidaan kutsua esimerkiksi puhdistamiseksi tai sensuroimiseksi, kuten toisessa luvussa sivulla 10 esittelemäni tutkijat Göte Klingberg ja Marisa Fernández López esittävät. Myös *Pikku naisten* suomennokset eroavat toisistaan eri syistä tehtyjen poistojen vuoksi.

Little Women -teoksen kolmannessa ja yhdeksännessä luvussa kerrotaan tanssiaisista. Haapasen suomennoksessa tanssiminen on kuitenkin häivytetty ikään kuin taka-alalle, sillä useita mainintoja tanssiaisista ja tanssimisesta on poistettu kokonaan, kuten myös kaikki katkelmat, joissa kuvataan, miten Jo ja Meg tanssivat. Jäljelle jääneet viittaukset tanssimiseen ovat lähinnä ohimeneviä mainintoja. Poistot on tehty todennäköisesti siksi, että Haapasen suomennoksen ilmestymisen aikaan tanssimista ei ole pidetty nuorille sopivana ajanvietteenä. Uudistetun suomennoksen ilmestyessä 1960-luvun alussa suhtautumistapa oli varsin todennäköisesti muuttunut, mutta siitä huolimatta tekstiin on lisätty ainoastaan kaksi lyhyttä, Haapasen suomennoksesta puuttuvaa mainintaa tanssimisesta. Uudistyön tekijä ei ehkä ole katsonut tarpeelliseksi lisätä tekstiin muita puuttuvia katkelmia ja on yksinkertaisesti vain tyytynyt uudistamaan käännöksen kieliasun. Seuraavassa esimerkissä viitataan

tanssimiseen sekä Haapasen suomennoksessa että uudistetussa suomennoksessa ainoastaan ohimennen. Tässä katkelmassa verhon takana piileskelevä Jo ei haluaisi lähteä Laurien kanssa tanssimaan, koska hänen mekossaan on takana paikka. Kohdat, jotka puuttuvat Haapasen suomennoksesta ja uudistetusta suomennoksesta, on lihavoitu lähdetekstiin ja Karhulahden suomennokseen. Toisessa esimerkissä, jossa Laurie pyytää anteeksi arvosteltuaan Megin ylenpalttisesti koristeltua lainamekkoa, uudistettuun suomennokseen on lisätty lyhyt maininta tanssimisesta, joka puuttuu Haapasen suomennoksesta.

-- [Laurie] said very gently,--

“Never mind that; **I’ll tell you how we can manage: there’s a long hall out there, and we can dance grandly, and no one will see us.** Please come?”

Jo thanked him, and gladly went, wishing she had two neat gloves, when she saw the nice, pearl-colored ones her partner wore. **The hall was empty, and they had a grand polka; for Laurie danced well, and taught her the German step, which delighted Jo, being full of swing and spring.** When the music stopped, they sat down on the stairs **to get their breath;** -- (Alcott 1962: 34.)

-- [Laurie] sanoi kauniisti: ”Älä välitä siitä. Tule pois vain, ole niin hyvä!”

Jo kiitti ja lähti iloisena tanssimaan, ja nähdessään toverinsa hienot, helmenväriset hansikkaat hän toivoi että hänelläkin olisi ollut kaksi siistiä hansikasta.

Soiton tauottua he istuutuivat, -- (Haapanen 1920: 43.)

-- [Laurie] sanoi kauniisti:

– Älä välitä siitä. Tule pois vain, ole kiltti.

Jo kiitti ja lähti iloisena tanssimaan, mutta nähdessään toverinsa hienot, helmenväriset hansikkaat hän ei voinut olla toivomatta, että hänelläkin olisi ollut kaksi siistiä käsinettä.

Soiton tauottua he istuutuivat, -- (Haapanen 1976: 36.)

-- [Laurie] sanoi hyvin herttaisesti: ”Viis siitä paikasta. **Minä tiedän, mitä me teemme: tuolla on pitkä käytävä, jossa me voimme panna jalalla oikein koreasti kenenkään näkemättä.** Ole kiltti ja tule tanssimaan minun kanssani.”

Jo kiitti ja lähti ilomielin Laurien mukaan, mutta nähdessään tanssittajansa hienot helmenharmaat hansikkaat hän toivoi, että hänelläkin olisi ollut kunnollinen pari. **Pitkä käytävä oli tyhjä, ja he tanssivat oikein sydämensä kyllyydestä, sillä Laurie vei hyvin ja opetti Jolle saksanpolkan, joka oli Jon mielestä riemasuttavan rytmikästä ja vauhdikasta.** Kun kappale päättyi, he istuutuivat portaille **hengähtämään,** -- (Karhulahti 2004: 44.)

“Please forgive my rudeness, and come and **dance** with me.” (Alcott 1962: 105).

”Suo anteeksi äskeinen töykeyteni ja tule **syömään jäätelöä** kanssani.”
(Haapanen 1920: 131).

– Suo anteeksi äskeinen töykeyteni ja tule **tanssimaan** minun kanssani. (Haapanen 1976: 102).

”Anna minun epäkohteliaisuuteni anteeksi ja tule **tanssimaan**.” (Karhulahti 2004: 120).

Tanssimisviittausten ohella Haapasen suomennoksesta ja uudistetusta suomennoksesta puuttuu muutama teatteriin liittyvä maininta. Lähdetekstin toisessa luvussa kerrotaan, että tytöt olivat vielä liian nuoria käydäkseen usein teatterissa. Haapasen suomennoksesta tämä maininta puuttuu ehkäpä siksi, että 1900-luvun alussa lasten ja nuorten ei kenties ollut soveliaista käydä teatterissa. Uudistettuun suomennokseen ei mainintaa myöskään ole lisätty. Vaikka tämä viittaus on poistettu, Haapasen suomennoksen kahdeksannessa luvussa kuitenkin kerrotaan lähdetekstin mukaisesti, että vanhemmat tytöt Meg ja Jo käyvät teatterissa katsomassa satunäytelmän, ja tämä on kenties ollut hyväksyttävää lähes sata vuotta sitten Suomessakin. Lähdetekstin ensimmäisessä ja toisessa luvussa kuvaillaan lisäksi laveasti Jon kirjoittaman näytelmän harjoituksia sekä sen esitystä naapuruston lapsille, ja nämäkin kuvaukset sisältyvät sekä Haapasen suomennokseen että uudistettuun suomennokseen. Molemmista suomennoksista tosin puuttuu maininta siitä, että Jon rooliasuun kuuluvat nahkasaappaat olivat aiemmin kuuluneet näyttelijälle, joka oli Jon ystävän tunteman naisen tuttava. Haapasen suomennoksen ilmestymisen aikaan ei nähtävästi ole ollut hyväksyttävää olla tekemisissä näyttelijöiden kanssa – ei edes ystävän ystävän kautta.

Seuraavassa esimerkkikatkelmassa on Haapasen suomennoksessa jälleen muutaman lauseen mittainen poisto. Tässä katkelmassa, joka on teoksen luvusta 19, tyttöjen tädin ranskalainen palvelija esittelee Amylle erästä tädin korulipasta, jossa on kulta- ja eebenpuuhelmistä tehty rukousnauha. Alla ei ole mukana katkelmaa uudistetusta suomennoksesta, koska se on pientä sanajärjestyksen muutosta lukuun ottamatta samanlainen kuin Haapasen suomennos. Haapasen suomennoksesta poistetut lauseet on lihavoitu lähdetekstiin ja Karhulahden suomennokseen.

“ – – . It would be pleasing to the saints if one used so fine a rosary as this, instead of wearing it as a vain bijou.”

“You seem to take a great deal of comfort in your prayers, Esther, and always come down looking quiet and satisfied. I wish I could.”

“If Mademoiselle was a Catholic, she would find true comfort; but, as that is not to be, it would be well if you went apart each day, to meditate and pray, – – (Alcott 1962: 223.)

” – – . Pyhimykset iloitsisivat, jos näin kaunista rukousnauhaa käytettäisiin oikein eikä kannettaisi vain joutavana koristeena. Jos Mademoiselle vetäytyisi joka päivä yksinäisyyteen ajattelemaan ja rukoilemaan, – – tekisi se varmaan hyvää. (Haapanen 1920: 268.)

” – – . Pyhimykset olisivat mielissään näin hienosta rukousnauhasta, eikä sitä saisi käyttää tyhjämpäväisenä helynä.”

”Rukouksista on sinulle selvästi paljon lohtua, ja sinä näytät aina rauhalliselta ja tyytyväiseltä, kun palaat alakertaan niiden jälkeen. Kunpa vois sinä sanoa samaa itsestäni.”

”Jos mademoiselle olisi katolilainen, mademoiselle löytäisi kyllä todellisen rauhan, mutta sekin auttaa, että vetäytyy joka päivä yksinäisyyteen rukoilemaan ja mietiskelemään – – . (Karhulahti 2004: 243.)

Edellisestä katkelmasta käy ilmi palvelijan näkemys siitä, että katolilaisuus on ainoa oikea uskonto, eikä tällaisen ajatuksen esittäminen ole todennäköisesti ollut hyväksyttävää 1900-luvun alussa eikä ehkä vielä 1960-luvun alkaessa, ja katkelma puuttuikin sekä Haapasen suomennoksesta että uudistetusta suomennoksesta. Kaikki tähän mennessä esittelemäni poistot onkin mitä luultavimmin tehty sen vuoksi, että kyseisissä lähdetekstin katkelmissa on ollut aineksia, jotka eivät ole käyneet yksiin suomalaisten arvojen tai normien kanssa. Näiden poistojen lisäksi uudistetusta suomennoksesta puuttuu kuitenkin lähes 200 muutakin tekstinkatkelmaa, joiden poistoa ei ole mahdollista selittää normien vastaisuudella. Katkelmien pituus vaihtelee muutamasta sanasta useisiin virkkeisiin. Seuraavassa esimerkissä on ote Haapasen suomennoksesta ja uudistetusta suomennoksesta. Lähdetekstin tai Karhulahden suomennoksen vastaavia katkelmia en tässä esittele, koska tarkoitus on havainnollistaa uudistetun suomennoksen ja Haapasen suomennoksen eroja. Uudistetusta suomennoksesta poistettu katkelma on lihavoitu Haapasen suomennokseen. Tässä esimerkissä äiti neuvoo tyttäriään, jotka ovat kokeilumielessä laiskotelleet viikon ajan tekemättä lainkaan kotitöitä. Viikon päätteeksi rouva March on antanut Hannahille vapaapäivän ja pitänyt samalla itsekin vapaata, joten tytöt ovat joutuneet tekemään kaikki kotityöt yhden päivän ajan. Kokeilunsa aikana he ovat

kantapään kautta oppineet, että laiskottelu käy pidemmän päälle pitkästyttäväksi ja että talouden pyörittäminen ei ole aivan niin yksinkertaista kuin voisi kuvitella.

” – – . Tahdoin antaa teille pienen läksyn ja näyttää mitä tapahtuu, jos jokainen ajattelee vain itseänsä. **Eikö mielestänne ole hauskeempaa auttaa toinen toisiaan, suorittaa joka päivä pieniä velvollisuuksia, jotka tekevät lepoajan suloiseksi, ahertaa ja kieltäytyä, jotta koti tulisi viihtyisäksi ja hauskaksi meille kaikille?”**

”Kyllä, äiti, aivan varmaan!” huusivat tytöt.

”Siinä tapauksessa neuvon teitä tarttumaan pieniin taakkoihinne uudestaan, sillä vaikka ne väliin tuntuvatkin raskailta, tekevät ne meille hyvää ja keventyvät, kun opimme kantamaan niitä. Työ on terveellistä ja sitä riittää kyllä kaikille, se pelastaa meidät ikävystymisestä ja pahoista teoista, on hyvää sekä sielulle että ruumiille ja antaa meidän tuntea voimamme ja riippumattomuutemme paremmin kuin rikkaus tai ylellinen elämä.”

”Me teemme työtä kuin mehiläiset ja rakastamme työtämme – saatpa nähdä vain!” sanoi Jo. (Haapanen 1920: 164–165.)

– – . Tahdoin antaa teille pienen läksyn ja näyttää mitä tapahtuu, jos jokainen ajattelee vain itseään.

– Me teemme työtä kuin mehiläiset ja rakastamme työtämme – saatpa nähdä! sanoi Jo. (Haapanen 1976: 130.)

Edellisen katkelman puuttuminen uudistetusta suomennoksesta selittynee sillä, että kieliasun tarkistuksen yhteydessä tekstistä on todennäköisesti haluttu karsia pois myös avoimen opettavaisia sävyjä. Vaikka opettavaisuutta pidettiin 1960-luvulla edelleen oleellisena osana lasten- ja nuortenkirjallisuutta, opetukset piti kuitenkin sijoittaa tekstiin aiempaa hienovaraisemmin, kuten tutkielmani kolmannesta luvusta kävi ilmi. Uudistetusta suomennoksesta puuttuukin useita samansävyisiä, mutta edellistä esimerkkiä lyhyempiä katkelmia. Edellinen katkelma kuitenkin havainnollistaa myös sitä, kuinka pitkiä uudistettuun suomennokseen tehdyt poistot pisimmillään ovat. Valtaosa poistoista on kuitenkin melko lyhyitä, kuten esimerkiksi seuraava Haapasen suomennokseen lihavoitu lause, joka puuttuu uudistetusta suomennoksesta. Tässä katkelmassa tytöt ovat Laurien järjestämällä huviretkellä ja krocketin pelaamisen jälkeen valmiita nauttimaan retkievättään.

Jo ilmoitti että kahvi oli valmista, ja kaikki asettuivat ilomielin pöytään, sillä **nuorilla on harvoin huono ruuansulatus**, ja reipas liikunta ulkoilmassa antaa hyvän ruokahalun (Haapanen 1920: 176).

Jo ilmoitti että kahvi oli valmista, ja kaikki asettuivat innokkaasti pöytään, sillä reipas liikunta ulkoilmassa antaa hyvän ruokahalun (Haapanen 1976: 138–139).

Edellinen esimerkki ei ole sävyltään opettavainen vaan nykynäkökulmasta katsoen ehkä lähinnä hieman koominen. Monien opettavaisten ja tahattoman koomisten katkelmien lisäksi uudistustyön tekijä on poistanut myös useita lähdetekstin rakenteita noudattavia hankalia ilmauksia sen sijaan, että olisi muotoillut niitä uudelleen. Kun poistettuja katkelmia tarkastellaan yksittäin, ne eivät vaikuta kovin merkityksellisiltä. Katkelmia kuitenkin puuttuu tasaisesti läpi koko teoksen, ja näin ollen uudistetusta suomennoksesta on voinut jäädä puuttumaan joitakin *Pikku naisten* tunnelman kannalta olennaisia ja samalla Alcottin tyylille ominaisia piirteitä. Erään poistetun katkelman vuoksi uudistetusta suomennoksesta on jäänyt pois myös jotakin kontekstin kannalta olennaista. Teoksen neljännessä luvussa kuvaillaan monen kappaleen verran Bethiä: ujoa ja ahkerää tyttöä, joka hoitaa hellästi isosiskoilta perimiään resuisia nukkeja ja joka rakastaa pianonsoittoa ja laulamista ja uskoo vielä jonain päivänä saavansa perheen vanhan, kehnnon pianon tilalle oman pianon, jos vain on kiltti. Seuraava katkelma kuvauksen lopusta puuttuu uudistetusta suomennoksesta:

Maailmassa on monta Bethiä – ujoja ja hiljaisia olentoja, jotka istuvat nurkassaan kunnes heitä tarvitaan ja elävät niin ilomielin toisten hyväksi ettei kukaan huomaa heidän tekemiään uhrauksia ennenkuin tuon pienen kotisirkan laulu vaikenee ja suloinen, päivänpaisteinen olento häipyä pois jättäen jälkeensä hiljaisuutta ja varjoja. (Haapanen 1920: 56.)

Edellisen katkelman perusteella lähdetekstin ja Haapasen tai Karhulahden suomennoksen lukija voi aavistaa jo kirjan alkupuolella, että tarinan aikana tulee tapahtumaan jotain, joka on koitua Bethin kohtaloksi. Tämä synkkä tulevaisuuden näkymä luonnollisesti puuttuu uudistetusta suomennoksesta. Beth sairastuikin tulirokkoon eikä koskaan kunnolla toivu sairaudestaan – hän tosin kuolee vasta *Pikku naisten* toisessa osassa, mutta lähdetekstin sekä Haapasen ja Karhulahden suomennosten lukijat voivat tämän kuitenkin aavistaa kirjan toista osaa lukemattakin. Uudistetun suomennoksen lukija ei puolestaan voi päätellä Bethin kohtaloa mistään.

Poistojen vuoksi uudistettu suomennos on melkoisesti lyhyempi kuin Haapasen suomennos. Haapasen suomennoksessa on 327 sivua, uudistetussa suomennoksessa 255 sivua, ja molemmissa kirjoissa on samankokoiset sivut – kirjasinkoko tosin on uudistetussa suomennoksessa hieman pienempi kuin Haapasen suomennoksessa,

mutta tästäkin huolimatta suomennosten välillä on eroa useita kymmeniä sivuja. Kun vielä otetaan huomioon se, että jo Haapasen suomennokseen oli tehty jonkin verran poistoja, eikä poistettuja katkelmia ole lisätty uudistettuun suomennokseen, voi uudistetun suomennoksen sanoa olevan huomattavasti lähdetekstiä lyhyempi. Lyhennyksestä ei kuitenkaan ole uudistetussa suomennoksessa mainintaa.

4.2.3 Kotouttaminen eri suomennosversioissa

Seuraavaksi käsittelen kotouttamista *Pikku naisten* eri suomennosversioissa, jotta pystyisin arvioimaan, ovatko suomennokset uudelleenikäntämishypoteesin mukaisia. Olen jakanut suomennoksista löytämäni kotoutetut ainekset kuuteen ryhmään mukailien Klingbergin *kulttuurisidonnaisen kontekstiadaptaation* jaottelua, jonka esittelin tutkielmani toisessa luvussa sivulla 12. Neljä suurinta ryhmää muodostavat: 1) kirjalliset viitteet, 2) vieraskieliset sanat ja lauseet, 3) ruokaan ja ruuanvalmistukseen liittyvät ilmaukset sekä 4) erisnimet ja puhuttelusanat. Näiden aineiden kotouttamisen suhteen on eri suomennosversioissa menetelty ainakin osittain eri tavoin. Lisäksi lähdetekstissä on yksi historiallinen viite ja yksi maantieteellinen nimi, joita on käsitelty suomennoksissa eri tavoin.

Little Women -teoksessa mainitaan nimeltä useita eri kirjoja, kirjailijoita sekä kirjallisuuden henkilöitä, joista todennäköisesti suurin osa on – ja on ollut – kohtalaisen vieraita sekä suomalaisille nykylukijoille että Haapasen suomennosta ja uudistettua suomennosta lukeville lapsille ja nuorille. Alcottin teoksen ilmestymisestä on kulunut jo 140 vuotta, eikä suurta osaa lähdetekstissä mainituista kirjoista tai kirjailijoista ole vielä tähän päivään mennessäkään suomennettu. Karhulahden suomennoksessa valtaosa kirjallisista viitteistä on tavalla tai toisella kotoutettu; Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa osa viitteistä on samassa muodossa kuin lähdetekstissä, osa on kotoutettu. *Taulukon 3* lihavoidut katkelmat ovat joko lisäyksiä tai selittäviä käännöksiä, vaaleanharmaalla pohjalla olevissa katkelmissa teoksen nimi on käännetty, vaikka itse teosta ei olekaan suomennettu, ja tummanharmaalla pohjalla olevista katkelmista kirjallinen viite on poistettu.

Taulukko 3. Kirjallisia viitteitä.

<i>Alcott 1962</i>	<i>Haapanen 1920</i>	<i>Haapanen 1976</i>	<i>Karhulahti 2004</i>
“It is only another name for trying to be good , and the story may help us; --” (12)	”Se on vain toinen nimi sille että koettaa olla hyvä, ja kertomus voi auttaa meitä, --” (16)	– Se on vain toinen nimi sille että koettaa olla hyvä, ja kertomus voi auttaa meitä, -- (15)	” -- . Vaellusleikki on vain toinen nimi sille, että yrittää olla hyvä, ja Bunyanin kertomuksesta voi olla meille apua, -- ” (19)
[Jo was] crying over the “Heir of Redclyffe,” -- (26)	[Jo] luki Redcliffen perillistä -- vuodattaen runsaita kyöneleitä. (33)	[Jo] luki ”Redcliffen perillistä” -- vuodattaen runsaita kyyneliä. (28)	[Jo] luki itku silmässä liikuttavaa romaania -- (35)
“ -- . I’m sure Aunt March is a regular Old Man of the Sea to me, -- ” (39)	” -- . Totisesti täti March on aika peikko kannettava-vakseni , -- ” (48)	-- . Totisesti Marchin täti on aika peikko kannettava-vaksi , -- (40)	” -- . Marchin täti on totisesti minulle samanlainen riesa kuin meren äijä Sinbadille Tuhannen ja yhden yön tarinoissa , -- ” (49)
Belsham’s Essays (43)	Belshamin esseitä (54)	Belshamin esseitä (44)	vanhoja kuivia esseitä (54)
[Mr. Davis had] no more talent for teaching than Dr. Blimber. (76)	[Mr. Davisilla ei ollut] vähääkään taipumuksia opettamiseen. (94)	[Herra Davisilla ei ollut] vähääkään taipumuksia kasvattamiseen. (73)	[Herra Davisilla oli] yhtä vähän opettajan lahjoja kuin Dickensin Dombeyn ja pojan tohtori Blimberillä. (87)
-- , while their mother read aloud from Bremer, Scott, or Edgeworth, -- (86)	-- ja äiti luki ääneen Bremeriä, Scottia tai Edgeworthia, -- (107)	-- ja äiti luki ääneen, -- (83)	-- rouva Marchin lukiessa ääneen Fredrika Bremeriä, Walter Scottia ja Maria Edgeworthia, -- (99)
The Wide, Wide World (127)	Suuri, avara maailma (153)	Suuri avara maailma (121)	tunteisiin vetoavaa tarinaa (142)

Pikku naisten ensimmäisessä luvussa puhutaan *Kristityn vaellus* -teoksesta ja tyttöjen lapsuudenaikaisesta leikistä, joka mukaili teoksen tapahtumia. Haapasen suomennoksessa viittaukset teokseen ovat samassa muodossa kuin lähdetekstissäkin, sillä John

Bunyanin kirjoittama *Kristityn vaellus* oli 1900-luvun alkupuolella suomalaislapsille tuttu teos (ks. Haapanen-Tallgren 1926: 15–16). Uudistetussa suomennoksessa ei myöskään ole selvennetty *Kristityn vaellus* -viittauksia. Nykynuorille Bunyanin tarina on mitä todennäköisimmin vieras, ja Karhulahti on edellisen taulukon esimerkkikatkelmassa sekä viitannut uudelleen tyttöjen leikkiin, joka on esitelty suomennoksessa aiemmin, että maininnut kirjailijan nimen, joka ei missään vaiheessa käy ilmi lähdetekstistä, Haapasen suomennoksesta tai uudistetusta suomennoksesta. Teoksia *The Heir of Redclyffe* ja *The Wide, Wide World* ei puolestaan ole Fennican (23.9.2008) aineistotietokannan mukaan lainkaan suomennettu, kuten ei myöskään *Belshamin* tuotantoa, joten nämä teokset tai esseet eivät varmasti ole olleet sen tutumpia 1900-luvun alun suomalaisille lukijoille kuin ne ovat tämän päivän nuorillekaan. Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa kirjojen nimet on tästä huolimatta suomennettu, ja myös *Belshamista* puhutaan; Karhulahden suomennoksessa ei esseiden kirjoittajaa eikä teoksia mainita nimeltä, sillä viitteet on kotoutettu selittävän käännöksen avulla.

Tuhannen ja yhden yön tarinoita on ilmestynyt ensimmäisen kerran suomeksi kolmessa kokoelmassa vuosien 1904–1907 aikana. Teosten tarinat eivät ehkä kuitenkaan vielä 1910-luvulla ole olleet Suomessa järin tunnettuja, sillä Haapanen on jättänyt suomennoksestaan pois suoran viittauksen *Old Man of the Sea* -henkilöhahmoon, joka esiintyy eräässä *Sinbadista* kertovassa tarinassa. Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa Marchin tädin kuvaillaan olevan *aika peikko kannettavaksi*, ja tämän ratkaisun voisi ajatella olevan lähellä selittävää käännöstä, sillä *Sinbadkin* joutuu kuljettamaan mukanaan *meren äijää*, joka on kiivennyt hänen selkäänsä eikä suostu päästämään irti. Karhulahti on selventänyt tätä *Tuhannen ja yhden yön tarinoiden* liittyvää viittausta lisäämällä suomennokseensa sekä teoksen nimen että maininnan *Sinbadista*. Samaa strategiaa hän on käyttänyt myös *Dr. Blimber* -viittauksen suhteen. Karhulahden suomennoksessa on mainittu, että tohtori on peräisin Dickensin teoksesta *Dombey ja poika*. Haapasen suomennoksesta tämä viittaus on poistettu, sillä Dickensin teoksen ensimmäinen suomennos on vuodelta 1925. Vuonna 1962 ilmestyneeseen uudistettuun suomennokseen ei viittausta kuitenkaan ole lisätty. (Fennica 23.9.2008.)

Haapasen suomennos ja uudistettu suomennos eroavat toisistaan ainoastaan yhden kirjallisen viitteen osalta. *Pikku naisten* kahdeksannessa luvussa rouva March lukee *Bremeriä, Scottia ja Edgeworthia* tyttärilleen samalla kun nämä iltasella ompelevat. Haapasen suomennoksessa kirjailijoiden nimet ovat samassa muodossa kuin lähdetekstissä; uudistetussa suomennoksessa nimiä ei mainita lainkaan. Karhulahden suomennos puolestaan eroaa jälleen sekä Haapasen suomennoksesta että uudistetusta suomennoksesta, sillä viitteitä on selvennetty lisäämällä tekstiin kirjailijoiden etunimet. Vaikka Karhulahden suomennos poikkeakin pääosin sekä Haapasen suomennoksesta että uudistetusta suomennoksesta, joitakin kirjallisia viitteitä on kuitenkin kaikissa suomennoksissa käsitelty samalla tavoin. Esimerkiksi teoksen *The Vicar of Wakefield* nimi on Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa käännetty *Wakefieldin kappalaiseksi* vuonna 1905 ilmestyneen suomennoksen mukaisesti, ja Karhulahden suomennoksessa teoksen nimeksi mainitaan *Wakefieldin kirkkoherra* vuoden 1953 suomennoksen mukaan (Fennica 23.9.2008). Tätä viitettä ei myöskään ole suomennoksissa selvennetty esimerkiksi lisäämällä tekstiin teoksen kirjoittajan nimeä.

Kirjallisia viitteitä on käytetty *Little Women* -teoksessa osana henkilöhahmojen karakterisointia. Esimerkiksi lukutoukka Jon luonteesta voidaan päätellä jotain sen perusteella, millaisia kirjoja hän lukee. Vastaavalla tavalla Alcott on käyttänyt teoksessaan myös vieraskielisiä ilmauksia: amerikkalaiset henkilöhahmot höystävät puhettaan ranskankielisillä sanoilla ja ilmauksilla osoittaakseen hienostuneisuutensa. Lähdetekstissä on tämän lisäksi sellaisiakin saksan- ja ranskankielisiä ilmauksia, jotka esiintyvät kyseisiä kieliä äidinkielenään puhuvien henkilöhahmojen repliikeissä. *Pikku naisten* kaikissa suomennoksissa eri hahmojen repliikkeihin kuuluvat vieraskieliset ilmaukset on jätetty ennalleen. Seuraavassa esimerkissä teoksen toisesta luvusta tytöt ovat vieneet joulupäivän aamiaisensa köyhille Hummeleille, ja saksalaisperheen lapset ovat juuri asettuneet syömään.

“**Das ist gut!**” “**Die Engel-kinder!**” cried the poor things, as they ate, – – (Alcott 1962: 18).

”**Das ist gut!**” ”**Die Engelkinder!**” huusivat lapsipahaset syödessään – – (Haapanen 1920: 23).

– *Das ist gut! Die Engelkinder!* huusivat lapsiressut syödessään – – (Haapanen 1976: 20).

”*Das ist gut!*” ja ”*Die Engelkinder!*” pienet resukat huudahtelivat syödessään – – (Karhulahti 2004: 25).

Nämä suomennosten esimerkit eroavat lähdetekstin esimerkistä ainoastaan typografisesti. Lähdetekstissä ei kokonaisia vieraskielisiä virkkeitä ole korostettu mitenkään; Haapasen suomennoksessa vastaavat virkkeet on harvennettu ja uudistetussa suomennoksessa ja Karhulahden suomennoksessa kursivoitu. Muualla kuin repliikeissä esiintyviä yksittäisiä vieraskielisiä sanoja ja lyhyitä ilmauksia on suomennoksissa käsitelty osittain eri tavoin. Yleisesti tunnetut ranskankieliset ilmaukset kuten *chère*, *merci* ja *bon jour* on kaikissa suomennoksissa säilytetty ennallaan, kun taas sanat *ruche*, *ennui* ja *protégée* on käännetty *röyhelöksi*, *ikävystymiseksi* tai *pitkästymiseksi* sekä *suojatiksi*. Seuraavaa ilmausta on kuitenkin käsitelty suomennoksissa eri tavoin. Meg on tässä esimerkissä vierailulla ystävänsä luona, joka on ranskalaisen palvelustyttönsä avustuksella pukeutunut ja ehostanut Megin viimeisen muodin mukaan juhliä varten.

– – , and Hortense would have added “a *souçon* of rouge,” if Meg had not rebelled (Alcott 1962: 102).

– – , ja Hortense olisi vielä pannut ”**pienen vivahduksen**” punamaalia, jollei Meg olisi kapinoinut (Haapanen 1920: 127).

– – , ja Hortense olisi vielä pannut ’**pienen vivahduksen**’ punamaalia, jollei Meg olisi kapinoinut vastaan (Haapanen 1976: 99).

– – , ja Hortense olisi lisännyt ”aavistuksen *rougea*” myös hänen poskiinsa, ellei [Meg] olisi tehnyt tenää (Karhulahti 2004: 116).

Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa *souçon* on suomennettu *pieneksi vivahdukseksi*. Myös Karhulahden suomennoksessa sana on käännetty, mutta lähdetekstissä käytetty, suomalaisille varmasti tutumpi *rouge* on kuitenkin jätetty

ennalleen, ja tekstissä on näin ollen edelleen mukana vieraskielinen elementti. Seuraavassa esimerkissä puolestaan Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa on säilytetty lähdetekstin ranskankielinen ilmaus, joka Karhulahden suomennoksessa on käännetty. Tässä katkelmassa Meg alkaa tyttöjen laiskottelukokeilun aikana korjailla tekemisen puutteessa vaatteitaan.

[Meg] fell to snipping and spoiling her clothes, in her attempts to furbish them up **à la Moffat** (Alcott 1962: 128).

[Meg alkoi] leikellä ja parannella pukujaan ja pilasi ne koettaessaan muuttaa niitä **à la Moffat** (Haapanen 1920: 154).

[Meg] alkoi leikellä ja parannella pukujaan ja tärveli ne koettaessaan muuttaa niitä **à la Moffat** (Haapanen 1976: 122).

[Meg] ryhtyi leikkelemään vaatteitaan muodistaakseen ne **samanlaisiksi kuin Moffatin tyttöjen asut** ja pilasi ne (Karhulahti 2004: 143).

Edellisessä katkelmassa käytettyä, suomalaisille todennäköisesti lähinnä ruokalistaista tuttua ilmausta on käytetty lähdetekstissä toistamiseenkin. Teoksen kuudennessatoista luvussa Jo on lähdössä Marchin tädin luokse, ja hänen tapansa hyvästellä toiset tytöt kuvaillaan seuraavasti:

– – , touching her hat **à la Laurie**, away went Jo, – – (Alcott 1962: 197).

Tässä yhteydessä kaikissa suomennoksissa ilmaus on käännetty, ja Jon sanotaan joko *koskettavan* tai *sipaisevan hattuaan Laurien tapaan*. Edellä esiteltyjen ranskan- ja saksankielisten ilmausten lisäksi lähdetekstissä on myös muutama latinankielinen fraasi. Teoksen kymmenennessä luvussa esitellään tyttöjen itse toimittama lehti, ja Alcott vakuuttaa sivuhuomautuksessa lukijalle, että lehti on oikea kopio oikeiden tyttöjen kerran kirjoittamasta lehdestä. Alcott (1962: 121) on ilmaissut asian seuraavalla tavalla: ”[the paper] is a *bona fide* copy of one written by *bona fide* girls once upon a time”. Fraasin tilalla on kaikissa suomennoksissa sana *oikea*. Latinaa on käytetty myös eräässä Aryn repliikissä, mutta koska perheen kuopuksella on taipumusta sotkeutua sivistyssanoissaan, fraasi ei mene aivan niin kuin pitäisi. Jo on

juuri päiviteltyt sitä, että Amy on onnistunut sekoittamaan *kykloopin* ja *kentaurin* keskenään, ja Amy tokaisee hänelle vastaukseksi:

“You needn’t be so rude; it’s only a ‘**lapse of lingy**,’ as Mr. Davis says,” retorted Amy, finishing Jo with her Latin (Alcott 1962: 73).

Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa ilmaus on muodossa *lapsu lingee*, joka on melko lähellä fraasin ääntämistapaa. Karhulahden suomennoksessa ilmaus on muutettu muotoon *lipsus linguae*, joka puolestaan on lähellä fraasin oikeaa kirjoitusasua *lapsus linguae*. Toinen vastaavanlainen fraasi, jonka Amy lausuu väärin, on ranskankielinen *comme il faut* kirjan luvussa 14. Amy haluaa ilmausta käyttämällä osoittaa, että hän osaa käyttäytyä hienostuneesti, vaikka puutarhassa Laurien kanssa peräkanaa kirmaava isosisko Jo ei osaisikaan. Amyn on tarkoitus kommentoida näkyä sanomalla, että Jo ei koskaan tulisi käyttäytymään *comme il faut*, niin kuin pitäisi, mutta fraasi lipsahtaa muotoon *commy la fo*. Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa kirjoitusasu on muutoin sama kuin lähdetekstissä, mutta fraasin alkuosa on kirjoitettu yhteen *commyla fo*. Karhulahden suomennoksessa on käytetty erilaista strategiaa: Amy ei kommentoi sisarensa käytöstä omintakeisella ranskallaan vaan toteaa, että Josta ei koskaan saisi tehtyä *elekanttia*.

Kirjallisten viitteiden ja vieraskielisten ilmausten ohella lähdetekstissä on myös melko paljon ruokaan ja ruuanvalmistukseen liittyvää sanastoa. *Pikku naisissa* kuvaillaan useita tyttöjen ruokailuhetkiä sekä heidän ruuanvalmistusyriksiään, joten tekstissä myös luonnollisesti mainitaan monia erilaisia ruoka-aineita sekä ruokalajeja. Ruokalajeihin liittyvien viittausten käsittely on eri suomennosversioissa varsin erilaista, ja oikeastaan vain *bread and butter* on kaikissa suomennoksissa kääntynyt muotoon *voileipä*. Suomennoksista näkyy melko selvästi se, että eri maiden ruokakulttuurit ovat tulleet suomalaisille tutuiksi vasta muutamien viime vuosikymmenten aikana. Karhulahden suomennoksessa ruokalajit vastaavat lähdetekstissä mainittuja ruokalajeja; Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa ruokasanastoa taas on pitkälti kotoutettu. Olen poiminut joitakin ruokaan liittyviä ilmauksia *Taulukkoon 4*.

Taulukko 4. Ruokasanastoa.

<i>Alcott 1962</i>	<i>Haapanen 1920</i>	<i>Haapanen 1976</i>	<i>Karhulahti 2004</i>
muffins (17)	vehnäleivät (22)	pullat (20)	muffinit (24)
buckwheats (17)	puurovadin (22)	puurovadin (20)	tattariohukaiset (24)
the biscuits speckled with saleratus (129)	leipä mustaksi paahdettua (156)	leipä mustaksi paahdettua (123)	kakuissa oli soodapaakkuja (144)
learn plain cooking (136)	oppisitte -- tavallista ruuanlaittoa (164)	opettelisit -- tavallista ruuanlaittoa (130)	opettelisit laittamaan kotiruokaa (151)
[packed together] like sardines (149)	sullottuina yhteen kuin silakat (180)	sullottuina yhteen kuin silakat (142)	kylki kyljessä kuin sardiinit (165)

Vehnäleipä, jota tytöt Haapasen suomennoksen toisessa luvussa vievät Hummelien perheelle joulupäivän aamuna, on aikaa myöten muuttunut *pullaksi* ja sitten lähde-tekstin mukaisesti *muffineiksi*. Tyttöillä on Karhulahden suomennoksessa tuomisinaan myös *tattariohukaisia*; Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa *buckwheats* on käännetty *puuroksi*, koska ohukaisten tai pannukakkujen syöminen aamiaisella on varmasti ollut melko vieras ajatus näiden suomennosversioiden ilmestymisen aikaan. Aamiaiseen kuuluvia ruokalajeja kuvaillaan myös teoksen yhdennessätoista luvussa, jossa tytöt ovat valmistaneet äidilleen kaikin puolin epäonnistuneen aamuaterian. Makean syöminen aamulla ei ole ollut – eikä edelleenkään ole – Suomessa tavallista, joten Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa epäonnistuneiden kakkujen sijaan tarjolla on *mustaksi paahdettua leipää*. Niin ikään teoksen yhdennessätoista luvussa mainittu *plain cooking*, jonka opettelemista rouva March tytöilleen suosittelee, on muuttunut Haapasen suomennoksen ja uudistetun suomennoksen *tavallisesta ruuanlaitosta* Karhulahden *kotiruuan laittamiseksi*. Ennen einesruokien yleistymistä *kotiruuan*-käsitettä ei tarvittu, koska oli itsestään selvää, että ruoka piti valmistaa itse. Nykyisin *kotiruulla* kuitenkin useimmiten tarkoitetaan nimenomaan yksinkertaista ja lähinnä suomalaista perusruokaa, jonka vastakohtana voi nähdä esimerkiksi gourmet-ruuan tai eri maiden keittiöistä peräisin olevat ruokalajit. Ruokasanastoa esittelevässä taulukossa on

viimeisenä mainittu *sardiinit*, jotka Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa on käännetty kotoisammin *silakoiksi*. Suolasilakat ovatkin varmasti olleet näiden suomennosversioiden ilmestymisen aikaan tutumpi ruokalaji kuin sardiinit, joita ei Suomen lähivesistä ole mahdollista pyytää.

Kotoutettujen ainesten jaotteluni neljästä suurimmasta ryhmästä viimeiseen kuuluvat erisnimet ja puhuttelusanat, joita on käsitelty eri tavoin eri suomennosversioissa. Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa esimerkiksi Marchin perheen *Hannah*-palvelijan nimi on suomalaistettu muotoon *Hanna*. H-kirjain on pudotettu pois myös tyttöjen tädin ranskalaisen palvelijan nimestä molemmissa suomennoksissa, ja *Estheristä* on näin tullut *Ester*. Karhulahden suomennoksessa nämä nimet on kirjoitettu samoin kuin lähdetekstissä. Muita teoksessa esiintyviä erisnimiä, joita on jollakin tavoin kotoutettu, olen koonnut taulukkoon *Taulukkoon 5*.

Taulukko 5. Erisnimiä.

<i>Alcott 1962</i>	<i>Haapanen 1920</i>	<i>Haapanen 1976</i>	<i>Karhulahti 2004</i>
Scrabble (26)	rotta (33)	rotta (28)	Narsku (35)
Aunt Cockle-top (112)	täti Kanaliini (139)	täti Kanaliini (109)	kanaäidille (127)
Mrs. Snowball Pat Paw (119)	Rouva Lumikki Silokäpä (144)	Rouva Lumikki Silokäpä (113)	[kissarouva] Lumipallo Tepsutassu (133)
at the Barnville Theatre (121)	Barnavillen teatterissa (145)	Barnavillen teatterissa (115)	Latolan teatteri esittää (135)
Croaker (134)	Croaker (162)	Croaker (128)	neiti Ronkelia (149)
Ellen Tree (156)	Ellen Tree (188)	Ellen Tree (149)	Puu-Ellen (173)

Scrabble on tyttöjen kodin ullakolla asuva kesy rotta, jonka nimi on Karhulahden suomennoksessa käännetty *Narskuksi*. Haapasen suomennoksesta ja uudistetusta suomennoksesta rotan nimi on jätetty pois. Lähdetekstin kymmenennessä luvussa mainittua *Aunt Cockle-top* -kanaa puolestaan kutsutaan sekä Haapasen suomennoksessa että uudistetussa suomennoksessa nimellä *täti Kanaliini*; Karhulahden

suomennoksessa kanasta käytetään vain nimitystä *kanaäiti*. Kaikissa suomennos-versioissa tyttöjen kadonneen *Mrs. Snowball Pat Paw* -kissan nimi on suomennettu. Eläinten nimien lisäksi lähdetekstissä mainitaan muutamia tyttöjen itse keksimiä, kohdettaan kuvaavia nimiä. Haapasen suomennoksessa ja uudistetussa suomennoksessa näitä nimiä ei ole käännetty, joten niistä ei todennäköisesti myöskään synny lukijalle samanlaista mielikuvaa kuin lähdetekstin tai Karhulahden suomennoksen lukijalle, sillä Karhulahti on nimet suomentanut.

Ensimmäinen kuvaileva nimi on peräisin tyttöjen toimittaman lehden ilmoituksesta, jossa mainostetaan heidän uuden näytelmänsä ensi-iltaa. Näytelmän esityspaikaksi mainitaan *the Barnville Theatre*, ja nimi todennäköisesti juontuu rakennuksesta, jonne esiintymislava on rakennettu. Karhulahden suomennoksessa esityspaikan nimi onkin käännetty *Latolan teatteriksi*. Aivan alkuperäisessä muodossaan teatterin nimi ei ole myöskään Haapasen suomennoksessa tai uudistetussa suomennoksessa, sillä *Barnville*-sanaan on lisätty keskelle a-kirjain, jolloin se on suomalaisen helpompi lausua. Taulukon seuraava kuvaileva nimi kuuluu vanhapiika *Miss Crockerille*, joka on pahaksi onneksi saapunut vierailulle samana päivänä, kun Jon järjestämät päivälliskutsut epäonnistuvat perinpohjaisesti. Tytöt ovat antaneet juoruiluun taipuvaiselle neidille liikanimen *Croaker*, ja nimi todennäköisesti kuvastaa hänen ääntään. Karhulahden suomennoksessa nimi on kääntynyt *Crockeria* muistuttavaksi ja kontekstiin sopivaksi *neiti Ronkeliksi*. Nimen *Ellen Tree* tytöt ovat puolestaan antaneet omenapuun oksalle, johon Jo on kiinnittänyt satulan ja valjaat. Karhulahden suomennoksessa tytöt kutsuvat ”ratsuaan” *Puu-Elleniksi*. Edellä esiteltyjen erisnimien lisäksi myös lähdetekstissä käytettyjä puhuttelunimiä *Miss*, *Mrs.* ja *Mr.* on suomennoksissa käsitelty eri tavoin. Haapasen suomennoksessa puhuttelunimet ovat samassa muodossa kuin lähdetekstissä; uudistetussa suomennoksessa ja Karhulahden suomennoksessa ne on käännetty *neidiksi*, *rouvaksi* ja *herraksi*.

Edellä esiteltyihin ryhmiin kuuluvia aineksia on *Little Women* -teoksessa runsaasti, mutta viitteitä historiallisiin oloihin tai maantieteellisiin nimiin, jotka kotouttamattomina voisivat haitata tekstin ymmärtämistä, on vain yksi kutakin. Erityisesti viittaus Amerikan sisällissotaan aivan kirjan alussa on kuitenkin melko tärkeä, koska se luo

taustan teoksen tapahtumille. Amerikan sisällissota oli päättynyt vain kolme vuotta ennen *Little Women* -teoksen ilmestymistä, ja kirjan tapahtumat sijoittuvat sodan aikaan. Ensimmäisen luvun alussa tytöt pohtivat, millainen joulusta tulisi ilman lahjoja. Rouva Marchin mielestä ei ole oikein, että perheen naiset tuhlaisivat vähiä rahojaan vain itseään ja toisiaan miellyttääkseen, kun miehet samaan aikaan joutuvat kärsimään rintamalla. Kärtyisät tytöt valittelevat köyhyyttään, kunnes Beth huomauttaa, että heillä on sentään isä, äiti ja toisensa. Tämä ajatus saa tytöt hymyilemään, mutta hetkisen asiaa ajateltuaan Jo kuitenkin toteaa:

“We haven’t got father, and shall not have him for a long time.” She didn’t say “perhaps never,” but each silently added it, thinking of father far away, **where the fighting was.** (Alcott 1962: 1.)

”Eihän meillä ole isää, emmekä saakaan häntä pitkään aikaan luoksemme.” Hän ei sanonut ”ehkä ei koskaan”, mutta jokainen lisäsi sen itsekseen ja ajatteli isää, joka oli **kaukana taistelutantereella.** (Haapanen 1920: 3.)

– Eihän meillä ole isää, emmekä saakaan häntä pitkään aikaan luoksemme. Hän ei sanonut ”ehkä ei koskaan”, mutta jokainen lisäsi sen mielessään ja ajatteli isää, joka oli **kaukana taistelutantereella.** (Haapanen 1976: 5.)

”Isä ei ole täällä, eikä hän palaa vielä pitkään aikaan.” Hän ei sanonut ”ei ehkä koskaan”, mutta kaikki sisarukset täydensivät lauseen niin mielessään ja ajattelivat isäänsä, joka oli **kaukana sisällissodan taistelukentillä.** (Karhulahti 2004: 8.)

Lähdetekstissä ei mainita, että kyseessä on nimenomaan sisällissota, eikä tätä viittausta ole Haapasen suomennoksessaan selvennetty, koska pohjois- ja etelävaltioiden välienselvittely on todennäköisesti ollut Suomessakin varsin tuoreessa muistissa 1900-luvun alkupuolella. Myöskään uudistetussa suomennoksessa viittausta ei ole kotoutettu. Karhulahti on puolestaan lisännyt edelliseen esimerkkikatkelmaan maininnan *sisällissodasta*, ja tämän lisäyksen ansiosta on helpompi ymmärtää esimerkiksi maininta *sinisestä armeijan sukasta*, jota Jo kirjan ensimmäisessä luvussa neuloo.

Viittaus maantieteelliseen nimeen, jota on lyhyen selityksen avulla selvennetty sekä uudistetussa suomennoksessa että Karhulahden suomennoksessa, sisältyy englantilaisen henkilöahmon, Gracen, repliikkiin. Tytöt ovat Laurien järjestämällä huviretkellä, ja Amy keskustelelee Gracen kanssa. Grace on juuri maininnut nimen, jonka avulla on

mahdollista päätellä, missä puistossa hän käy lähes päivittäin ponillaan ratsastamassa. Amy ei kuitenkaan viittausta ymmärrä ja kommentoi Gracen repliikkiä hieman epäjohdonmukaisesti sanomalla, että toivoisi jonain päivänä voivansa matkustaa ulkomaille, mutta ei kuitenkaan paikkaan, jonka Grace mainitsee.

“ – – I’d rather go to Rome than the Row,” said Amy, who had not the remotest idea what **the Row** was, and wouldn’t have asked for the world (Alcott 1962: 157).

” – – matkustaisin mieluummin Roomaan kuin Row’hon”, sanoi Amy, jolla ei ollut vähintäkään aavistusta, mitä **Row** oli, eikä olisi mistään hinnasta kysynyt sitä (Haapanen 1920: 189).

– – mieluummin matkustaisin Roomaan kuin Row’hon, sanoi Amy, jolla ei ollut pienintäkään aavistusta, mikä **Row – Lontoon Hyde Parkin ratsastie** – oli, eikä olisi mistään hinnasta tahtonut sitä kysyä (Haapanen 1976: 149).

” – – menen mieluummin Roomaan kuin Rowille”, sanoi Amy, joka ei ollut koskaan kuullutkaan **Lontoon Hyde Parkin Rotten Row -nimisestä ratsupolusta** eikä todellakaan aikonut kysyä, mitä Grace tarkoitti (Karhulahti 2004: 173).

Moni nykypäivän nuori lukija saattaisi jäädä yhtä lailla ymmälleen kuin Amy, jos Karhulahden suomennokseen ei olisi lisätty selitystä siitä, mikä kyseinen kulkureitti on ja missä se sijaitsee – eikä se välttämättä ole ollut selvää Haapasen suomennoksen lukijoillekaan. Kuten tässä luvussa käsittelemästäni aineistosta on käynyt ilmi, *Pikku naisten* suomennosversioissa on erilaisia aineksia kotoutettu eri tavoin. Vaikka eroja on, ovatko suomennokset kuitenkin uudelleenikäntämishypoteesin mukaisia? Tätä arvioin tulososioni viimeisessä luvussa, jossa pohdin myös sitä, onko uudistettua suomennosta tarkoituksenmukaista ottaa huomioon, kun uudelleenikäntämishypoteesin toteutumista tarkastellaan *Pikku naisten* tapauksessa. Ennen tätä esittelen vielä seuraavassa luvussa Kynäbaarin suomennoksen, joka on ilmestymisjärjestyksessä toinen suomenkielinen versio *Little Women* -teoksesta. Kynäbaarin suomennoskin on uudelleenikäntämishypoteesin kannalta ongelmallinen, sillä se joutui oikeuden päätöksellä levityskieltoon eikä sen voi sanoa olevan lähempänä lähdetekstiä kuin ensimmäisenä ilmestyneen Haapasen suomennoksen.

4.3 Kynäbaarin suomennos

Kynäbaari Oy:n kustantama *Pikku naisia* -suomennos ilmestyi vuonna 1961 eli vuotta aiemmin kuin Haapasen suomennoksen uudistettu kahdeksas painos. Kynäbaarin suomennoksen nimiölehdellä mainitaan ainoastaan, että teoksen on kirjoittanut *Louise Alcott* (sic) ja että teos on suomennos. Suomentajan nimeä tai julkaisuvuotta ei ole ilmoitettu, mutta Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin (30.9.2008) aineistotietokantaan julkaisuajankohdaksi on merkitty yllä mainittu vuosi 1961. Kynäbaarin suomennos ilmestyi osana *Luxus*-sarjaa, jonka kaikki kahdeksan osaa ovat 112–114-sivuisia. Sarjan teokset ovat klassikoita, ja siihen kuuluvat muun muassa seuraavat nimikkeet: *Robinson Crusoe*, *Tom Sawyer*, *Pikku Heidi* ja *Liisa ihmemaassa*. (Fennica 30.9.2008.)

Kynäbaarin 114-sivuinen *Pikku naisia* on huomattavasti lyhyempi kuin lähdeteksti tai muut suomennosversiot, joiden pituus vaihtelee kolmensadan sivun molemmin puolin. Kirjassa käytetty kieli on myös lähdetekstin kieltä yksinkertaisempaa, ja teksti on lisäksi painettu suurehkoa kirjasinkokoa käyttäen. Kynäbaarin suomennos onkin mielestäni suunnattu nuoremmille lukijoille kuin lähdeteksti tai muut suomennokset, ja se soveltuisi parhaiten lapsille, jotka ovat juuri oppineet lukemaan sujuvasti. Nykyisin Kynäbaarin suomennosta tuskin kuitenkaan juuri luetaan, sillä opetusministeriö kielsi sen levittämisen 11.5.1962 tekijänoikeuslain nojalla, joka oli tullut voimaan 8.7.1961. Lain 53 §:n 1 momentti kuuluu seuraavasti:

Jos kirjallisen tai taiteellisen teoksen suhteen tekijän kuoltua menetellään julkisesti sivistyksellisiä etuja loukkaavalla tavalla, on asetuksella määrättävällä viranomaisella valta, vaikka tekijänoikeus on lakannut tai sitä ei ole ollut, kieltää sellainen menettely (Finlex 30.9.2008).

Opetusministeriö katsoi Kynäbaari Oy:n menetelleen tämän momentin vastaisesti, koska se julkaisi kahdeksan ”klassillista lastenkirjaa” mainitsematta teoksissa, että ne olivat typistettyjä mukaelmia. Kynäbaari Oy valitti opetusministeriön päätöksestä raastuvanoikeuteen, jossa levityskielto kumottiin. Raastuvanoikeuden päätöksessä todettiin, että vaikka ”olisi ollut asianmukaista teosten nimilehdillä tai muutoin

mainita niiden olevan lyhennelmiä tai vastaavasti muunnelmia alkuperäisteoksista”, yhtiö ei kuitenkaan ollut menetellyt ”sillä tavoin sivistyksellisiä etuja loukkaavalla tavalla kuin puheena olevassa lainkohdassa tarkoitettiin”. Raastuvanoikeus määräsi valtion maksamaan Kynäbaari Oy:lle 500 markkaa korvausta oikeudenkäyntikuista. (KKO:1967-II-10.) Kynäbaari Oy ei tyytynyt raastuvanoikeuden määräämään korvaukseen ja vaati hovioikeudelta sen korottamista. Hovioikeus tutki jutun uudelleen ja totesi päätöksessään muun muassa seuraavaa:

– – , teoksen ”Pikku naisia” tyyli ja sisältö on täydellisesti muutettu ja vain teoksessa esiintyvien henkilöiden nimet ja sen sisällön päätapahtumat on otettu alkuperäisteoksesta, – – (mts.).

[Kynäbaari Oy:n teoksia ei] voida pitää alkuperäisteosten suomennoksina, vaan niistä tehtyinä mukaelmina tai lyhennelminä ja kirjalliselta arvoltaan huomattavasti alkuperäisteoksia vähäarvoisempina (mts.).

Hovioikeus katsoikin, että Kynäbaari Oy oli menetellyt ”[tekijänoikeus]lain 53 §:n 1 momentissa mainitulla tavalla julkisesti sivistyksellisiä etuja loukkaavasti”. Kynäbaari Oy valitti ratkaisusta vielä korkeimpaan oikeuteen, mutta hovioikeuden tuomio jäi voimaan korkeimman oikeuden 6.2.1967 antamalla päätöksellä. (Mts.)

Kynäbaarin *Pikku naisia* eroaa lähdetekstistä monin tavoin, kuten oikeuden päätöksessä todetaan. Alcottin teos perustuu *Kristityn vaellukseen*, mutta Kynäbaarin suomennoksesta on yhtä mainintaa lukuun ottamatta poistettu kaikki viitteet Bunyanin kertomukseen; tosin tämäkin maininta on todennäköisesti lähdes mahdotonta yhdistää *Kristityn vaellukseen*, jos lukija ei ole aiemmin tutustunut johonkin teoksen muuhun versioon. Lähdetekstin ensimmäisessä luvussa isä kehottaa tyttäriään kilvoittelemaan itsensä kanssa, ja Jo toivoo saavansa ”vaellukselleen” avuksi samanlaisen matkaoppaan kuin Kristityllä oli. Rouva March lupaa opaskirjat tyttärilleen joululahjaksi. Lähdetekstissä ei suoraan mainita, että äidin antama kirja olisi juuri *Kristityn vaellus*, mutta tämä kuitenkin käy teoksesta selvästi ilmi. Kynäbaarin suomennoksessa Jo ei puhu mitään matkaoppaasta, mutta tytöt saavat kuitenkin lahjaksi kirjat, joiden nimeksi mainitaan ”Pyhiinvaeltaja”. Tyttöjen saamaan kirjaan viitataan lähdetekstissä monta kertaa myös myöhemmissä luvuissa, kun tytöt

kamppailevat saavuttaakseen tavoitteensa. Kynäbaarin suomennoksessa teos taas ohitetaan yhdellä huomautuksella: ”Heidän äitinsä oli ollut erinomaisen kekseliäs, sillä tytöt olivat täysin tyytyväisiä lahjaansa” (Kynäbaari [1961]: 14). Myös lähdetekstin otsikot, jotka sisältävät viittauksen *Kristityn vaellukseen*, on Kynäbaarin suomennoksessa muutettu. Seuraavissa esimerkeissä on ensin lähdetekstissä käytetty otsikko, sitten vertailun vuoksi Karhulahden suomennoksen vastaava otsikko ja lopuksi Kynäbaarin suomennoksen otsikko.

Playing Pilgrims (Alcott 1962: 1)	Meg Goes to Vanity Fair (Alcott 1962: 94)
Vaellusleikki (Karhulahti 2004: 8)	Meg lähtee Turhuuden markkinoille (Karhulahti 2004: 107)
Hyviä päätöksiä (Kynäbaari [1961]: 7)	Meg saa kutsun (Kynäbaari [1961]: 54)

Kristityn vaellus -viitteiden ohella Kynäbaarin suomennoksesta on poistettu kaikki muutkin kristillisyyteen viittaavat ainekset, vaikka uskonnollisuus on lähdetekstissä melko keskeisessä roolissa. Rouva March esimerkiksi neuvoo tyttäriään rukoilemaan ja turvautumaan Jumalaan, jos heillä on vaikeaa, mutta Kynäbaarin suomennoksessa tyttöjen äiti ei vastaavia neuvoja anna. Lähdetekstissä mainitaan myös, että tyttöjen isä toimii sotilaspastorina; Kynäbaarin suomennoksessa isän todetaan yksinkertaisesti olevan sodassa. Tämä on samalla Kynäbaarin suomennoksen ainut neutraali maininta sodasta, sillä kaikki muut sotaan liittyvät viittaukset ovat kristillisten aineiden tavoin joutuneet selkeästi ideologisista syistä muokkauksen kohteeksi.

Kynäbaarin suomennoksesta paistavat läpi sodanvastaiset asenteet. Lähdetekstissä sodasta puhutaan neutraaliin sävyyn, ja siitä käytetään yksinomaan nimitystä *the war*. Tyttöjen kerrotaan kaipaavan isäänsä, mutta toisaalta heidän sanotaan myös olevan ylpeitä siitä, että isä lähti vapaaehtoisena sotilaspastoriksi, koska oli liian vanha joutuakseen armeijaan normaalia kautta. Kynäbaarin suomennoksessa sävy on sodasta puhuttaessa hyvin toisenlainen, eikä herra Marchin esimerkiksi mainita lähteneen sotaan vapaaehtoisena. Kun rouva Marchin kerrotaan kokoavan muiden rouvien kanssa paketteja sotilaille lähetettäväksi, ja sota tässä yhteydessä mainitaan

suomennoksessa toisen kerran, sen kuvaillaan olevan ”Amerikan Pohjois- ja Etelävaltioiden välinen sota neekeriorjien vapauttamiskysymyksestä” (Kynäbaari [1961]: 9). Tämä lisäys tietysti selventää sitä, mikä sota on kyseessä, mutta katkelman sävy on huomattavasti värittyneempi, kuin jos sodasta olisi esimerkiksi käytetty nimitystä *Amerikan sisällissota*. Myös seuraava sodanvastaista asennetta henkivä esimerkkikatkelma Kynäbaarin suomennoksesta on kääntäjän tekemä lisäys, jota ei ole lähdetekstissä.

Oli jouluaamu.

Herätessään aamulla neljällä Marchin sisaruksella oli vain yksi ajatus:

– On jouluku!

Muussa suhteessa heidän ajatuksensa eivät olleet erityisen iloiset.

Heidän isänsä oli kaukana sodassa. Tuossa hirveässä sodassa, joka vaati niin paljon ihmishenkä.

Sen mukaan, mitä kerrottiin, ei sodan päättymisestä vielä ollut tietoaakaan.

Jo nieleskeli kyneleitään.

Oliko nyt tosiaan jouluku?

Hän lohduttautui kuitenkin nopeasti. Oli paljon muita lapsia, jotka olivat paljon onnettomampia kuin hän ja hänen sisarensa. Sodassa kamppailevien nuorten sotilaiden äidit kärsivät varmasti enemmän kuin kukaan muu tänä joulupäivänä.

Hänen ei siis kannattanut valitella turhia.

Samat ajatukset liikkuivat toistenkin sisarten mielessä.

Ei lopultakaan ollut niin paljon syytä murehtimiseen. He olivat juuri saneet pitkän kirjeen isältään, jossa tämä kertoi voinnistaan ja kokemuksistaan. Se todisti isän olevan edelleenkin hyvissä voimissa. Asiat eivät siis voineet näissä olosuhteissa olla paremmin kuin mitä ne olivat. (Mts. 13–14.)

Edellä esiteltyjen sodanvastaisten aineiden lisääminen ja uskonnollisuuden poistaminen eivät ole ainoita Kynäbaarin suomennokseen tehtyjä muutoksia. Kynäbaarin suomennos eroaa lähdetekstistä myös tyyllillisesti ja sisällöllisesti, ja siinä on muun muassa käytetty yksinkertaisempaa kieltä kuin lähdetekstissä, kuten jo tämän luvun alussa mainitsin. Seuraava katkelma aivan teoksen alusta havainnollistaa Kynäbaarin suomennoksen yksinkertaistettua kieltä.

“Christmas won’t be Christmas without any presents,” grumbled Jo, lying on the rug.

“It’s so dreadful to be poor!” sighed Meg, looking down at her old dress.

“I don’t think it’s fair for some girls to have plenty of pretty things, and other girls nothing at all,” added little Amy, with an injured sniff.

“We’ve got father and mother and each other,” said Beth contentedly, from her corner.

The four young faces on which the firelight shone brightened at the cheerful words, but darkened again as Jo said sadly,–

“We haven’t got father, and shall not have him for a long time.” She didn’t say “perhaps never,” but each silently added it, thinking of father far away, where the fighting was. (Alcott 1962: 1.)

Jo seisoi uuniin nojaten. Hän oli pahalla tuulella ja marisi:

– Joului ei tunnu joululta ilman lahjoja!

Meg, hänen sisarensa, lisäsi:

– On hirveätä olla köyhä!

Amykin halusi osallistua keskusteluun:

– Minun mielestäni on väärin, että muut pikkutyöt aina saavat kaiken, mitä haluavat, emmekä me voi saada mitään.

Beth oli kuitenkin eri mieltä:

– Ei meillä ole syytä valittaa. Meillähän on isämme ja äitimme!

Se oli kuitenkin Jon mielestä liioittelua.

– Ensiksikään ei isämme tällä hetkellä ole täällä. Sitäpaitsi kuka tietää, kuinka kauan hän joutuu olemaan poissa luotamme!

Neljä tyttöstä ajattelivat hetkisen isäänsä, joka oli sodassa.

– Kenties emme enää milloinkaan näe häntä, huokasi Meg murheellisena. (Kynäbaari [1961]: 7.)

Kynäbaarin suomennoksessa johtolauseet on pääsääntöisesti sijoitettu ennen repliikkejä. Tämän lisäksi virkkeet ovat lyhyempiä kuin alkutekstissä, ja sivulauseita on karsittu tai muutettu päälauseiksi. Yksinkertaistetun kielen ohella toinen tyyllillinen ero Kynäbaarin suomennoksen ja lähdetekstin välillä on kolmen pisteen käyttö, jolla Kynäbaarin suomennoksessa ilmaistaan mietintätaukoa. Tämä tyylikeino ei ole peräisin lähdetekstistä. Seuraavassa esimerkissä rouva March kertoo toiseksi vanhimmalle tyttärelleen Jolle Laurien kotiopettajan toiveista Jon vanhimman sisaren Megin suhteen.

“ – – . He was perfectly open and honorable about Meg, for he told us he loved her, but would earn a comfortable home before he asked her to marry him. He only wanted our leave to love her and work for her, and the right to make her love him if he could. He is a truly excellent young man, and we could not refuse to listen to him; but I will not consent to Meg’s engaging herself so young.”

“Of course not; it would be idiotic! – – ” (Alcott 1962: 234.)

– Hän kertoi myöskin, ettei ollut vielä uskaltanut kertoa tunteistaan Megille, koska hänen taloudellinen asemansa ei vielä ole sellainen, että hän saattaisi ajatella avioliittoa . . . hänen mielestään Meg on myöskin vielä kovin nuori . . . olimme hänen kanssaan aivan samaa mieltä . . . isäsi ja minä . . . Meg voi vielä hyvin odottaa jonkun aikaa . . . mutta herra Brooke miellyttää meitä kovasti . . . isääsi ja minua . . .

Jo nyökkäsi merkiksi siitä, että oli ymmärtänyt. (Kynäbaari [1961]: 105.)

Edellinen katkelma on myös esimerkki siitä, miten teoksen tapahtumia on muutettu Kynäbaarin suomennoksessa. Lähdetekstissä rouva March tuntuu olevan vahvasti sitä mieltä, että Meg on liian nuori kihlautumaan, kun taas Kynäbaarin suomennoksesta välittyvä kuva, että ennemminkin herra Brooke on Megin iästä huolissaan. Myös edellistä esimerkkiä seuraava keskustelu on erilainen lähdetekstissä kuin Kynäbaarin suomennoksessa. Lähdetekstissä Jo vastustaa kiihkeästi ajatusta siitä, että isosisko rakastuisi ja menisi naimisiin. Kynäbaarin versiossa Jo puolestaan suhtautuu asiaan melko neutraalisti, ehkä jopa hieman kujeillen. Kirjan tapahtumia onkin muutettu Kynäbaarin suomennoksessa kauttaaltaan, ja joidenkin muutosten johdosta tapahtumat saavat lähdetekstistä poikkeavan sävyn. Toisaalta taas useat muutokset ovat varsin vähäisiä, kuten seuraavassa esimerkissä. Lähdetekstissä rouva March on juuri pyytänyt Laurieta käväisemään postitoimistossa, koska herra Marchilta ei tavallisuudesta poiketen ole tullut kirjettä. Rouva March epäilee, että postin kulku on viivästynyt, mutta ovikello keskeyttää hänen mietteensä. Kynäbaarin suomennoksessa puolestaan kerrotaan, että Laurie on ennen ovikellon soittoa kuvaillut Marchin perheelle riitaa, jonka hän on käynyt isoisänsä kanssa.

A sharp ring interrupted her, and a minute after **Hannah came in with a letter** (Alcott 1962: 184).

Äkkiä ovikelloa soitetiin kiivaasti.

Meg juoksi avaamaan.

Jo huomautti:

– Voisi luulla, että on tulipalo.

Meg palasi hetkisen kuluttua huoneeseen.

Hänellä oli kädessään sininen kirjekuori. (Kynäbaari [1961]: 81.)

Edellisessä esimerkkipöytäkirjassa ovelle toimitetun sähkösanoman vastaanottaja on vaihtunut, eikä tämä vähäinen muutos vaikuta tarinan tunnelmaan tai mielikuvaan kirjan henkilöistä. Toisaalta juuri tämän vuoksi tuntuu hivenen erikoiselta, että tarinan

kulkua on ylipäänsä muutettu. Kaikki Kynäbaarin suomennoksen muutokset eivät kuitenkaan ole yhtä vähäisiä, ja jotkut käännösratkaisut vaikuttavat melko olennaisesti siihen, millainen mielikuva tarinan henkilöistä lukijalle muodostuu. Tätä havainnollistaa seuraava esimerkki, jossa Jo itkee salaa yöllä, koska on aiemmin päivällä myynyt kauniit, pitkät hiuksensa peruukkeja valmistavalle kampaajalle, jotta Washingtoniin matkustava äiti voisi rahojen avulla paremmin huolehtia sotilassairaalassa makaavan isän tervehtymisestä. Hereillä oleva Meg kuulee Jon tukahdutetun nyyhkytyksen.

“Jo, dear, what is it? Are you crying about father?”

“No, not now.”

“What then?”

“My—my hair!” burst out poor Jo, trying vainly to smother her emotion in the pillow.

It did not sound at all comical to Meg, who kissed and caressed the afflicted heroine in the tenderest manner.

“I’m not sorry,” protested Jo, with a choke. “I’d do it again to-morrow, if I could. It’s only the vain, selfish part of me that goes and cries in this silly way. **Don’t tell any one, it’s all over now.** —” (Alcott 1962: 192.)

– Mikä sinua vaivaa, Jo? Miksi itket?

– Tukkani . . . !

– Tukkasi?

– Ni-hiin . . . !

– **Mutta sehän oli isän hyväksi, sanoi Meg moittivalla äänellä.**

Jo nyyhki edelleen:

– Tiedän sen, enkä kadukaan! Minulla on vain niin ikävä hiuksiani . . . ne ovat aina olleet ainoa kauneuteni ja ylpeyteni.

Meg yritti lohduttaa:

– Ne kasvavat pian uudelleen, saatpa nähdä!

Tätä ei Jo ilmeisesti ollut lainkaan tullut ajatelleeksi, sillä hänen kyyneleensä kuivuivat heti ja hän näytti iloisemmalta. (Kynäbaari [1961]: 92–93.)

Edellisen esimerkin lähdetekstistä poikkeava käänнос vaikuttaa henkilöahmoista muodostuvaan mielikuvaan. Lähdetekstissä isosisko Meg suhtautuu Jon itkuun myötätuntoisesti ja ymmärtäväisesti, kun taas Kynäbaarin suomennoksessa Meg paheksuu hänen reaktiotaan. Toisaalta Jon kyyneleet myös kuivuvat Kynäbaarin katkelmassa hetkessä, ja hänestä syntyy tämän perusteella lapsekkaampi kuva kuin lähdetekstin esimerkistä, jossa hän Megin lohduttelusta huolimatta häpeää itkuaan eikä halua muiden tietävän siitä. Tämän katkelman muokkaaminen selittynee sillä, että Kynäbaarin suomennoksessa on todennäköisesti haluttu välittää lukijalle ajatus

siitä, että toisia ihmisiä pitäisi auttaa ja että yhteisen hyvän puolesta pitäisi myös olla valmis tekemään uhrauksia.

Kynäbaarin suomennokseen on tehty kaiken kaikkiaan niin paljon muutoksia, että tuntuu oikeastaan hieman erikoiselta, että Alcottin teos on ylipäänsä valittu käännettäväksi. Kynäbaari Oy:llä oli varmasti kuitenkin syynsä julkaista oma versionsa *Pikku naisista*. Näitä syitä pohdin seuraavassa luvussa, jonka aloitan yhteenvedolla tutkielmani tuloksista. Pohdin seuraavassa luvussa myös sitä, onko uudistettua suomennosta tai Kynäbaarin suomennosta tarkoituksenmukaista ottaa huomioon, kun suomennoksia tarkastellaan uudelleenikäntämishypoteesin näkökulmasta. Luvun päätteeksi arvion, toteutuuko hypoteesi *Pikku naisten* tapauksessa.

4.4 Yhteenveto ja päätelmiä

Tässä tutkielmassa tarkastelin Louisa May Alcottin *Little Women* -teoksen neljää eri suomennosversiota. Tavoitteeni oli ensin selvittää, miten eri aikakausina tehdyt käännökset eroavat toisistaan. Alcottin teos ilmestyi ensimmäisen kerran suomeksi vuonna 1916 Tyyni Haapasen kääntämänä, ja viimeisin versio teoksesta on Sari Karhulahden suomennos vuodelta 2004. Näiden suomennosten ilmestymisen välisenä aikana suomen kirjakieli ja suomalainen yhteiskunta ovat kehittyneet sekä lasten- ja nuortenkirjallisuudelle asetetut vaatimukset muuttuneet. Nämä muutokset ovat heijastuneet myös suomennoksiin. Haapasen suomennos uudistettiin kieliasultaan vuonna 1962, jolloin ensimmäisen painoksen ilmestymisestä oli kulunut 46 vuotta. Karhulahden suomennos puolestaan ilmestyi 42 vuotta uudistetun suomennoksen jälkeen, joten oli ilmeistä, että teosten välillä olisi kielellisiä eroja. Suomennokset poikkeavatkin toisistaan muun muassa sanastollisesti ja kieliopillisesti.

Sekä Haapasen suomennoksessa että uudistetussa suomennoksessa on käytetty nykyisestä poikkeavia kirjoitusasuja ja kieliopillisia muotoja, ja tämä on mielestäni suurin syy siihen, että niiden kieliasu vaikuttaa nykyään vanhahtavalta. Molemmissa suomennoksissa on lisäksi käytetty joitakin vanhahtavia sanoja, ja joidenkin sanojen

merkitykset ovat ajan oloon muuttuneet niin, että erityisesti muutamat Haapasen sananvalinnat ovat nykynäkökulmasta katsoen tahattoman koomisia. Toisaalta myös Karhulahti on käyttänyt suomennoksessaan joitakin vanhahtavan sävyisiä sanoja sopivan tunnelman luomiseksi.

Haapasen suomennos, uudistettu suomennos ja Karhulahden suomennos eroavat toisistaan myös rakenteellisesti. Tämä ei kuitenkaan varsinaisesti johdu kielen kehityksestä vaan ennemminkin kääntämiskäytäntöjen muuttumisesta. 1900-luvun alkupuolella oli yleistä, että käännökset noudattivat lähdetekstin rakenteita, eikä Haapasen suomennos ole tästä poikkeus. Uudistetussa suomennoksessa osa lähdetekstin rakenteita noudattavista katkelmista on muutettu, osa on jätetty ennalleen. Karhulahden suomennos on rakenteeltaan nykykirjakielen mukainen.

Kielen ja kääntämiskäytäntöjen kehityksen ohella myös yhteiskunnassa ja lasten- ja nuortenkirjallisuudelle asetetuissa vaatimuksissa tapahtuneet muutokset ovat heijastuneet suomennoksiin. Yhteiskunnan muutokset näkyvät mielestäni lähinnä Kynäbaari Oy:n vuonna 1961 julkaisemassa mukaelmassa, joka on neljäs tässä tutkielmassa tarkastelemani *Pikku naisia* -suomennos. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden sisällytettiin 1960-luvulla vasemmistolaisia aatteita, kuten jo tutkielmani sivulla 19 mainitsin. Kynäbaarin suomennos on tästä hyvä esimerkki, sillä siihen on esimerkiksi lisätty katkelmia, jotka kuvastavat sodanvastaisia asenteita, ja tämän lisäksi teoksesta on poistettu kaikki uskonnollisuuteen viittaavat ainekset. Lisäksi Kynäbaarin suomennoksessa on korostettu jopa lähdetekstiä opettavaisemmassa hengessä muun muassa sitä, että yhteisen hyvän edistäminen tulisi asettaa oman edun tavoittelun edelle.

Lasten- ja nuortenkirjallisuudelle asetetuissa vaatimuksissa tapahtuneet muutokset kuvastuivat selvimmin puolestaan Haapasen suomennoksesta ja uudistetusta suomennoksesta. 1900-luvun alussa suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden piti olla sekä viihdyttävää että opettavaista, ja kirjojen keskeisiä teemoja olivat esimerkiksi kristinusko ja hyväntekeväisyysaate. Tässä valossa on helppo ymmärtää, miksi *Little Women* on alun perin valittu käännettäväksi. Alcottin teos perustuu *Kristityn*

vaellukseen, ja kristillisyys on *Pikku naisissa* melko korostetusti esillä muutenkin. Marchin perhe myös auttaa vähäosaisia naapureitaan, ja tämän lisäksi teoksessa korostetaan työnteon merkitystä, mikä puolestaan käy yksiin luterilaisen työmoraalin kanssa. *Little Women* ei kuitenkaan täydellisesti vastannut 1900-luvun alun lastenkirjallisuudelle asetettuja vaatimuksia, sillä Haapasen suomennosta on jonkin verran muokattu. Haapanen kirjoittaa vuonna 1926 ilmestyneessä *Lapset ja kirjat* -vihkosessaan, että lastenkirjallisuuden tulee olla ”siveellisesti kasvattavaa” (Haapanen-Tallgren 1926: 7). Haapanen ei nähtävästi pitänyt tanssimista riittävän ”siveellisenä” ajanvietteenä, koska suomennoksesta puuttuvat kaikki lähdetekstin katkelmat, joissa kuvataan Megin ja Jon tanssivan. Muitakin tanssimiseen liittyviä viittauksia on poistettu, ja vaikka lähdetekstin kahdessa eri luvussa kuvaillaan tanssiaisia, Haapasen suomennoksessa tanssiminen mainitaan ainoastaan ikään kuin ohimennen.

Kaikki Haapasen suomennoksesta poistetut katkelmat puuttuvat myös uudistetusta suomennoksesta, ja tämän lisäksi uudistettuun suomennokseen on tehty lukuisia muitakin poistoja. Uudet poistot selittynevät ainakin osittain sillä, että 1960-luvun suomenkielisessä lasten- ja nuortenkirjallisuudessa haluttiin välttää avointa opettavaisuutta. Useat uudistetusta suomennoksesta puuttuvat katkelmat ovat korostetun opettavaisia, mutta toisaalta uudistustyön yhteydessä on poistettu myös tahattoman koomisia katkelmia sekä lähdetekstin rakenteita noudattavia hankalia ilmauksia. Poistojen johdosta uudistettu suomennos on useita kymmeniä sivuja lyhyempi kuin lähdeteksti, ja mielestäni uudistettua suomennosta voisi kutsua jopa *kätketyksi lyhennelmäksi* Klingbergin nimitystä käyttäen, koska teoksessa ei ole mainintaa siitä, että sitä on lyhennetty.

Myös Kynäbaarin suomennosta on lyhennetty huomattavasti. Tämän lisäksi teos on kielellisesti melko yksinkertainen ja selvästi suunnattu nuoremmille lukijoille kuin lähdeteksti tai muut suomennokset. Koska Kynäbaarin suomennokseen on tehty myös merkittäviä, vasemmistolaisiin aatteisiin pohjautuvia muutoksia, voisi ajatella, että olisi ollut yksinkertaisinta jättää *Kristityn vaellukseen* perustuva teos kokonaan kääntämättä ja valita tilalle jokin yhtiön arvomaailmaan valmiiksi paremmin

soveltuva teos. Kynäbaari Oy on todennäköisesti kuitenkin tavoitellut suomennokse-
laan kahta asiaa: ensinnäkin klassikon asemaan kohonneen tunnetun teoksen on voitu
olettaa käyvän kaupaksi, mikä on puolestaan ollut tae siitä, että mahdollisimman laaja
lukijakunta tutustuisi yhtiön kannattamiin aatteisiin ja ihanteisiin. Näiden aatteiden ja
ihanteiden liittäminen teokseen on saattanut kuitenkin olla ainakin osasy siihen, että
Kynäbaarin *Pikku naisten* levittäminen kiellettiin muiden *Luxus*-sarjaan kuuluneiden
teosten tavoin². Toisaalta Kynäbaarin suomennokseen on tehty myös monia sellaisia
muutoksia, joille ei tunnu olevan minkäänlaista perustetta, ja tämä on varmasti omalta
osaltaan vaikuttanut korkeimman oikeuden päätökseen.

Vuoden 1961 tekijänoikeuslaki on myös tullut voimaan samana vuonna ilmestyneen
Luxus-sarjan kannalta epäedulliseen aikaan; teosten suomennostyö on todennäköisesti
aloitettu jo jonkin aikaa ennen lain voimaantuloa, eikä tulevan lain sisällöstä varmasti
tuossa vaiheessa vielä ole kääntäjillä tai kustantajalla ollut tarkkaa kuvaa. Vaikka
teoksiin tehdyt muutokset olivat korkeimman oikeuden mukaan uuden tekijänoikeus-
lain vastaisia, toisen luvun päätteeksi esittelemäni skoposteorian näkökulmasta
Kynäbaarin *Pikku naisia* -suomennosta voisi kuitenkin pitää jopa osittain onnistunee-
na. Jos Kynäbaari Oy:n tavoitteena on ollut tarjota lähdetekstin ja Haapasen
suomennoksen lukijakuntaa nuoremmalle yleisölle sodanvastaisia asenteita välittävä
ja uskonnollisuudesta vapaa teksti, suomennos epäilemättä täyttää tehtävänsä.
Toisaalta yhtiön tarkoituksena on varmasti ollut myös teoksen myyminen, ja tämä
tavoite luonnollisesti jäi levityskiellon myötä saavuttamatta.

Kielen ja yhteiskunnan kehitys sekä lasten- ja nuortenkirjallisuudelle asetettujen
vaatimusten muutokset näkyvät *Pikku naisten* suomennoksissa monin eri tavoin.
Tavoitteeni oli näiden muutosten selvittämisen jälkeen tutkia, ovatko suomennokset
uudelleenkääntämishypoteesin mukaisia eli onko Haapasen suomennosta kotoutettu
enemmän kuin myöhemmin ilmestyneitä suomennosversioita. Haapasen suomen-

² *Robinson Crusoe* -adaptaatioita tutkinut Merja Sagulin (2005: 168–169) toteaa, että Kynäbaarin
Robinson Crusoe -suomennoksen levityskiellon syynä on todennäköisesti pohjimmiltaan ollut
perinteisten moraaliarvojen puolustaminen, vaikka kieltoa perusteltiin teoksen kirjallisen ja
sivistyksellisen arvon turmelemisella. Sagulin arvelee, että uskonnosta irtautunut ja sosiaalisia ihanteita
kuten suvaitsevaisuutta ja yhteisöllistä sopusointua korostanut Kynäbaarin suomennos on sotinut 1960-
luvun alun pedagogisia ja kirjallisia ihanteita vastaan.

noksen ja Karhulahden suomennoksen kotouttamisasteen vertaileminen on verrattain ongelmatonta, mutta asia mutkistuu, jos kaksi muutakin suomennosversiota otetaan huomioon. Onko Haapasen suomennoksen uudistettua laitosta tai Kynäbaarin toisena ilmestynyttä vapaata tulkintaa lähdetekstistä kuitenkin tarkoituksenmukaista ottaa huomioon, kun arvioidaan uudelleenikäntämishypoteesin toteutumista *Pikku naisten* tapauksessa?

Oikeuden päätöksessä todetaan, että Kynäbaarin suomennos ei itse asiassa ole suomennos vaan alkuperäisteoksen vähäarvoinen mukaelma. Pitäisikö se siis tämän vuoksi jättää huomioimatta, vai voisiko tuomioistuimen näkemyksen teoksen statuksesta jopa kyseenalaistaa? Vaikka olemme jatkuvasti tavalla tai toisella tekemisissä käännösten kanssa, käännöksen määrittelemine tyhjentävästi on kuitenkin hankalaa. Tämän vuoksi esimerkiksi toisessa luvussa esittelemieni käännöstutkijoiden Touryn ja Chestermanin määritelmätkin eroavat toisistaan. Touryn mukaan käännöksenä voidaan pitää mitä tahansa tekstiä, jonka voidaan olettaa pohjautuvan toisessa kulttuurissa ja toisella kielellä tuotettuun tekstiin, ja Kynäbaarin suomennos kiistämättä perustuu Alcottin *Little Women* -teokseen. Chesterman taas toteaa, että kohdekulttuurissa huonoksi määriteltyä käännöstäkin pidetään joka tapauksessa käännöksenä, ja tästäkin syystä Kynäbaarin suomennosta voisi siis kutsua käännökseksi. Toisaalta Chesterman toteaa myös, että teksti on käännös silloin, kun se kohdekulttuurissa hyväksytään käännökseksi, ja tästä näkökulmasta Kynäbaarin suomennosta ei voisi ehkä sittenkään pitää käännöksenä korkeimman oikeuden asettaman levityskiellon tähden.

Uudelleenikäntämishypoteesin kannalta ei kenties kuitenkaan ole oleellista, nimitetäänkö Kynäbaarin *Pikku naisia* -teosta käännökseksi vai mukaelmaksi, koska kyseessä on joka tapauksessa selkeästi uusi tulkinta lähdetekstistä, ja tämän vuoksi sen huomioon ottaminen hypoteesin toteutumista arvioitaessa voisi myös olla perusteltua. Uudelleenikäntämishypoteesissa on kuitenkin kyse ensimmäisten ja myöhempien käännösten kotouttamiseroista, ja Kynäbaarin suomennoksen ja Haapasen suomennoksen välillä tämän vertailun tekeminen on hyvin vaikeaa, koska Kynäbaarin suomennosta on muokattu varsin perinpohjaisesti monin eri tavoin.

Kynäbaarin suomennos onkin hyvin poikkeuksellinen, eikä sen tarkasteleminen uudelleenikäntämishypoteesin näkökulmasta mielestäni loppujen lopuksi olisi tarkoituksenmukaista. Hypoteesin tutkimisen kannalta on epäolennaista, onko yksittäistä, levityskieltoon joutunutta käännoästä kotoutettu enemmän vai vähemmän kuin teoksen ensimmäistä käännoästä, sillä tämänkaltainen asetelma ei varmasti toistu usein.

Uudistetun suomennoksen ja Haapasen suomennoksen kotouttamisasteen vertaileminen ei puolestaan tuota ongelmia, mutta kotouttamisesta johtuvat erot näiden suomennosversioiden välillä ovat varsin merkityksettömiä. Uudistetusta suomennoksesta on poistettu ainoastaan yksi kirjallinen viite, joka on Haapasen suomennoksessa samassa muodossa kuin lähdetekstissä, ja tämän lisäksi uudistetussa suomennoksessa on lyhyen selityksen avulla selvennetty *Rotten Row* -viittausta, mitä Haapasen suomennoksessa ei ole tehty. Tarkasteltaessa Haapasen suomennosta ja uudistettua suomennosta rinnakkain onkin helppo havaita, että tekstiä on uudistettu nimenomaan kielellisesti, kuten teoksen kahdeksannen painoksen nimiölehdellä mainitaan.

Uudistetusta suomennoksesta on kuitenkin myös poistettu lukuisia eripituisia katkelmia, ja tästä syystä Haapasen suomennoksen voisi sanoa olevan lähempänä lähdetekstiä kuin myöhemmin ilmestyneen uudistetun suomennoksen. Uudistettu suomennos ei kuitenkaan ole uusi tulkinta lähdetekstistä vaan kiistatta edelleen Haapasen suomennos, jonka kieliasu on tarkistettu. Näin ollen ei mielestäni olisi perusteltua, että uudistettu suomennos otettaisiin huomioon, kun *Pikku naisia* tarkastellaan uudelleenikäntämishypoteesin näkökulmasta. Jos uudistettua suomennosta olisi kotoutettu selvästi enemmän tai vähemmän kuin Haapasen suomennosta tai jos sitä olisi muokattu niin paljon, että se olisi enää vain vaivoin tunnistettavissa Haapasen suomennokseksi, sen huomioiminen hypoteesin toteutumista arvioitaessa olisi ollut huomattavasti perustellumpaa.

Haapasen suomennos ja Karhulahden suomennos ovat selkeästi kaksi eri tulkintaa *Little Women* -teoksesta, ja teosten välillä on myös kotouttamisesta johtuvia eroja. Karhulahden suomennoksessa lähes kaikkia kirjallisia viitteitä on jollakin tavoin

kotoutettu, kun taas Haapasen suomennoksesta on poistettu muutama viite, ja sen lisäksi kahden suomentamattoman teoksen nimet on käännetty. Muut kirjalliset viitteet ovat Haapasen suomennoksessa samassa muodossa kuin lähdetekstissä. Ranskan-, saksan- ja latinankielisiä ilmauksia on molemmissa suomennoksissa kotoutettu varsin tasapuolisesti. Lähdetekstissä mainitut amerikkalaisen aamiaisen ruokalajit taas on korvattu suomalaisesta aamupalapöydästä tutuilla ruuilla ainoastaan Haapasen suomennoksessa, ja *Pikku naisten* tarinalle taustan luova viittaus Amerikan sisällissotaan on kotoutettu yksinomaan Karhulahden käännöksessä. Molemmat kääntäjät ovat kotouttaneet erisnimiä: Haapasen suomennoksessa kahden palvelijan nimet on suomalaistettu, Karhulahti taas on suomentanut kaikki tyttöjen keksimät kuvailevat nimet. Karhulahti on lisäksi kääntänyt puhuttelunimet, jotka Haapasen suomennoksessa ovat muodossa *Miss*, *Mrs.* ja *Mr.* Karhulahti on myös selventänyt *Rotten Row* -viittausta, mitä Haapasen suomennoksessa ei ole tehty.

Sekä Haapasen suomennosta että Karhulahden suomennosta on siis kotoutettu monin tavoin, eikä suomennosten kotouttamisasteessa ole kovinkaan suurta eroa. Viimeisimpänä ilmestynyttä Karhulahden suomennosta on kuitenkin kotoutettu hieman enemmän kuin ensimmäisenä ilmestynyttä Haapasen suomennosta, joten uudelleenkääntämishypoteesi ei näin ollen toteudu *Pikku naisten* tapauksessa. Karhulahden suomennos on kuitenkin siinä mielessä lähimpänä lähdetekstiä, että siihen ei ole tehty lainkaan poistoja toisin kuin Haapasen suomennokseen ja uudistettuun suomennokseen. Tarkasteltuani *Pikku naisten* kotoutettuja, kotouttamattomia sekä muutoin muokattuja aineksia sanoisin, että suomennoksiin on ilmestymisjärjestyksen sijaan vaikuttanut ennemminkin niiden ilmestymisajankohta. Erilaiset tekijät ovat eri aikakausina vaikuttaneet käännösprosessiin ja samalla kääntäjien kotouttamisratkaisuihin. Näitä tekijöitä pohdin tarkemmin tutkielmani seuraavassa ja samalla viimeisessä luvussa.

5. Pohdintaa

Little Women -teos on lähes joka suhteessa sellainen kuin lapsille ja nuorille suunnatun kirjan piti 1900-luvun alun Suomessa olla: opettavainen, hauska ja sopivasti moraalinen. Tämän vuoksi ei olekaan ihme, että teos vuonna 1916 julkaistiin suomeksi. Tämän päivän realistinen nuortenkirja on kuitenkin hyvin kaukana 1900-luvun alun ihanteista, ja nykyisin teoksissa käsitellään nuorten arkitodellisuutta sekä siihen liittyviä, joskus vakaviakin ongelmia. Mikä siis *Pikku naisten* viattomassa tarinassa edelleen kiehtoo niin, että teoksesta kannatti julkaista uusi suomennos 136 vuotta lähdetekstin ilmestymisen jälkeen? Nykynäkökulmasta *Pikku naisten* tarina on epäilemättä ennen kaikkea kurkistus menneeseen aikakauteen ja tuon ajan nuoren tytön maailmaan. Moni lukija tarttuu teokseen todennäköisesti myös siksi, että se on klassikko, jota esimerkiksi äiti, vanhempi sisar tai ystävä on suositellut. Vaikka Alcottin teos on kristillinen ja paikka paikoin hyvin opettavainen, se on kuitenkin myös varsin humoristinen ja tietyllä tavalla melko ajaton. Epäonnistuneet ruuanlaittoyrietykset, siskosten väliset riidat, itse kirjoitetut ja esitetyt näytelmät, aikuistuminen sekä ensimmäiset ihastukset kuuluvat tai voisivat kuulua nuoren tytön kokemusmaailmaan myös nykypäivänä.

Alcottin teoksesta on ilmestynyt kaikkiaan neljä erilaista suomennosversiota, ja siksi se oli mielestäni uudelleenkääntämishypoteesin kannalta ihanteellinen tutkimuskohde. Päätin kuitenkin eri suomennosversioita arvioituani tarkastella ainoastaan Haapasen ja Karhulahden suomennoksia uudelleenkääntämishypoteesin näkökulmasta. Mielestäni tutkielmani tulokset tästä huolimatta selventävät kuvaa siitä, mitkä lähdetekstin ominaisuudet saattavat vaikuttaa kääntäjän kotouttamisratkaisuihin. Uudelleenkääntämishypoteesin mukaan käännösten kotouttamisaste määräytyy niiden ilmestymisjärjestyksen perusteella, ja oletamus on, että ensimmäisiä käännöksiä kotoutetaan enemmän kuin uudelleenkäännöksiä. Totesin kuitenkin jo aiemmin tutkielmassani, että etenkin lasten- ja nuortenkirjojen käännöksiin vaikuttavat varsin todennäköisesti muutkin tekijät kuin niiden ilmestymisjärjestys.

Lasten- tai nuortenkirjan käännösprosessiin kuuluu olennaisena osana lukijan tietämyksen ja ymmärryskyvyn arvioiminen, ja kääntäjä saattaa arvionsa perusteella kotouttaa lähdekulttuuriin liittyviä viittauksia, jotka hän aikuisille suunnattua teosta kääntäessään jättäisi ennalleen. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden kääntämiseen ei mielestäni päde uudelleenikäntämishypoteesiin liittyvä ajatus, jonka mukaan myöhempää käännöstä ei tarvitsisi kotouttaa yhtä paljon kuin ensimmäistä käännöstä, koska teos on kohdekulttuurissa valmiiksi tuttu. Vaikka lastenkirjaklassikon uudelleenikännöstä lukevat varmasti toisinaan myös aiemman käännöksen tuntevat aikuiset, nuorille lukijoille vanha tulkinta on varsin todennäköisesti vieras, ja kääntäjänkin mitä luultavimmin tekee kotouttamisratkaisunsa aivan kuin kyseessä olisi teoksen ensimmäinen käännös.

Mielestäni lähdetekstin kulttuurisidonnaisten viittausten luonne saattaa vaikuttaa huomattavasti kotouttamistarpeeseen. Esimerkiksi kirjalliset viittaukset, joita *Little Women* -teoksessa on runsaasti, voivat tietyssä mielessä vanheta suhteellisen nopeastikin. Joitakin kirjoja toki luetaan sukupolvesta toiseen, mutta monet teokset ovat suosittuja vain tietynä ajanjaksona, ja viittaukset tällaisiin teoksiin saattavat uudelleenikännöksissä kaivata selvennystä. Tästä hyvä esimerkki on vaikkapa *Kristityn vaellus*, johon *Little Women* -teoksessa viitataan. Haapasen suomennoksen ilmestymisen aikaan *Kristityn vaellus* oli suomalaisille nuorille tuttu, mutta Karhulahden suomennoksessa viitteitä on kotoutettu, koska epäilemättä enää vain harva nykynuori tuntee teoksen.

Karhulahden suomennoksessa on toisaalta kotoutettu muitakin kirjallisia viitteitä enemmän kuin ensimmäisenä ilmestyneessä Haapasen suomennoksessa, vaikka monet *Little Women* -teoksessa mainitut kirjat eivät ole olleet sen tunnetumpia 1900-luvun alun Suomessa kuin ne ovat nykyäänkään. Etenkin suomentamattomien teosten sisällöstä on todennäköisesti kuitenkin ollut melko vaikea löytää tietoa 1900-luvun alussa ja otaksuttavasti vielä 1960-luvullakin, jolloin uudistettu suomennos ilmestyi. Nykyään Fennican aineistotietokannan avulla on helppo selvittää suomennetut nimikkeet, ja suomentamattomista teoksista voi puolestaan varsin vaivattomasti etsiä kuvauksia internetistä, mikä helpottaa esimerkiksi selittävien käännösten luomista.

Historiallisia viitteitä ei myöskään ole välttämättä aina tarpeen kotouttaa ensimmäisessä käännöksessä, vaikka se uudelleen­käännöksessä olisikin paikallaan. Lähdetekstissä mainittu historiallinen tapahtuma – esimerkiksi *Pikku naisissa* Amerikan sisällissota – saattaa teoksen julkaisuajankohtana olla hyvinkin ajankohtainen, ja jos ensimmäinen käännös julkaistaan melko pian lähdetekstin jälkeen, ei viitettä ehkä tarvitse kotouttaa. Kun teos käännetään uudelleen, kotouttaminen voi kuitenkin olla tarpeen, koska tällöin lähdetekstissä mainittu tapahtuma saattaa kuulua jo melko kaukaiseen historiaan, jota nuoren lukijan ei voi olettaa tuntevan.

Kun ensimmäisen käännöksen ja uudelleen­käännöksen ilmestymisen välillä on kulunut kauan aikaa, lähdekulttuuriin kuuluvien tapojen ja käytäntöjen tuntemus on puolestaan saattanut kohdekulttuurissa kasvaa, jolloin uudelleen­käännöstä ei tällaisten viittausten osalta tarvitse kotouttaa yhtä paljon kuin ensimmäistä käännöstä. Karhulahden suomennoksessa ei esimerkiksi ole muokattu amerikkalaiseen ruokakulttuuriin liittyviä viittauksia, joita on kotoutettu Haapasen suomennoksessa. Haapasen suomennoksen ilmestymisen aikaan amerikkalainen kulttuuri onkin varmasti ollut suomalaisille lukijoille vieraampi kuin 2000-luvun alussa, jolloin Karhulahden suomennos ilmestyi. Näin ollen olisi voinut olettaa, että Haapasen suomennoksessa olisi kotoutettu ruokakulttuuriviittausten ohella myös muita amerikkalaisiin tapoihin liittyviä viittauksia. Teoksen tapahtumat kuitenkin sijoittuvat perhepiiriin, eikä neljän amerikkalaisen sisaruksen kotoisia puuhia ole tarvinnut selventää suomalaisille lukijoille 1900-luvun alussakaan, vaikka tarina sijoittuikin vieraaseen kulttuuriin.

Uudelleen­kääntämishypoteesi ei saa vahvistusta *Pikku naisten* suomennosten vertailun perusteella, sillä Karhulahden suomennosta on kotoutettu jonkin verran enemmän kuin ensimmäisenä ilmestynyttä Haapasen suomennosta. Sanoisinkin, että tutkielmani tulokset tukevat uudelleen­kääntämishypoteesin sijaan Paloposken ja Koskisen olettamusta siitä, että ilmestymisjärjestys ei ole ainoa käännöksiin vaikuttava tekijä. *Pikku naisia* on suunnattu lapsille tai varhaisnuorille, eikä aiempien suomennosversioiden näin ollen voi olettaa olevan tuttuja teoksen ensisijaiselle

lukijakunnalle. Tämän vuoksi on luonnollista, että Karhulahti on kotouttanut suomen-
nostaan siinä missä Haapanenkin.

Pikku naisten esimerkki osoittaa myös, että lähdetekstistä ei välttämättä ole tehty vain
kahta tai useampaa käännöstä, joiden kotouttamisastetta olisi vaivatonta vertailla.
Kynäbaarin suomennos luonnollisesti on melko äärimmäinen esimerkki tavalli-
suudesta poikkeavasta käännöksestä, mutta käännetyn teoksen kieliäsun uudistaminen
ei ole millään tavoin epätavallista. Tässä tutkielmassa päätin jättää uudistetun
suomennoksen huomioimatta uudelleenikäntämishypoteesin toteutumista tarkastel-
lessani, koska teokseen tehdyt muutokset olivat etupäässä kielellisiä. Jossakin toisessa
tapauksessa vanhan käännöksen uudistetun laitoksen huomioiminen voisi kuitenkin
hyvinkin olla perusteltua, mutta on vaikea arvioida, miten ja missä määrin teosta olisi
tällöin pitänyt muuttaa.

Käännösten väliset erot eivät aina myöskään johdu pelkästään kotouttamisesta.
Esimerkiksi lasten- ja nuortenkirjoja saatetaan muokata kääntämisen yhteydessä
siksikin, että jotkin lähdetekstin ainekset ovat ristiriidassa kohdekulttuuristen arvojen
tai normien kanssa. Toisaalta Haapasen suomennoksesta on uudistamisen yhteydessä
poistettu myös muun muassa hankalia, lähdetekstin rakenteita noudattavia katkelmia
mahdollisesti sen vuoksi, että poistaminen on ollut yksinkertaisempaa kuin
katkelmien muokkaaminen uudelleen. Tämä olikin mielestäni ehkä yllättävin
suomennosten vertailun yhteydessä ilmi tullut seikka, sillä uudistetussa suomennok-
sessa ei ole mainintaa siitä, että sitä olisi lyhennetty. Poistetut katkelmat eivät pääosin
kuitenkaan ole kovin pitkiä, joten uudistustyön tekijä ei ole ehkä kiinnittänyt
huomiota siihen, että on poistoja tehdessään tullut samalla lyhentäneeksi teosta melko
tuntuvasti.

WSOY olisi 1960-luvulla luonnollisesti voinut vanhan suomennoksen uudistamisen
sijaan myös julkaista *Pikku naisista* täysin uuden suomennoksen, mutta se ei
kuitenkaan tehnyt niin. Tähän voi olla monia syitä. Uuden suomennoksen teettäminen
olisi todennäköisesti ollut sekä hitaampaa että kalliimpaa kuin vanhan suomennoksen
uudistaminen, ja WSOY on mitä luultavimmin halunnut saada markkinoille

Kynäbaarin tavanomaisesta poikkeavan käännöksen rinnalle oman uudistetun suomennoksensa mahdollisimman pian. Kustannuspäätökseen on toisaalta saattanut vaikuttaa myös *Luxus*-sarjan levityskielto, josta on varmasti keskusteltu kustantajien piirissä.

Opetusministeriö asetti *Luxus*-sarjan levityskieltoon toukokuussa 1962, ja kielto jäi voimaan Kynäbaari Oy:n valituksista huolimatta korkeimman oikeuden päätöksellä vuonna 1967. Yhtiön katsottiin menetelleen ”julkisesti sivistyksellisiä etuja loukkavalla tavalla”, koska se ei maininnut julkaisemissaan kirjoissa, että ne olivat lähde-teosten lyhennettyjä mukaelmia. Jos tämä maininta olisi Kynäbaarin teoksissa ollut, levityskielto olisi hyvinkin saatettu kumota tai sitä ei ehkä olisi alun perinkään asetettu. Jos taas esimerkiksi *Pikku naisia* -suomennokseen tehdyt muutokset olisivat olleet puhtaasti aatteellisia, tekstin muokkaaminen olisi tässäkin tapauksessa ehkä saatettu helpommin hyväksyä. Teokseen on kuitenkin tehty myös lukuisia tarpeettoman tuntuisia muutoksia, ja tämä on varmasti painanut vaakakupissa, kun levityskieltoa on käsitelty eri oikeusasteissa. Vaikka Kynäbaari olisikin saanut vapaasti levittää suomennostaan, siitä olisi tuskin kuitenkaan koskaan otettu lukuisia uusia painoksia kuten Haapasen suomennoksesta. Alcottin teoksen entuudestaan tuntevat aikuiset olisivat todennäköisesti vieroksuneet Kynäbaarin suomennokseen tehtyjä muutoksia, ja ennen pitkää heitä olisi ollut vaikea saada hankkimaan teosta lapsilleen luettavaksi.

Pikku naisten neljän eri suomennosversion vertailu osoittaa mielestäni ennen kaikkea sen, että hyvin monenlaiset tekijät voivat vaikuttaa käännösten luonteeseen ja esimerkiksi kääntäjän kotouttamisratkaisuihin. Ilmestymisjärjestyksellä ei tunnu olleen kotouttamisen kannalta vaikutusta tämän tutkielman aineistoon, sillä sekä Haapasen suomennosta että Karhulahden suomennosta on kotoutettu lähes yhtä paljon, vaikkakin kotoutetut ainekset ovat teoksissa paljon erityyppisiä. Tutkielmani tulokset vahvistavat näkemystäni siitä, että erityisesti lastenkirjallisuutta varsin todennäköisesti kotoutetaan riippumatta siitä, onko kyseessä teoksen ensimmäinen versio vai uudelleen­käännös. Lasten- ja nuortenkirjoja pitäisi luonnollisesti kuitenkin tutkia lisää uudelleen­kääntämishypoteesin näkökulmasta, jotta olisi mahdollista

päätellä, voivatko lasten- ja nuortenkirjojen käännökset ylipäätään olla uudelleen-
kääntämishypoteesin mukaisia. Olisi myös mielenkiintoista selvittää, miten tuloksiin
vaikuttaisi, jos lähdeteksti ja siitä tehdyt käännökset olisivat ajallisesti lähempänä
toisiaan kuin *Little Women* ja sen suomennokset.

Kirjallisuus

Aineisto

Alcott, Louisa May 1962: *Little Women*. Macmillan Publishing Co., Inc., New York.

Haapanen, Tyyni (suom.) 1920: *Pikku naisia*. Louisa May Alcott. Toinen painos. WSOY, Porvoo.

Haapanen, Tyyni (suom.) 1976: *Pikku naisia*. Louisa May Alcott. Kahdestoista painos. WSOY, Porvoo.

Karhulahti, Sari (suom.) 2004: *Pikku naisia*. Louisa May Alcott. Art House Oy, Helsinki.

Kynäbaari (suomentaja tuntematon) [1961]: *Pikku naisia*. Louisa May Alcott. Kynäbaari Oy, Helsinki.

Painetut lähteet

Alberghene, Janice M. & Clark, Beverly Lyon 1999 (toim.): *Little Women and the Feminist Imagination. Criticism, Controversy, Personal Essays*. Children's Literature and Culture Volume 6. Garland Publishing, Inc., New York.

Bunyan, John 2002: *Uusi Kristityn vaellus*. Toim. Judith E. Markham & Warren W. Wiersbe. Päivä Osakeyhtiö, Hämeenlinna.

Chesterman, Andrew 1997: *Memes of Translation. The spread of ideas in translation theory*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.

Chesterman, Andrew 2000: "A Causal Model for Translation Studies". Teoksessa Maeve Olohan (toim.) *Intercultural Faultlines*, 15–27. St. Jerome Publishing, Manchester.

Children's Literature Volume 17, 1989. Annual of The Modern Language Association Division on Children's Literature and The Children's Literature Association. Yale University Press, New Haven.

- Desmidt, Isabelle 2006: "A Prototypical Approach within Descriptive Translation Studies? Colliding Norms in Translated Children's Literature". Teoksessa Jan Van Coillie & Walter P. Verschueren (toim.) *Children's Literature in Translation. Challenges and Strategies*, 79–96. St. Jerome Publishing, Manchester.
- Fernández López, Marisa 2006: "Translation Studies in Contemporary Children's Literature: A Comparison of Intercultural Ideological Factors". Teoksessa Gillian Lathey 2006: 41–53.
- Foster, Shirley & Simons, Judy 1995: *What Katy Read. Feminist Re-Readings of 'Classic' Stories for Girls*. University of Iowa Press, Iowa City.
- Grünn, Karl 2001: "Seurustelusta seksiin". Teoksessa Tuula Korolainen 2001: 284–290.
- Haapanen-Tallgren, Tyyni 1926: *Lapset ja kirjat*. Yleinen Kirjallisuusviikkotoimikunta, Helsinki.
- Havu, Toini 1966: "Nuortenkirja ja me". Teoksessa Irja Lappalainen (toim.) *Nuortenkirja Suomessa ennen ja nyt*, 94–101. WSOY, Porvoo.
- Heikkilä-Halttunen, Päivi 2000: "Tyyni Tuulio". Teoksessa Ismo Loivamaa (toim.) *Kotimaisia nuortenklassikoita 1*, 167–171. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki.
- Heikkilä-Halttunen, Päivi 2001: "Siivet varpaiden välissä. Nuortenkirjallisuuden teemoja ja virtauksia". Teoksessa Tuula Korolainen 2001: 219–237.
- Heikkilä-Halttunen, Päivi 2004: "Kirjallinen murros lastenkamarissa". Teoksessa Kirsi Saarikangas, Pasi Mäenpää & Minna Sarantola-Weiss (toim.) *Suomen kulttuurihistoria. 4 Koti, kylä, kaupunki*, 225–233. Tammi, Helsinki.
- Helin, Irmeli 2005: "Kääntäjä ja yhteiskunta – uudelleenikäntämisen yhteiskunnallinen viitekehys". Teoksessa Hilka Yli-Jokipii (toim.) *Kielen matkassa multimediaan. Näkökulmia kääntämisen tutkimiseen ja opiskelemiseen*, 145–164. Käännöstieteen laitoksen julkaisuja 1. Helsingin yliopisto, Käännöstieteen laitos, Helsinki.
- Huhtala, Liisi & Juntunen, Katariina 2004: *Ilosaarten seutuvilta. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden historiaa ja tutkimusta*. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki.

- Häkkinen, Kaisa 1994: *Agricolasta nykykieleen. Suomen kirjakielen historia*. WSOY, Porvoo.
- Härkönen, Marketta 2001: ”Sairas, sairaampi, sairain”. Teoksessa Tuula Korolainen 2001: 297–304.
- Ihonen, Maria 2001: ”Laituri numero kolmetoista. Lasten satu- ja fantasiaromaani”. Teoksessa Tuula Korolainen 2001: 136–153.
- Juusela, Kaisu 2006: *Sata vuotta Virittäjää. Kotikielen seuran aikakauslehden vaiheita vuosilta 1897-1996*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kantola, Janna 2007a: ”Käännöskirjallisuuden asema vuosituhannen vaihteessa”. Teoksessa H. K. Riikonen et al. 2007b: 318–324.
- Kantola, Janna 2007b: ”Tyyni Tuulio (1892–1991)”. Teoksessa H. K. Riikonen et al. 2007a: 595–597.
- Klingberg, Göte 1986: *Children's Fiction in the Hands of the Translators*. CWK Gleerup, Lund.
- Korolainen, Tuula (toim.) 2001: *Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas*. Tammi, Helsinki.
- Koski, Mervi 2000: *Ulkomaisia nuortenklassikoita. Aarresaaresta Pulskaan Mustaan*. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki.
- Koskinen, Kaisa 2007: ”Elämmekö uudelleensuomennosten kulta-aikaa?”. Kielikuvia 1/2007, 22–25. Nykysuomen seura ry, Tampere.
- Koskinen, Kaisa & Paloposki, Outi 2004: ”Uudelleen uudelleensuomennoksista”. Helsingin Sanomat 24.3.2004.
- Kuivasmäki, Riitta 1985: ”Suomennokset nuorisokirjallisuutemme kehityksessä”. Teoksessa Arja Ollikainen (toim.) *Kuka lohduttaisi Genoveevaa? Nuorisokirjallisuuden kääntämisestä*, 2–31. Monisteita 29. Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden laitos, Jyväskylä.
- Kuivasmäki, Riitta 2007: ”’Lainalla täytyy alottaa’ – nuorisokirjallisuuden suomennokset”. Teoksessa H. K. Riikonen et al. 2007a: 280–295.
- Lathey, Gillian (toim.) 2006: *The Translation of Children's Literature. A Reader*. Topics in Translation 31. Multilingual Matters Ltd, Clevedon.
- Lehtinen, Päivi 2004: ”Karamellit muuttuivat limeteiksi”. Lukemista lapsille 12. Helsingin Sanomat 15.10.2004.

- Loivamaa, Ismo 1996: *Nuortenkirjan villit vuodet. Nuortenkirjallisuuden muutosilmiöitä 1990-luvun alussa*. Cultura Oy, Turku.
- Mäkinen, Pirjo 2001: ”Ikinuori lähdeteksti, ikääntyvä kohdeteksti?”. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.) *Alussa oli käänös*, 407–425. Tampere University Press, Tampere.
- Nord, Christiane 1991: *Text Analysis in Translation. Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Rodopi, Amsterdam.
- Oittinen, Riitta 1997: *Liisa, Liisa ja Alice. Matkakirja*. Tampere University Press, Tampere.
- Oittinen, Riitta 2000: *Translating for Children*. Garland Publishing, Inc., New York.
- Oittinen, Riitta 2005: ”Historiaa jokanaiselle. Tyyni Tuulio”. Teoksessa Elina Katainen, Tiina Kinnunen, Eva Packalén & Saara Tuomaala (toim.) *Oma pöytä. Naiset historiankirjoittajina Suomessa*, 161–202. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Paloposki, Outi & Koskinen, Kaisa 2004: ”A thousand and one translations. Revisiting retranslation”. Teoksessa Gyde Hansen, Kirsten Malmkjær & Daniel Gile (toim.) *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies*, 27–38. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Petäjä, Jukka 2004: ”Klassikko kääntyy harvoin kahdesti”. Helsingin Sanomat 7.3.2004.
- Pulkkinen, Paavo 1972: *Nykysuomen kehitys. Katsaus 1800- ja 1900-luvun kirjakieleen sekä tekstinäytteitä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Puurtinen, Tiina 1995: *Linguistic Acceptability in Translated Children's Literature*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 15. Joensuun Yliopisto, Joensuu.
- Riikonen, H. K., Kovala, Urpo, Kujamäki, Pekka & Paloposki, Outi (toim.) 2007a: *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Riikonen, H. K., Kovala, Urpo, Kujamäki, Pekka & Paloposki, Outi (toim.) 2007b: *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

- Sagulin, Merja 2005: ”Kodista yhteiskuntaan. Robinson Crusoe -adaptaatiot pedagogisten ja moraalisten ihanteiden ilmentäjinä”. Lähde. Historiatieteellinen aikakauskirja 1/2005, 159–172. Labyrintti ry, Joensuu.
- Shavit, Zohar 2006: "Translation of Children's Literature". Teoksessa Gillian Lathey 2006: 25–40.
- Sorvali, Irma & Häkkinen, Kaisa 2007: ”Kieli muuttuu, entä käännöskieli?”. Teoksessa H. K. Riikonen et al. 2007b: 376–386.
- Toury, Gideon 1995: *Descriptive Translation Studies and beyond*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Tuulio, Tyyni 1967: *Nuoruuden maa. 1906–1916*. WSOY, Porvoo.
- Vermeer, Hans J. 1996: *A skopos theory of translation. (Some arguments for and against)*. TEXTconTEXT, Heidelberg.

Muut lähteet

- Fennica. Suomen kansallisbibliografia. Viitattu 19.11.2007, 1.9.2008, 23.9.2008 ja 30.9.2008. <https://fennica.linneanet.fi/>
- Finlex. Alkuperäinen laki tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin. Viitattu 30.9.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1961/19610404>
- Karhulahti, Sari 2007a. Sähköpostihaastattelu 28.10.2008.
- Karhulahti, Sari 2007b. Sähköpostihaastattelu 31.10.2008.
- KKO:1967-II-10. Korkeimman oikeuden päätös 6.2.1967, Nro 223, Dnro 714, RD 1964. Moniste. Korkein oikeus.
- Kääntämisen opetussanasto. Turun yliopisto, Kääntämisen ja tulkkauksen keskus. Viitattu 17.6.2008. <http://vanha.hum.utu.fi/centra/pedaterm/>
- MonAKO Glossary. Helsingin yliopisto, Yleisen kielitieteen laitos. Viitattu 7.3.2008 ja 17.6.2008. <http://www.ling.helsinki.fi/monako/atk/glossary.shtml>
- Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti. Viitattu 30.9.2008. <http://www.tampere.fi/kirjasto/sni/>
- WSOY. Viitattu 1.9.2008. <http://www.wsoy.fi/>

ENGLISH SUMMARY

Retranslation Hypothesis and Literature for Children and Young Adults – A Study of Four Finnish Versions of Louisa M. Alcott’s *Little Women*

Introduction

Over time, language develops and culture changes and that is why old translations might seem clumsy and peculiar, perhaps even slightly amusing. Classic books are often retranslated, sometimes several times, so that contemporary readers will be able to enjoy them without being distracted by archaic language. Even though new translations are published, old ones are not automatically forgotten. In fact, people tend to prefer the versions they have read first – especially when it comes to children’s books.

Different versions of classic books have traditionally been compared in translation studies so as to determine the ways language and writing conventions have changed in the course of time. Despite this tradition, the phenomenon of retranslating has not been extensively studied as Outi Paloposki and Kaisa Koskinen (2004: 29) point out in their article “A thousand and one translations. Revisiting retranslation.” The article deals with retranslation hypothesis, that is, an assumption that first translations are more domesticating than retranslations. According to Paloposki and Koskinen, so far there is not enough scientific evidence in either support of or against the hypothesis.

A comparison of Finnish versions of Louisa May Alcott’s classic novel *Little Women* provides an opportunity to put the retranslation hypothesis to the test. The first part of Alcott’s two-volume novel was published in 1868, and it has been translated into Finnish twice in its entirety under the name *Pikku naisia*. The first translation by Tyyni Haapanen was published in 1916, and the latest version, translated by Sari

Karhulahti, came onto the market in 2004. In addition to these two complete translations, two more versions of *Little Women* have appeared in Finnish. Kynäbaari Oy published an abridged version of Alcott's novel in 1961, and in 1962, a revised edition of Haapanen's translation became available. The books are hereafter referred to as *the source text*, *Haapanen's translation*, *the revised translation*, *Kynäbaari's translation*, and *Karhulahti's translation*.

The retranslation hypothesis is based on ideas that have been put forth by Paul Bensimon and Yves Gambier, among others. According to Bensimon (1990 in Paloposki & Koskinen 2004: 27), the first translation introduces the text to the target audience. To ensure positive reception, the translator uses domesticating translation strategies. Later translations can be foreignized, because the target audience is already familiar with the text. Gambier (1994 in Paloposki & Koskinen 2004: 27–28) states that the otherness of a foreign text is reduced “in the name of cultural or editorial requirements.” Retranslations would hence be regarded as returning to the source text.

Paloposki and Koskinen (2004: 27–28, 35) acknowledge that many translations might be – and likely are – in accordance with the retranslation hypothesis. Nonetheless, based on their own study, Paloposki and Koskinen argue that some retranslations are contrary to the retranslation hypothesis and some fit in the schema uneasily. Paloposki and Koskinen therefore suggest that the order of appearance is not the only factor affecting translations' qualities. In my opinion, this is a reasonable supposition especially with literature for children and young adults.

According to Tiina Puurtinen (1995: 22), translating children's books involves judging the child readers' comprehension and reading abilities as well as assessing their experiences and knowledge of life. Riitta Oittinen writes in *Translating for Children* (2000: 4) that this assessment is influenced by the translator's *child image*, which is a combination of the translator's own experiences and the views prevalent in the target culture. Based on his or her child image, the translator decides whether or not culture-bound items need to be explained or left out altogether (Oittinen 1997:

55). In addition to the translator's child image, the target culture norms governing children's literature have an effect on the choices the translator makes. These norms may be didactic, ideological, moral, ethical, or religious in nature (Puurtinen 1995: 22). Accordingly, children's literature has always been adapted and censored in various ways.

In his book *Children's Fiction in the Hands of the Translators*, Göte Klingberg divides adaptation of children's books into two categories. Klingberg refers to these categories as *cultural context adaptation* and *purification*. Cultural context adaptation is aimed at rendering the text more interesting and easier to understand, whereas the objective of purification is to modify the text so that it will conform to the target culture values. In most instances, purified passages would not be considered incomprehensible to the target culture reader. (Klingberg 1986: 12.)

Klingberg's stance with regard to adapting is highly critical when the alterations are done for some other reason than helping the reader to understand the text more fully. This posture might seem fairly uncompromising from today's point of view, but Klingberg's detailed description of elements that often require cultural context adaptation is still applicable to studying translations of children's books.

Klingberg (1986: 17–18) divides cultural context adaptation into ten categories. The next six items that are included in Klingberg's classification are of importance to this study and have been handled somewhat differently in the four Finnish versions of *Little Women*: 1) literary references, 2) foreign languages in the source text, 3) historical background, 4) food, 5) personal names and titles, and 6) geographical names. In addition to the divergent handling of these elements, the translations differ from each other due to the development of the Finnish language as well as the changes in the norms concerning the literature for children and young adults.

At the beginning of the 20th century, two things were demanded of young adults' books; they needed to be both entertaining and educational. According to Riitta Kuivasmäki (2007: 280), the texts dealt with such topics as Christianity, charity,

protection of animals, and abstinence from alcohol in an educational tone. The period after the Second World War was a turning point in the Finnish literature for children and young adults. As Liisi Huhtala and Katariina Juntunen (2004: 76) have stated, nonsense was gaining ground and the books became less educational and started to resemble adults' literature. However, educational elements did not disappear entirely; they became less obvious. Toini Havu (1966: 99), a reviewer of children's literature, wrote in the 1960s that the educational elements need to be "skilfully embedded to the text."

The literature for children and young adults has continued to change through to the present day. In the 1960s and the early 1970s, social problems and left-wing ideas were incorporated into the stories. Towards the end of the 20th century, the boundaries between young adults' literature and adults' literature had become blurred. Heikkilä-Halttunen (2001: 228–231) describes in her article the present-day topics of young adults' books, which range from split-up and dysfunctional families to eating disorders and mental health problems. Depictions of sexuality had also appeared to Finnish young adults' literature during the last few decades of the 20th century (Ismo Loivamaa 1996: 66–67).

The changes in the norms concerning literature for children and young adults have affected the translations of *Little Women*, but the most obvious differences between the texts have been caused by the development of the Finnish language. The development during the last century has been partly natural, partly due to conscious efforts to improve the language. According to Paavo Pulkkinen (1972: 63, 69–70), the vocabulary has evolved alongside the Finnish culture, and the morphology and syntax of the written language have somewhat changed. Some of the conscious efforts were aimed at cultivating the language of translated texts at the beginning of the 20th century. Several experts voiced their concern in a linguistic journal called *Virittäjä* about the way Finnish was used in translations. Kaisu Juusela (2006: 124) cites Jalo Kalima who wrote in *Virittäjä* in 1906 that most translations seemed as if a foreign mould had been used in their formulation.

The aim of this study is to find out how *Pikku naisia* has changed over the years as well as to determine whether or not the four Finnish translations fit in the retranslation hypothesis schema. By comparing the translations, I want to find out how they differ from each other linguistically. I also want to find out to what extent the translations have been affected by the changes in the culture and in the norms concerning children's literature. In order to be able to determine whether or not the translations are in accordance with the retranslation hypothesis, I will assess to what degree the translators have used domesticating translation strategies in the different versions of *Pikku naisia*.

Materials and Methods

The first volume of Alcott's *Little Women* is a story about four American sisters; Meg, Jo, Beth, and Amy March, who are aged between sixteen and twelve. The girls live somewhere in Virginia with their mother and the family's maid, Hannah. Their father serves as an army chaplain in the Civil War. The family is poor and therefore the two older sisters have to work. The girls have very different characters: Meg is slightly vain, Jo is a tomboy, Beth is kind and very shy, and Amy is somewhat self-absorbed. The story is mainly focused on the little joys and sorrows the girls experience in their everyday lives. Towards the end of the first volume, events take a darker turn. First, the girls' father becomes seriously ill, and while Mrs. March is in Washington to take care of him, Beth contracts scarlet fever and nearly dies. At the end of the book, the family is reunited.

Little Women is based on John Bunyan's Christian classic *The Pilgrim's Progress*. Bunyan's allegoric tale, which was published in 1678, is about a journey of a man called Christian. Christian travels from the City of Destruction, his hometown, to the Celestial City where the Celestial Gate awaits. Along the way, Christian encounters obstacles and temptations, which lead him astray and nearly end his journey several times.

Alcott refers to Bunyan's tale directly in *Little Women*, but in addition to that, she has borrowed the theme for her novel from *The Pilgrim's Progress*. In the first chapter of *Little Women*, the girls receive a letter from their father in which he encourages them to "conquer themselves" and "fight their bosom enemies bravely." The girls are uncertain how to go about fulfilling their father's wishes, and Mrs. March reminds them how they used to play Pilgrim's Progress when they were younger. She suggests that the tale could now serve as an inspiration to them. The girls' journey into incipient womanhood is not easy, and they tackle obstacles and temptations throughout the novel as Christian did on his journey to Celestial City.

Little Women was published in 1868 and, naturally, it was not possible to obtain the first English edition for this study. Instead, I have used an edition that was published by Macmillan Publishing Co., Inc. in 1962. Similarly, both the first edition and the eighth and revised edition of Haapanen's translation, which appeared in 1916 and 1962, were not readily available from libraries in Tampere area. Hence, I have used the second and the twelfth editions that were published by WSOY in 1920 and 1976. These editions, however, are equivalent to the earlier ones. The last two versions of *Little Women* that I have used in this study are Karhulahti's translation, which was published by Art House Oy in 2004, and Kynäbaari Oy's translation, which was the second translation in order of appearance. The year of the publication or the name of the translator are not mentioned in Kynäbaari's book, but according to the database of The Finnish Institute for Children's Literature, the translation came out in 1961.

I have compared the source text, Haapanen's translation, the revised translation, and Karhulahti's translation side by side, one page at a time, to discover the differences between these three versions of *Pikku naisia*. Kynäbaari's translation differs from the other translations substantially, and I have therefore compared it individually with the source text. In addition to having been abridged, Kynäbaari's translation has been altered in other respects as well. Thus, a direct comparison between all four translations would have been in most instances impossible.

I have studied the first chapter of Haapanen's translation, the revised translation, and Karhulahti's translation in order to identify the differences deriving from the development of the Finnish language. I have noted some individual examples of divergent linguistic forms from other parts of the book as well. I have searched the entire book for other differences.

In order to determine whether or not the Finnish translations of *Little Women* fit in the schema of the retranslation hypothesis, I have analysed the texts to ascertain how extensively the translators have used domesticating translation strategies in the different versions. I have done this by utilizing Klingberg's classification of the elements that may require cultural context adaptation. I have focused on the six items on the classification which I presented in the Introduction and which are of importance to this study.

Before I will be able to assess whether or not the translations of *Little Women* conform to the retranslation hypothesis, I will need to consider if including the revised translation or Kynäbaari's translation into the assessment is, in fact, relevant. The retranslation hypothesis does not actually include revisions, but revising translated texts is not uncommon, and I believe that it is important to consider if revisions should in general be taken into account when studying texts from the perspective of the retranslation hypothesis.

Kynäbaari's translation poses other problems in relation to the retranslation hypothesis. The Finnish Ministry of Education prohibited the distribution of Kynäbaari's translation on May 11, 1962. The prohibition was based on the new Copyright Act that had been issued on July 8, 1961. The clause 53 of the Act states that if the cultural value of a literary text is publicly demeaned after the author's death, a designated authority has the right to prohibit such activity. The Ministry of Education claimed that Kynäbaari's translation was poorly executed, events in the book had been changed, and long sections had been removed. Furthermore, Kynäbaari's book was labelled on the title page as a translation when, in fact, it was an abridgement. Kynäbaari Oy appealed against the Ministry of Education's decision,

and the case was tried in three different instances. Finally, the Supreme Court ruled against Kynäbaari Oy on February 6, 1967, and the Ministry of Education's prohibition remained in force. (KKO:1967-II-10.)

I have studied Kynäbaari's translation alongside the source text in order to find out which of its characteristics were likely to contribute to the Ministry of Education's decision to prohibit the distribution of the book. For this reason, my approach has inevitably been somewhat critical with regard to Kynäbaari's translation but, overall, my intention has neither been to criticize the translators' solutions nor to rate the translations in any way.

Results

The Finnish translations of Alcott's *Little Women* differ from each other in several ways. First, Haapanen's translation, the revised translation, and Karhulahti's translation have been affected by the development of the Finnish language. Secondly, passages have been omitted both from Haapanen's translation and the revised translation, whereas Karhulahti has translated Alcott's text entirely. The omissions are partly due to the changes in the norms concerning the literature for children and young adults. Lastly, the use of domesticating translation strategies has been somewhat divergent in the three above mentioned versions of *Pikku naisia*. I will discuss Kynäbaari's translation later on in this section.

Owing to the development of the Finnish language, Haapanen's translation, the revised translation, and Karhulahti's translation differ from each other grammatically and lexically. The spellings of several expressions as well as the meanings of some words used in Haapanen's translation have changed over time. In addition, Haapanen's translation contains grammatical forms that are different from the current structures. Even though many of these old forms have been changed into their present form in the revised translation, it still contains expressions that nowadays seem old-fashioned. However, old-fashioned expressions are not only found in Haapanen's

translation and the revised translation; Karhulahti has used some quaint words in her modern translation to give an old feel to the text.

The different grammatical and lexical forms are not the only linguistic differences between Haapanen's translation, the revised translation, and Karhulahti's translation. The sentence constructions in Haapanen's translation follow closely the structures used in the source text – sometimes practically word for word. As a result, the constructions are often foreign to Finnish. This, however, seems to have been generally the case with translations at the beginning of the 20th century, as I mentioned in the Introduction. Many of the foreign and sometimes awkward constructions have been replaced by more idiomatic structures in the revised translation. Karhulahti's translation follows the sentence structures of modern Finnish, with the exception of deviation from the use of commas, which is characteristic for literature.

The changes in the norms concerning the literature for children and young adults have affected the translations as well. Dancing has evidently not been regarded as seemly activity for the young at the beginning of the 20th century, because several references to dancing as well as passages depicting Meg and Jo on the dance floor have been omitted from the third and ninth chapters of Haapanen's translation. Some references have been left unaltered, but dancing is mentioned only in passing throughout the two above mentioned chapters. Omitted passages or references – with two exceptions – have not been added to the revised translation, either. In fact, nearly 200 additional omissions have been made to the text in the revising process.

The additional omissions that have been made to the revised translation range from few words to several sentences. Many of these expressions and passages are distinctly educational in tone and probably thus omitted, since the trend in the 1960s was to avoid including openly moral elements in the literature for children and young adults. However, the change of the norms only account for some of the additional omissions made to the revised translation. Many passages that have been omitted are either awkwardly constructed or unintentionally comical from today's point of view.

Presumably omitting these passages has been easier than rephrasing them. Owing to the numerous omissions, the revised translation is dozens of pages shorter than the source text. Nevertheless, the book has no mention of being a shortened version.

In addition to the differences that I have thus far described, Haapanen's translation, the revised translation, and Karhulahti's translation differ from each other because of divergent use of domesticating translation strategies. I have broken down the domesticated elements into six categories following Klingberg's classification of cultural context adaptation, which I presented in the Introduction. The four categories with the largest number of domesticated elements are: 1) literary references, 2) foreign words and expressions, 3) references to food, and 4) personal names and titles. *Little Women* also contains one historical reference and one geographical name that have been handled differently in the translations.

The literary references in Alcott's novel include titles of books, names of authors, and characters of literature. Most of the books or the works of authors that are mentioned in *Little Women* have not been translated into Finnish even today. Despite this, only some of the references have been domesticated in Haapanen's translation and the revised translation, while Karhulahti has domesticated the majority of them. In contrast, references to food have not been domesticated in Karhulahti's translation, whereas many American dishes mentioned in the source text have been replaced in Haapanen's translation and in the revised translation with dishes that are more familiar to Finnish readers.

The French and German words and expressions used in the source text have been treated fairly similarly in the three translations. For example, well-known French expressions such as *chère*, *merci*, and *bon jour* have been left unaltered, while most of the more unfamiliar words and expressions have been domesticated in all the translations, though the strategies have been somewhat different. The translations differ from each other more significantly again with regard to the handling of personal names and titles.

In Alcott's novel, the March girls have given descriptive names to animals, objects, and one of their neighbours. An example of these names is *Ellen Tree*, given to a branch of an apple tree with an old saddle and reins fastened to it. The descriptive names have been left in English both in Haapanen's translation and in the revised translation, while they have been translated in Karhulahti's translation. On the other hand, personal names *Hannah* and *Esther* have been written in Haapanen's translation and in the revised translation as *Hanna* and *Ester* – the way they are normally written in Finnish – but they have been kept in their original form in Karhulahti's translation. Lastly, the titles *Miss*, *Mrs.*, and *Mr.* have been used as such in Haapanen's translation, but replaced by their Finnish equivalents in the revised translation and Karhulahti's translation.

The final differences with regard to domesticating have been caused by divergent handling of a reference to the American Civil War and a reference to Hyde Park's Rotten Row. At the beginning of the novel's first chapter, the girls are having a conversation in which they mention their father, who is described to be "far away, where the fighting was." Even though the expression *the Civil War* is never mentioned in the source text – or in Haapanen's translation and in the revised translation – the war in question can be deduced from the context. The name of the war, however, has been added to Karhulahti's translation. The reference to Rotten Row is derived from a line spoken by a British character, who is talking with Amy and telling her that she rides "nearly every day in the park" and that "the Row is full of ladies and gentlemen." Haapanen has not clarified the reference, but both the revised translation and Karhulahti's translation have an added explanation that Rotten Row is a track meant for riding in London's Hyde Park.

Before I will move on to assessing whether or not the translations of *Little Women* are in accordance with the retranslation hypothesis, I will discuss Kynäbaari's translation, which is the fourth and final Finnish version of Alcott's novel. Prior to the assessment, I will also need to consider if the revised translation or Kynäbaari's translation should be taken into account, since neither version could be described as being a typical translation.

Kynäbaari's translation differs from the source text in various ways. It is considerably shorter, and the language has been simplified and many of the book's events altered. Kynäbaari's translation has 114 pages, which is less than half the number of pages the source text contains. In addition, the font-size used in the book is fairly large. The sentence constructions are notably simpler than in the source text. Dependent clauses have often been either omitted or converted into independent clauses and, as a result, the sentences are shorter. A conclusion can be drawn from these changes that Kynäbaari's translation is aimed at younger readers than the source text or the other translations. The younger target audience, however, does not account for other alterations that have been made to Kynäbaari's translation.

First, Kynäbaari's translation has been changed for evidently ideological reasons. While Christianity has a significant role in the source text, all references to Christian beliefs have been excised from Kynäbaari's translation. In contrast, the passages with references to war have been interpolated with additional remarks – on one occasion with a nearly page-long passage – that are anti-war in tone. When the war is mentioned in the source text, it is referred to simply as *the war*.

Due to some of the alterations that have been made to Kynäbaari's translation, the events and characters of the novel are portrayed in a different light than in the source text. The reason behind many of these changes would appear to be conveying the reader the idea that an individual should be willing to make sacrifices for the common good.

In addition to the ideology-based changes, Kynäbaari's translation has been altered in ways which seem fairly arbitrary. An example of this is a passage of the novel in which a telegram is delivered to the March family. In the source text, Hannah, the family's maid, receives the message; in Kynäbaari's translation, the recipient is Meg. This and many other similar changes in the events seem quite trivial and, because of this, the question raises why the alterations have even been made.

With regard to the retranslation hypothesis, both Kynäbaari's translation and the revised translation are problematic. Kynäbaari's translation is undoubtedly a new interpretation of Alcott's novel and could therefore arguably be taken into account when assessing whether or not the Finnish translations of *Little Women* conform to the retranslation hypothesis. Nevertheless, the distribution of Kynäbaari's translation was prohibited, and since this kind of situation is very unusual as far as translations and retranslations are concerned, I believe that including Kynäbaari's version in the assessment is irrelevant in terms of studying the retranslation hypothesis.

The revised translation, in contrast to Kynäbaari's translation, is not a new interpretation of the source text. It is without question recognisable as Haapanen's translation, but in linguistically revised form. Between Haapanen's translation and the revised translation, there are hardly any differences resulting from divergent domesticating solutions. Thus, in my opinion, assessing the revised translation from the perspective of the retranslation hypothesis would not be relevant. The situation might have been different, if the two translations had differed from each other more significantly due to domesticating solutions or if the revised translation had no longer been easily recognisable as Haapanen's translation.

The last two remaining Finnish versions of *Little Women*, Haapanen's translation and Karhulahti's translation, do not conform to the retranslation hypothesis, according to which first translations should be more domesticating than retranslations. Both Haapanen and Karhulahti have used domesticating translation strategies, but Haapanen's translation contains slightly fewer domesticated elements than Karhulahti's translation, which has been published later. Based on the findings of this study, I believe that different factors have influenced Haapanen and Karhulahti's domesticating solutions simply because the overall circumstances and conditions have been rather different in 1916, when Haapanen's translation was published, than in 2004, when Karhulahti's translation appeared. I will discuss these factors next.

Discussion

The findings of this study do not conform to the retranslation hypothesis – instead, they are in accordance with Paloposki and Koskinen’s supposition that the order of appearance is not the only factor affecting translations’ qualities. Furthermore, the idea incorporated into the retranslation hypothesis that later translations could be foreignized because the text is already familiar to the target audience is not, in my opinion, applicable to translating children’s books. Naturally, a retranslation of a children’s classic may be read by adults who are familiar with the earlier version. On the other hand, young readers have probably not read the text before, and the translator’s domesticating solutions are thus most likely similar to what they would be if the text was translated for the first time. However, the translator of a first version may decide to domesticate different elements than the translator of a later version of the same source text.

The need to domesticate may vary in different periods of time due to the nature of culture-bound elements. Literary references, for instance, may date fairly quickly. References to books that were read both in the source and target cultures when a source text and its first translation came out may need to be domesticated in later translations, because the readers are not familiar with the books anymore. Nonetheless, this was not the case with the literary references of *Little Women*. The books mentioned in Alcott’s novel were almost equally unknown in Finland at the beginning of the 20th century as they are now, but where Haapanen has domesticated only some of the references, Karhulahti has made changes to the majority of them. This could be explained by the fact that depictions of novels are nowadays readily available on the Internet, which facilitates the construction of explanatory translations, for instance.

Similarly to literary references, historical references may need to be domesticated only in later translations. In fact, the events or conditions described in a source text might not even have been historical when the text and its first translation were published, and therefore there has been no need for domesticating. In contrast, the

general knowledge of the source culture may have increased in the target culture over time, and hence first translations may need to be more domesticating than the later ones. Again, this was not the case with the translations of *Little Women* – with the exception of food related references – even though the American culture is undoubtedly more familiar to young Finnish readers nowadays than it was for the readers of Haapanen’s translation. Likely explanation for this is that most of the novel’s events take place in domestic circles, and there has been no need to elucidate any of the girls’ activities at the beginning of 20th century either.

The findings of this study also showed that the differences between first translations and retranslations may not be caused exclusively by divergent domesticating solutions. Furthermore, there may not even be only two or three translations of the same source text that could easily be compared with each other in terms of the retranslation hypothesis. In a situation like this, excluding one or more versions from the comparison may well be justified. After consideration, I decided to exclude both Kynäbaari’s translation and the revised translation.

Kynäbaari’s translation is, of course, a fairly extreme example of an atypical translation, and given the numerous ways it has been altered, the decision to have it translated might seem slightly curious. Nevertheless, Kynäbaari Oy must have pursued two objectives in publishing its version of *Little Women*. Firstly, a translation of a classic would almost certainly sell, and secondly, this would guarantee that a significant number of readers were exposed to the ideology incorporated into Kynäbaari’s translation.

While Kynäbaari’s translation could be described as being unconventional, revised versions of translated texts are by no means uncommon. In terms of studying the retranslation hypothesis, inclusion of a revision could be relevant if it differed from the original translation significantly owing to divergent domesticating solutions. This was not the case with Haapanen’s translation and the revised translation. The two translations differed from each other both linguistically and due to omissions but only marginally with regard to domesticating. Obviously, on some other occasion deciding

if the differences between an original translation and its revision were sufficient enough could prove more difficult.

Even though I considered only Haapanen and Karhulahti's translations with regard to the retranslation hypothesis, the findings of this study give an idea of the type of source texts' characteristics that might have an effect on the translator's domesticating solutions regardless of the order of appearance. The Finnish translations of *Little Women* did not seem to have been affected by the order of their appearance, but more translations of children and young adults' books should be studied in order to be able to determine whether or not the literature for children and young adults could in some other circumstances conform to the retranslation hypothesis. It would be interesting to find out as well, if the results were different in a situation where a source text and its translations were published closer together than the four versions of *Pikku naisia*.